

WERONIKA LISZEWSKA, JACEK TOMASZEWSKI

DOKUMENTACJA PRAC KONSERWATORSKICH
I RESTAURATORSKICH
DOKUMENTÓW PERGAMINOWYCH
Z ARCHIWUM JEZUITÓW W KŁODZKU
WYKONANYCH W RAMACH PROJEKTU
„ARCHIWA JEZUITÓW KŁODZKICH. OD-NOVA 7”

WARSZAWA 2024

DZIEŁO KONSERWATORSKIE ORAZ DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

Autorzy prac konserwatorskich i dokumentacji:

Weronika Liszewska, Jacek Tomaszewski,

pod redakcją dr hab. Weroniki Liszewskiej

**projekt zrealizowany w ramach konkursu
Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych
„Wspieranie Działań Archiwalnych”**

NACZELNA DYREKCJA
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

ARCHIWA
PAŃSTWOWE

Zadanie współfinansowane ze środków Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU

1.1. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ: zbiór czternastu dokumentów rękopiśmiennych

TEMAT: dokumenty zasobów kościoła katolickiego (Archiwum Jezuitów w Kłodzku):

- Nicolaus Gramis, prepozyt Kościoła wrocławskiego ogłasza, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń oraz mianował biskupów Miśni i Olmitz oraz siebie jako opiekunów klasztoru kłodzkiego.
- Nicolaus Gramis, prepozyt Kościoła wrocławskiego ogłasza, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń oraz mianował biskupów Miśni i Olmitz oraz siebie jako opiekunów klasztoru kłodzkiego.
- Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego.
- Władysław II nadaje klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi.
- Opat Jakub z klasztoru Břevnov-Broumov wystawia bidimus przywileju króla Władysława 23 sierpnia 1504 roku prepozytowi Johannesowi Forchundtowi i klasztorowi augustianów w Kłodzku.
- Na prośbę prepozyta Johannesza Forchundta opat Jakub z klasztoru benedyktynów Břevnov pod Pragę dokonał weryfikacji przedstawionych mu kilku oryginalnych dokumentów.
- Książę Johann von Troppau wyznaje, że jako kapitan kłodzki uwzględniał prawa i wolności klasztoru augustianów i jego poddanych.
- Hrabia Ulryk von Hardeck potwierdza przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez królów Karola, Zygmunta, Waclawa, Alberta, Władysława.
- Hrabia Johann von Hardeck potwierdza wszystkie przywileje augustianów kłodzkich.
- List braterski pomiędzy klaszturem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka wraz z rodziną
- Biskup wrocławski Rudolf, legat papieski potwierdza zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku na niedzielę po święcie św. Augustyna.
- Biskup wrocławski Rudolf obwieszcza święto *sub triplici celebritate festivali* na prośbę księcia Henryka Starszego i jego żony i udziela odpustu.
- Simon von Nimburg, proboszcz w kościele św. Apolinarego w Pradze poświadcza niemiecki oryginał dokumentu Waclawa IV z 29 V 1412 wystawionego w Karlstein i dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej.
- Kłodzcy kupcy zaświadcniają, że Paul Koch i jego żona Hedwiga przekazali augustianom część swojej dawnej słodowni.

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA: zróżnicowane – kancelarie kościelne, cesarskie, książęce; każdorazowo podane przy opisach obiektów

SYGNATURY: A.2.l (1), A.2.l (2), A.3, A.4.m, A.4.n, A.4.p, A.5.b, A.5.g, A.5.h, A.8.f, A.9.a, A.9.c, A.9.g, N.7.b

DATOWANIE: 1405 r.; 1422 r.; 1439 r.; 1442 r.; 1475 r.; 1476 r.; 1482 r.; 1489 r.; 1502 r.; 1528 r.; 1529 r.; 1533 r.

TECHNIKA ORYGINAŁÓW: Rękopisy atramentem/atramentami; pojedyncze karty pergaminowe opatrzone pieczęciami (szczegóły każdorazowo podane przy opisach obiektów)

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA / LOKALIZACJA: Archiwum Jezuitów w Kłodzku (Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku).

WYMIARY [cm]: zróżnicowane, każdorazowo podane dalej przy opisach obiektów

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE LUB RENOWACJE: brak

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: brak

1.2. ZMIANA DANYCH PO KONSERWACJI

Zmiany stratygrafii poszczególnych obiektów ze względu na dodanie lub usunięcie materiałów. Każdorazowo podane przy opisach obiektów.

1.3. DANE O KONSERWACJI

ZLECENIODAWCA: Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

INWESTOR: Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Parafia pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

WYKONAWCY PRAC: kierownik zespołu: dr hab. Weronika Liszewska (prof. ASP w Warszawie), dr Jacek Tomaszewski, mgr Ewa Soszko-Dziwisińska

RODZAJ WYKONYWANYCH BADAŃ ORAZ ICH WYKONAWCY:

Badanie mikroskopowe pieczęci i podłoży: dr hab. Weronika Liszewska, prof. ASP w Warszawie

Badanie mikrobiologiczne: Bogdan Zerek

Badanie technologii wykonania z użyciem spektroskopii fluorescencji rentgenowskiej (XRF): mgr inż. Kamila Załęska, dr hab. Weronika Liszewska

Badanie odporności hydrotermicznej pergaminu: dr hab. Weronika Liszewska, dr hab. A. Zalewska

Identyfikacja jonów żelaza z użyciem indykatorów Neevel'a: dr hab. Weronika Liszewska

RZECZOZNAWCY I KONSULTANCI:

Henryka Szczepanowska, Teresa Windyka (papier), Dr Monika Stachurska (tekstylnia), Janusz Mróz (metal);

CZAS TRWANIA KONSERWACJI I RESTAURACJI: lipiec-grudzień 2024

1.4. DANE O DOKUMENTACJI KONSERWATORSKIEJ

LICZBA STRON:130

LICZBA ILUSTRACJI: 185

AUTOR DOKUMENTACJI: dr hab. Weronika Liszewska, dr Jacek Tomaszewski

DATA I MIEJSCE WYKONANIA: 2024, Warszawa

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA: Archiwum Jezuitów w Kłodzku (Parafia WNMP w Kłodzku); Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych; Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki.

ZAŁĄCZNIKI RZECZOWE: sygn. A.2.1 (1), A.2.1 (2) – skórzane futerały.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	6
OGÓLNE ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH ZBIORU DOKUMENTÓW.....	6
1. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego ogłaszający, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń , SYGN A.2.l (1).....	8
2. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego ogłaszający, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń , SYGN A.2.l (2).....	17
3. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU Henryka, hrabiego kłodzkiego, 1489 r., SYGN. A.3.....	25
4. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU Władysława II nadający klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi, 1476 R., SYGN. A.4.m (a) + A.4.m (b).....	32
5. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU opata Jakuba z klasztoru Břevnov-Broumov wystawiający bidimus przywileju króla Władysława 23 sierpnia 1504 roku prepozytowi Johannesowi Forchundtowi i klasztorowi augustianów w Kłodzku, 1528 R., SYGN. A.4.n (a) + A.4.n (b).....	40
6. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU opata Jakuba z klasztoru benedyktynów Břevnov pod Pragą, który na prośbę prepozyta Johanna Forchundta dokonał weryfikacji przedstawionych mu oryginalnych dokumentów, 1529 R., SYGN. A.4.p.....	49
7. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU księcia Johanna von Troppau wyznający, że jako kapitan kłodzki uwzględniał prawa i wolności klasztoru augustianów i jego poddanych, 1422 R., SYGN. A.5.b.....	56
8. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU hrabiego Ulryka von Hardeck potwierdzający przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez królów Karola, Zygmunta, Wacława, Alberta, Władysława, 1502 R., SYGN. A.5.g.....	62
9. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU hrabiego Johanna von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich, 1533 r., SYGN. A.5.h.....	69
10. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI listu braterskiego pomiędzy klasztorami augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka wraz z rodziną, 1482 R., SYGN. A.8.f.....	76
11. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU biskupa wrocławskiego Rudolfa, legata papieskiego potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku na niedzielę po święcie św. Augustyna, 1475 R., SYGN. A.9.a.....	84
12. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU biskupa wrocławskiego Rudolfa obwieszczaający święto <i>sub triplici celebritate festivali</i> na prośbę księcia Henryka Starszego i jego żony i udzielający odpustu, 1475 R., SYGN. A.9.c.....	91
13. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU Simona von Nimburg, proboszcza w kościele św. Apolinarego w Pradze poświadczający niemiecki oryginał dokumentu Wacława IV z 29 V 1412 wystawionego w Karlstein i dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej, 1475 R., SYGN. A.9.c.....	98

14. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch i jego żona Hedwiga przekazali augustianom część swojej dawnej słodowni, 1405 R., SYGN. N.7.b. (a) + N.7.b (b)	105
15. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU cesarza Ferdynanda II Habsburga wystawionego dla Carla i Johanna Georga Stredele, 1605 R., SYGN. MM.3 (AJK).....	113
16. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU cesarza Ferdynanda II Habsburga wystawiony dla Carla Stredele, 1604 R., SYGN. MM. 4 (AJK).....	129
ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA.....	144
BIBLIOGRAFIA.....	145
SPRAWOZDANIE Z BADAŃ SPECJALISTYCZNYCH.....	146

WPROWADZENIE

W roku 2024 kontynuowany był wieloletni program opieki konserwatorskiej nad unikatowym Archiwum Jezuitów w Kłodzku. Archiwum to, nieistniejące dotychczas w zasadzie w obiegu naukowym, zawiera bezcenny materiał do badań historycznych i ma istotną wartość dla rejonów pogranicza kulturowego Dolnego Śląska. Zachowało się w nim ponad sto średnio-wiecznych dokumentów, zawierających zapisy związane nie tylko z historią kościoła, ale także z historią okolicznych terenów.

Podobnie, jak i w latach poprzednich, w 2024 roku projekt konserwacji wybranej części archiwum realizowany był w ramach konkursowego programu „Wspieranie działań archiwalnych” Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Profesjonalne prace konserwatorskie przy archiwum prowadzone były od 2018 roku i objęły dotychczas najbardziej narażone na zniszczenie rękopisy na pergaminie, które po konserwacji są przechowywane już w nowych pomieszczeniach magazynowych. Stąd także, powstało zainteresowanie stworzeniem najbardziej optymalnych warunków dla pergaminów, opartych na kompleksowych badaniach ich właściwości. Badania takie zostały zaplanowane także w ramach programu kompleksowej opieki konserwatorskiej części zbioru poddanego pracom w 2024 roku, jako element projektowania konserwatorskiego.

Przegląd konserwatorski pozwolił na wyty-

powanie do obecnego etapu prac w sumie 19 dokumentów, w tym trzy sygnatury stanowiące odpisy na podłożach papierowych. W tym zespole, prace nad dwoma dokumentami (sygn. MM.3ajk i MM.4ajk) realizowano w ramach prac wolontariackich w programie przyjętego projektu konkursowego. Obecna, końcowa dokumentacja obejmuje wszystkie prace konserwatorskie – 19 sygnatur – zrealizowane w 2024 roku, niezależnie od tego, w jakim charakterze były wykonywane. Są to dokumenty z pieczęciami powstałe w XV i XVI-wieku (oraz późniejsze odpisy niektórych) i dwa dokumenty XVII-wieczne w formie oprawnych poszytów. Wykonana dokumentacja konserwatorska stanowi jednocześnie pierwszy powojenny opis katalogowy wybranego fragmentu zbiorów Archiwum Jezuitów. Intencją Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku, która sprawuje pieczę nad tym unikatowym archiwum, jest kontynuacja prac nad jego ochroną, co umożliwi jego dalsze opracowywanie.

OGÓLNE ZAŁOŻENIA PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH ZBIORU DOKUMENTÓW

W ogólnym założeniu, zaplanowane zabiegi miały charakter zachowawczy. Celem prac konserwatorskich było zachowanie pełnej integralności

dokumentów oraz pełni autentyczności materii. Program prac oparto także na wcześniej przeprowadzanych pracach konserwatorskich na innych obiektach z tego samego zbioru. Zaplanowano zastosowanie zasady minimum niezbędnej ingerencji w celu zachowanie historycznego charakteru materii. Prace miały jednak charakter kompleksowy i dotyczyły wszystkich elementów dokumentów – podłoży, pieczęci, jedwabnych sznurów i pergaminowych pasków pieczętnych. W przypadku dwóch oprawnych dokumentów XVII-wiecznych (sygn. MM.3ajk i MM.4ajk) – także aksamitnego powleczenia okładek, pasmanterii oraz metalowych puszek pieczętnych.

Założeniem było także usunięcie przyczyn ewentualnych zniszczeń. Ponieważ wszystkie dokumenty trafiły do konserwacji w formie złożonej, założono ich zrównoważone rozprostowanie ze względu na konieczność ochrony podatnej na uszkodzenia warstwy rękopiśmiennej. Założono jednak, że niewielkie deformacje podłoża pergaminowego mogą zostać zachowane, jeżeli nie stanowią niebezpieczeństwa dla stabilności dokumentów. Szczegółowe oględziny wizualne wykazały, że karty pergaminowe ani pieczęcie nie noszą śladów ataku mikroorganizmów. Z tego względu, a także wobec faktu, że przeszłe badania mikrobiologiczne tego samego zbioru dawały wynik negatywny, zrezygnowano z tego typu badania. W przypadku podłoży pergaminowych ewentualna dezynfekcja jest zresztą niezwykle problematyczna i w przypadku braku śladów działalności drobnoustrojów wskazany jest raczej dalszy, regularny monitoring pod tym kątem. Natomiast, zdecydowano, że zalecenia dla użytkownika będą oparte na konkretnych pomiarach właściwości hydrotermicznych podłoży pergaminowych, co pozwoli określić optymalną temperaturę dla pomieszczeń magazynowych oraz warunki przeprowadzania zabiegu prostowania pergaminów w trakcie prac konserwatorskich.

Założeniem było przeprowadzenie bardzo zrównoważonego oczyszczania zarówno pergaminowych podłoży, jak i pieczęci. Warstwa

rękopiśmienna w ogóle nie była poddana bezpośredniemu oczyszczaniu, ze względu na jej potencjalną wrażliwość na uszkodzenia mechaniczne. Nie zakładano wykonania rekonstrukcji pieczęci. Założono jedynie zrekonstruowanie kształtu zewnętrznej miski oraz wypełnienie ubytków tylko tam, gdzie było to absolutnie niezbędne ze względu na niebezpieczeństwo uszkodzenia oryginalnej materii. Podjęto także decyzję o zastosowaniu warstwy izolacyjnej pomiędzy uzupełnieniem a samą materią oryginalnej pieczęci.

Podobnie jak w przypadku wcześniejszych etapów projektu, zaprojektowano zintegrowany system opakowań ochronnych, dostosowanych do wymiarów konkretnego obiektu i indywidualnego kształtu pieczęci. Podobny typ opakowań pozwolił na wizualne scalenie zbioru. W tych estetycznych opakowaniach dokumenty mogą być ekspozowane bez wyjmowania.

1. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU NICOLAUSA GRAMISA, PREPOZYTA KOŚCIOŁA WROCŁAWSKIEGO OGŁASZAJĄCY, ŻE SOBÓR BAZYLEJSKI BULLĄ Z 15 SIERPNIĄ 1438 ROKU ZWOLNIŁ KLASZTOR AUGUSTIANÓW W KŁODZKU OD WSZELKICH CEŁ, PODATKÓW I OBCIĄŻEŃ, SYGN A.2.L (1)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.2.l (1))

Tytuł: Nicolaus Gramis, prepozyt Kościoła wrocławskiego ogłasza, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń oraz mianował biskupów Miśni i Olmitz oraz siebie jako opiekunów klasztoru kłodzkiego. Powierza tych, do których klasztor zwraca się w zaistniałych przypadkach, jako swoich przedstawicieli.

Datowanie: 1 VI 1439 r.

Miejsce wydania: Wrocław

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Wymiary: 500 x 657 mm, pieczęć: 53 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument Mikołaja Gramisa, prepozyta wrocławskiego dotyczący zwolnienia przez Sobór Bazylejski klasztoru augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń został sporządzony 1 VI 1439 roku we Wrocławiu na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim gotycką kursywą dokumentalną w 106 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Pierwszy wyraz wyróżniono większym pismem o charakterze minuskuły gotyckiej. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 5 mm, a marginesy wynoszą: górny – 35 mm, lewy – 32 mm, prawy – 30 mm, a dolny – 100 mm. Pod głównym tekstem dokumentu został umieszczony znak i formuła notariusza Petrusa Kalera z Wirtembergii. Karta dokumentu o wymiarach 500 x 657 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o sze-

rokości 53 mm, przez którą zamocowano szur pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Okrągła pieczęć prepozyta, mocowana pośrodku pliki dokumentu, przedstawia w polu pieczęci architektoniczną rozetę z przedstawieniem św. Jana w postaci orła spoczywającego na tarczy herbowej. Pieczęć chroni prowizoryczny skórzany futerał.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.N.2.l.” napisana atramentem.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielącym o średnim stopniu fibrylacji i o średniej grubości wynoszącej od 0,26 do 0,30 mm. Dokument pisano na stronie lica atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Linie wyznaczające szerokość kolumny tekstu oraz rozmieszczenia poszczególnych wersów rysowano metalowym stylusem. Pieczęć zawieszono na trójbarwnym, czerwono-biało-kremowym lnianym sznurze zamocowanym poprzez dwa otwory w plicie i podłożu dokumentu i zakotwiczonym na krawędzi dokumentu. Okrągła pieczęć prepozyta została odcisnięta w czerwonym wosku w półkulistej misce z wosku w naturalnym kolorze z zaokrąglonym kołnierzem. Ochronny futerał na pieczęć został wykonany z białej skóry irchowej. Dokument został pięciokrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Karta ze sznurem pieczętnym– stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
2.	Plika dokumentu	I	1 VI 1439 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	1 VI 1439 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	IV	XVIII w.

Pieczęć– stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Skórzany futerał*	II	W lub po 1439 r.
2.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
3.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
4.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
7.	Skórzany futerał*	II	W lub po 1439 r.

* Skórzany futerał został dołączony do dokumentacji obiektu

Pieczęć– stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnienia pieczęci	III	2024 r.
2.	Warstwa izolacyjna pieczęci	III	2024 r.
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
7.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	III	2024
8.	Uzupełnienia pieczęci	III	2024

Zestawienie warstw i materiałów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielący

Materiał mocujący pieczęcie – sznur lniany
Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i materiałów wtórnych:

Zapiski wtórne – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Oczyszczanie sznura pieczętnego – woda destylowana, Pretepon G

Warstwa izolacyjna uzupełnień pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był wielokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia oraz drobne uszkodzenia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia widoczne są głównie w dolnej części dokumentu, zwłaszcza na fragmencie z zapiskami archiwalnymi. W wielu miejscach na obu stronach dokumentu widoczne są drobne zaplamienia. Nie zanotowano zmian o charakterze mikrobiologicznym. Pieczęć jest silnie zabrudzona i pokryta warstwą włókien ze skórzanego futerału. Widoczne są niewielkie ubytki miski pieczęci oraz czerwonego wosku. Sznur jest silnie zabrudzony i wypłowiasty. Futerał jest w formie destruktu. Jest znacznie osłabiony mechanicznie i trwale zabrudzony.

Założenia i cele prac konserwatorskich:

Zaplanowano konserwację zachowawczą. W stosunku do tego dokumentu, w ramach pracy konieczne będzie przede wszystkim bardzo delikatne rozprostowanie dokumentu. Skórzaną futerał zostanie poddany konserwacji i załączony do dokumentacji.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Wykonanie badania oporności hydrotermicznej pergaminu
3. Oddzielenie skórzanego futerału od pieczęci.
4. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
5. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
6. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
7. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
8. Oczyszczenie i zabezpieczenie sznura pieczęci
9. Uzupełnienie wybranych ubytków pieczęci.
10. Rozprostowanie i oczyszczenie skórzanego futerału.
11. Rozprostowanie podłoża.
12. Umieszczenie obiektu oraz skórzanego futerału pieczęci w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
13. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Przeprowadzono badanie właściwości hydrotermicznych metodą DSC, które wykazało bardzo dobrą odporność pergaminu (patrz: badania specjalistyczne). Oddzielono skórzaną futerał od pieczęci. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwalnymi na odwrocie. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Sznur oczyszczono 3% roztworem wodnym detergentu Pretepon G, po-

przez delikatne nawilżenie miękkim pędzelkiem. Nadmiar wilgoci odsączano ostrożnie w ligninę. Po oczyszczeniu roztworem detergentu sznury nawilżano wielokrotnie wodą demineralizowaną i ponownie odsączano wilgoć w ligninę. Podczas zabiegu zabezpieczono i odizolowano sznur od pergaminu w celu uniknięcia migracji wody. Wilgotny sznur ułożono starannie na folii Melinex i pozostawiono do wyschnięcia. Aby zapobiec rozkręcaniu sznurów w procesie wysychania sznur przymocowano do płyty piankowej szpilkami ze stali nierdzewnej. Ubytki pieczęci uzupełniono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami ziemnymi masy woskowo-żywicznej. Uzupełnienia izolowano za pomocą Aquazolu 500. Rozprostowano skórzany futerał pieczęci a następnie oczyszczono go mechanicznie z zastosowaniem naturalnej gąbki „Wallmaster” i miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub”. Po delikatnym nawilżeniu rozprostowano futerał.

Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących

pieczęcie. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu.

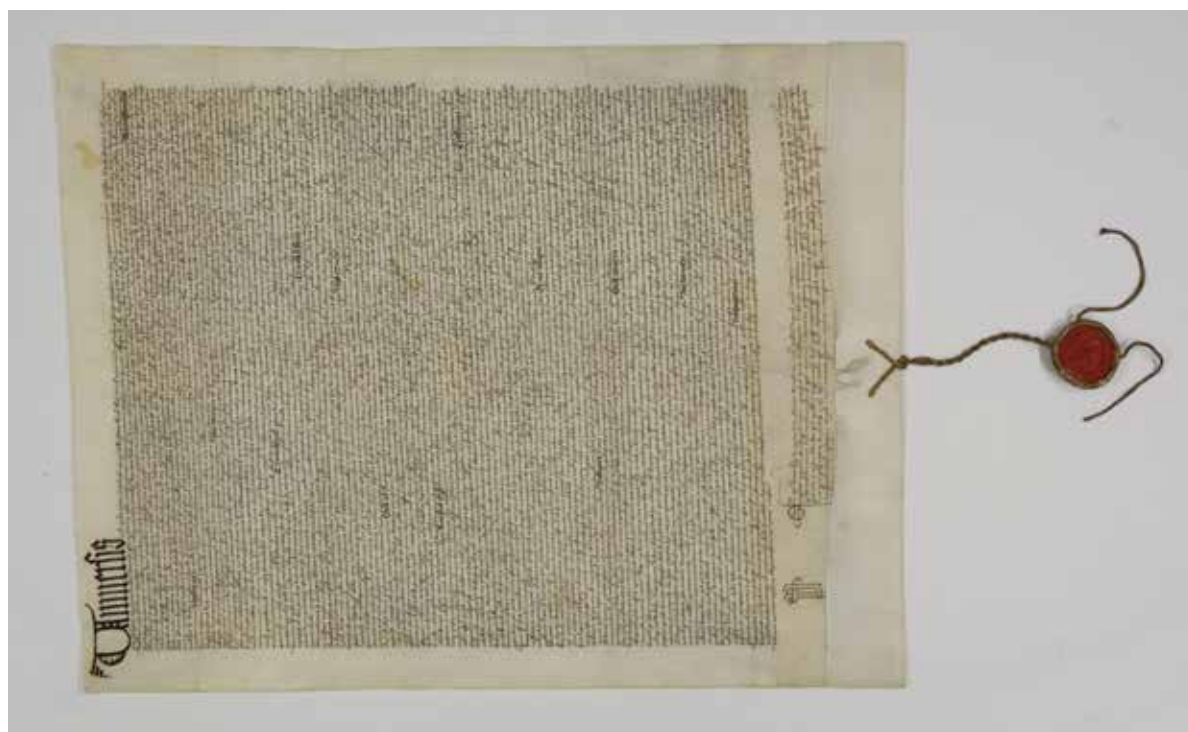
Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem oraz z rowkami zabezpieczającymi sznur pieczęci. Skórzany futerał umieszczono w kopercie z materiału bezkwasowego i załączono do dokumentacji. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (1), stan przed konserwacją

Dokument Nicolause Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (1), stan przed konserwacją

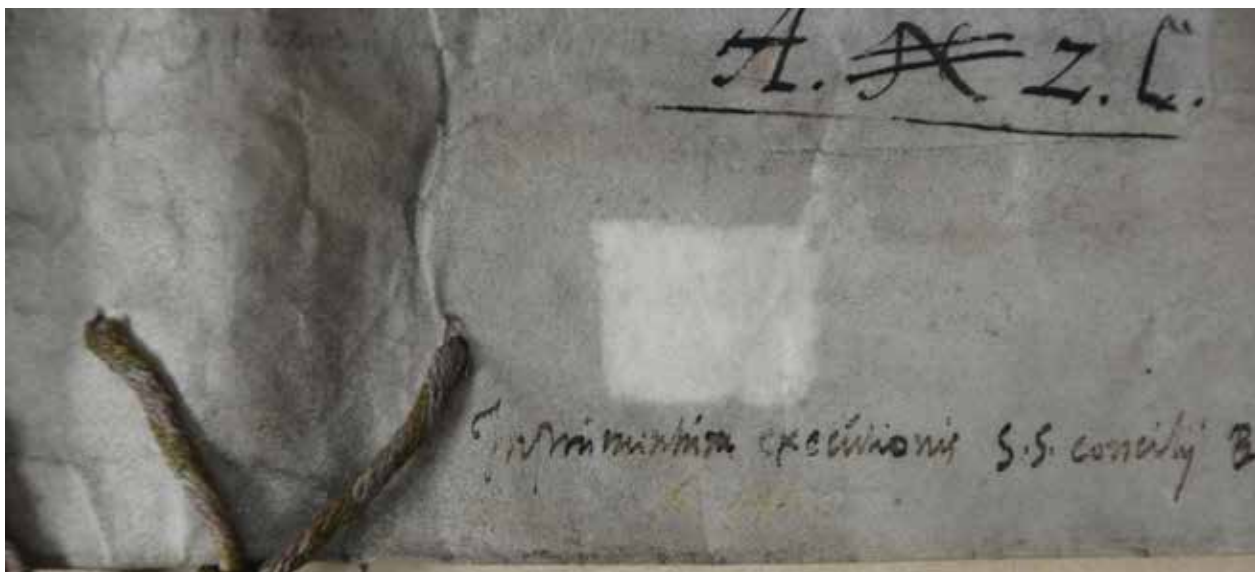
Dokument Nicolause Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (1), stan po konserwacji

Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (1), skórzany futerał, stan przed i po konserwacji

Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (1), pieczęć przed, podczas i po konserwacji

Dokument Nicolauisa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (1), efekt czyszczenia powierzchni rewersu dokumentu

Dokument Nicolauisa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (1), kołnierz pieczęci przed i po zabezpieczeniu

2. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU NICOLAUSA GRAMISA, PREPOZYT KOŚCIOŁA WROCŁAWSKIEGO OGŁASZAJĄCY, ŻE SOBÓR BAZYLEJSKI BULLĄ Z 15 SIERPNIĄ 1438 ROKU ZWOLNIŁ KLASZTOR AUGUSTIANÓW W KŁODZKU OD WSZELKICH CEŁ, PODATKÓW I OBCIĄŻEŃ ORAZ MIANOWAŁ BISKUPÓW MIŚNI I OLMITZ ORAZ SIEBIE JAKO OPIEKUNÓW KLASZTORU KŁODZKIEGO. POWIERZA TYCH, DO KTÓRYCH KLASZTOR ZWRACA SIĘ W ZAISTNIAŁYCH PRZYPADKACH, JAKO SWOICH PRZEDSTAWICIELI, 1439 R., SYGN. A.2.L (2)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.2.l (2))

Tytuł: Nicolaus Gramis, prepozyt Kościoła wrocławskiego ogłasza, że Sobór Bazylejski bullą z 15 sierpnia 1438 roku zwolnił klasztor augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń oraz mianował biskupów Miśni i Olmitz oraz siebie jako opiekunów klasztoru kłodzkiego. Powierza tych, do których klasztor zwraca się w zaistniałych przypadkach, jako swoich przedstawicieli.

Datowanie: 1 VI 1439 r.

Miejsce wydania: Wrocław

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Wymiary: 518 x 433 + 49 mm, pieczęć: śr. 60 mm, gr. 25 mm.

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument Mikołaja Gramisa, prepozyta wrocławskiego dotyczący zwolnienia przez Sobór Bazylejski klasztoru augustianów w Kłodzku od wszelkich ceł, podatków i obciążeń został sporządzony 1 VI 1439 roku we Wrocławiu na pergaminie. Jest to drugi egzemplarz dokumentu. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim gotycką kursywą dokumentalną w 63 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Pierwsze wyrazy wyróżniono większym pismem o charakterze minuskuły gotyckiej. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 5 mm, a marginesy wynoszą: górny – 45 mm, lewy – 50 mm, prawy – 37 mm, a dolny – 112 mm. Pod głównym tekstem dokumentu został umieszczony znak i formuła notariusza Petrusa

Kalera z Wirtembergii. Karta dokumentu o wymiarach 518 x 433 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 49 mm, przez którą zamocowano szur pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Okrągła pieczęć prepozyta, mocowana pośrodku pliki dokumentu, przedstawia w polu pieczęci architektoniczną rozetę z przedstawieniem św. Jana w postaci orła spoczywającego na tarczy herbowej. Pieczęć chroni prowizoryczny skórzany futerał.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.Ñ.2.l.” napisana atramentem.

Publikowany w: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 196; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 42, nr 210.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania: Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie ciełym o średnim stopniu fibrylacji od strony mizdry i o średniej grubości wynoszącej od 0,26 do 0,30 mm. Dokument pisano na stronie lica atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Linie wyznaczające szerokość kolumny tekstu oraz rozmieszczenia poszczególnych wersów rysowano metalowym stylusem. Pieczęć zawieszono na trójbarwnym, czerwono-biało-kremowym lniwym sznurze zamocowanym poprzez dwa otwory w plicie i podłożu dokumentu i zakotwiczonym na krawędzi dokumentu. Okrągła pieczęć pre-

pozyta została odcisnięta w czerwonym wosku w półkulistej misce z wosku w naturalnym kolorze z zaokrąglonym kołnierzem. Ochronny futerał na pieczęć został wykonany z białej skóry irchowej. Dokument został sześciokrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu meta-lo-garbnikowego.

Karta ze sznurem pieczętnym– stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
2.	Plika dokumentu	I	1 VI 1439 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	1 VI 1439 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	IV	XVIII w.

Pieczęć– stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Skórzany futerał*	II	W lub po 1439 r.
2.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
3.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
4.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
7.	Skórzany futerał*	II	W lub po 1439 r.

Pieczęć– stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnienia pieczęci	III	2024 r.
2.	Warstwa izolacyjna pieczęci	III	2024 r.
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
5.	Lniany sznur	I	1 VI 1439 r.
6.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 VI 1439 r.
7.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	III	2024
8.	Uzupełnienia pieczęci	III	2024

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
 Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy
 Materiał mocujący pieczęcie – sznur lniany
 Pieczęć – masa woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach
 Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana
 Oczyszczanie sznura pieczętnego – woda destylowana, Pretepon G
 Warstwa izolacyjna uzupełnień pieczęci – Aquazol 500 w roztworze wodnym
 Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był wielokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia oraz drobne uszkodzenia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia widoczne są głównie w dolnej części dokumentu, zwłaszcza na fragmencie z zapiskami archiwalnymi. W wielu miejscach na obu stronach dokumentu widoczne są drobne zaplamienia. Nie zaobserwowano zmian o charakterze mikrobiologicznym. Pieczęć jest silnie zabrudzona i pokryta warstwą włókien ze skórzanego futerału. Widoczne są niewielkie ubytki miski pieczęci. Sznur jest silnie zabrudzony i wypłowiął. Futerał jest w formie destruktu. Jest znacznie osłabiony mechanicznie i trwale zabrudzony.

Założenia i cele konserwacji:

Zaplanowano konserwację zachowawczą. W stosunku do tego dokumentu, w ramach pracy konieczne będzie przede wszystkim bardzo delikatne rozprostowanie dokumentu. Skórzaną futerał zostanie poddany konserwacji i załączony do dokumentacji.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Oddzielenie skórzanego futerału od pieczęci.
4. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
5. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
6. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
7. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
8. Oczyszczenie i zabezpieczenie sznura pieczęci
9. Uzupełnienie pieczęci.
10. Rozprostowanie i oczyszczenie skórzanego futerału.
11. Rozprostowanie podłoża.
12. Umieszczenie obiektu oraz skórzanego futerału pieczęci w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
13. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych metoda DSC, które wykazało nieco obniżone właściwości cieplne pergaminu (patrz: badania specjalistyczne). Oddzielono skórzaną futerał od pieczęci. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwi-

stycznymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Sznur oczyszczono 3% roztworem wodnym detergentu Pretepon G, poprzez delikatne nawilżenie miękkim pędzelkiem. Nadmiar wilgoci odsączano ostrożnie w ligninę. Po oczyszczeniu roztworem detergentu sznury nawilżano wielokrotnie wodą demineralizowaną i ponownie odsączano wilgoć w ligninę. Podczas zabiegu zabezpieczono i odizolowano sznur od pergaminu w celu uniknięcia migracji wody. Wilgotny sznur ułożono starannie na folii Melinex i pozostawiono do wyschnięcia. Aby zapobiec rozkręcaniu sznurów w procesie wysychania sznur przymocowano do płyty piankowej szpilkami ze stali nierdzewnej. Ubytki pieczęci uzupełniono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami ziemnymi masy woskowo-żywicznej, uzupełnienia izolowano Aquazolem 500. Rozprostowano skórzany futerał pieczęci a następnie oczyszczono go mechanicznie z zastosowaniem naturalnej gąbki „Wallmaster” i miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub”. Po delikatnym nawilżeniu rozprostowano futerał. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Nawilżanie przeprowadzono w warunkach obniżonej temperatury do 15°C. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych

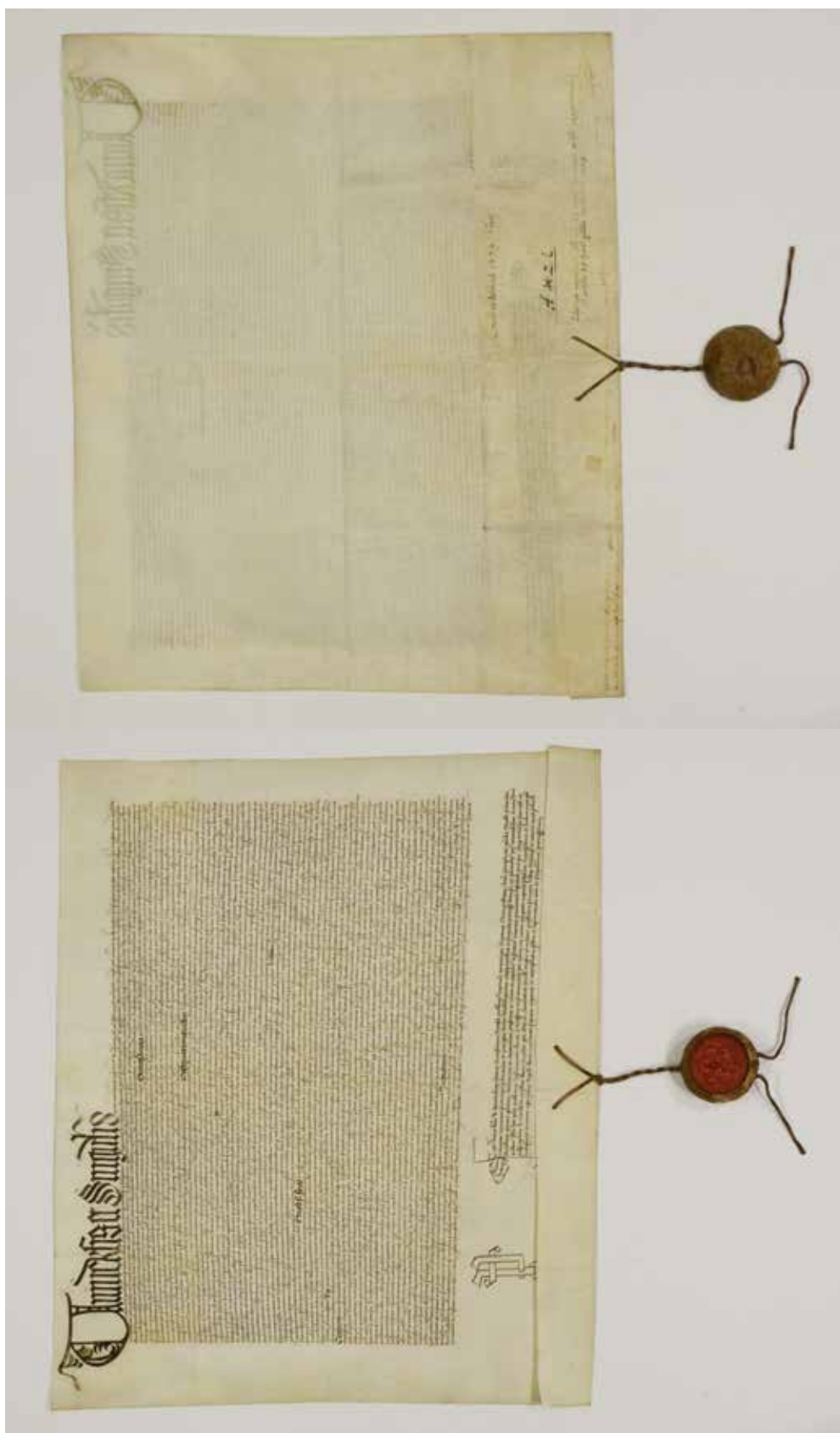
mocujących pieczęć. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem oraz z rowkami zabezpieczającymi sznur pieczęci. Skórzany futerał umieszczono w kopercie z materiału bezkwasowego i dołączono do dokumentacji. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (2), stan przed konserwacją

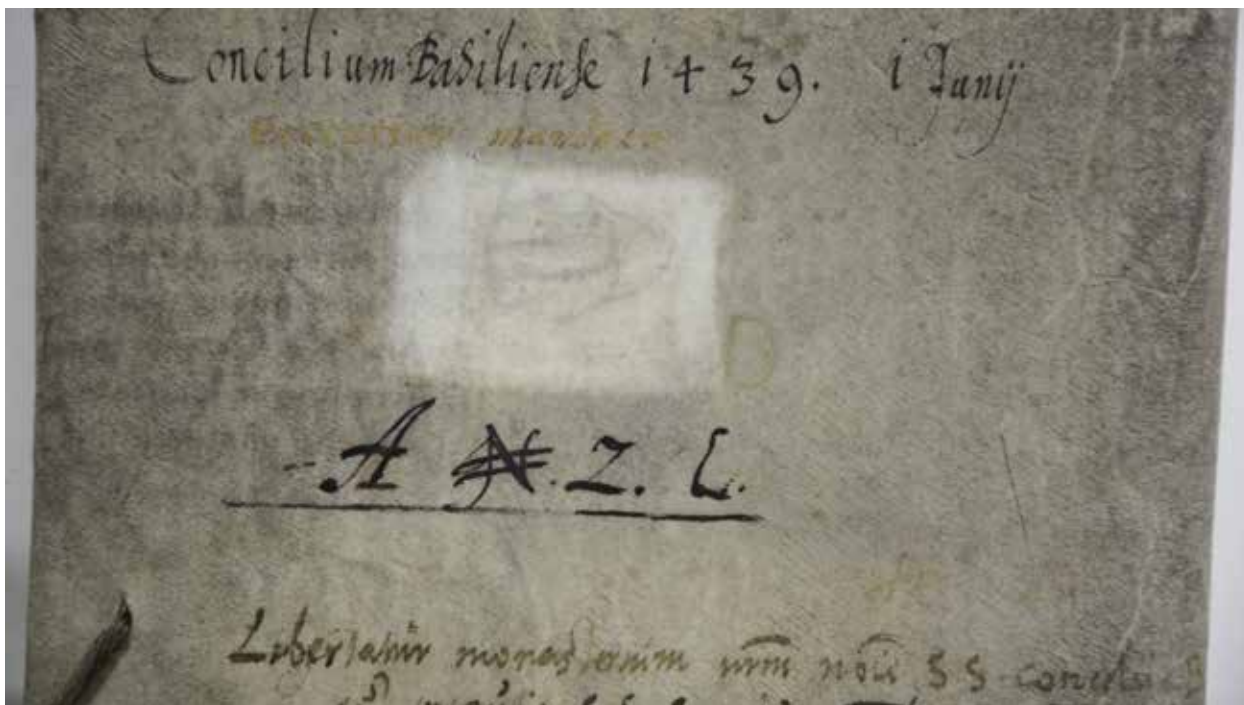
Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (2); awers i rewers, stan przed konserwacją

Dokument Nicolaua Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (2); awers i rewers, stan po konserwacji

Dokument Nicolausa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.l (2); pieczęć, stan przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Nicolauisa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (2);
efekt czyszczenia powierzchni dokumentu

Dokument Nicolauisa Gramisa, prepozyta Kościoła wrocławskiego z 1439 r., sygn. A.2.1 (2);
skórzany futerał po konserwacji

3. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU HENRYKA, HRABIEGO KŁODZKIEGO Z 1489 R. (?), SYGN. A.3

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.3)

Tytuł: Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego

Datowanie: 1489 (?)

Miejsce wydania: Kłodzko

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w.

Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie.

Wymiary: 555 x 337 + 81 mm, pieczęć: śr. 65 mm, gr. 13 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny Henryka, hrabiego kłodzkiego sporządzony w 1489 (?) roku w Kłodzku na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim gotycką kursywą w 45 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 6 mm, a marginesy wynoszą: górny – 30 mm, lewy – 94 mm, prawy – 20 mm, a dolny – 65 mm. Karta dokumentu o wymiarach 555 x 337 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 81 mm, przez którą zamocowano jedwabny sznur pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Okrągła pieczęć książęca, bez kołnierza na froncie, przedstawia stojącego księcia trzymającego proporzec i tarczę herbową na tle gotyckiej dekoracji architektonicznej. Pieczęć odcisnięta w bezbarwnym wosku na

rewersie ma okrągłe kontrasigillum, odcisnięte w czerwonym wosku, z wyobrażeniem dwóch tarcz herbowych z orłem piastowskim nad dwoma herbami książęcymi.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsze adnotacje w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku napisane atramentem.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o średnim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,22 do 0,26 mm. Dokument pisano na stronie lica atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Widoczne są linie wyznaczające układ kolumny wyznaczone metalowym narzędziem.

Pieczęć zawieszono na sznurze jedwabnym zamocowanym w podwójnych nacięciach zagietki dokumentu w dolnej części. Sznur skręcono luźno z czterech cieńszych oplotów w kolorach: łososiowym, bordowym, czarnym i białym. Zakończenia sznura pozostawiono rozplecione. Dokument został czterokrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Karta ze sznurem pieczętnym – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Sznur pieczętny	I	1489 (?)
2.	Plika – zagietcie podłoża	I	1489 (?)
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	1489 (?)

4.	Podłoże pergaminowe	I	1489 (?)
5.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII/XVIII w.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII/XVIII w.
7.	Sznur pieczętny	I	1489 (?)

Karta ze sznurem pieczętnym – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa reperacji sznura pieczętnego	IV	2024 r.
2.	Sznur pieczętny	I	1489 (?)
3.	Plika – zagięcie podłoża	I	1489 (?)
4.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	1489 (?)
5.	Podłoże pergaminowe	I	1489 (?)
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII/XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII/XVIII w.
8.	Warstwa spoiwa reperacji podłoża	IV	2024 r.
9.	Warstwa uzupełnień podłoża	V	2024 r.
10.	Sznur pieczętny	I	1489 (?)

Pieczeń – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Masa woskowo-żywiczna	I	1489 (?)
2.	Sznur pieczęci	I	1489 (?)
3.	Masa woskowo-żywiczna	I	1489 (?)
4.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1489 (?)

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
 Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy
 Sznur mocujący pieczęć – jedwab
 Pieczęcie – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki bezsiarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie sznura pieczętnego – woda destylowana, Pretepon G

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa uzupełnień i reperacji sznura pieczętnego- greża jedwabna

Uzupełnienia podłoża – papier japoński z włókien *kozo*

Spoivo uzupełnienia podłoża – oczyszczona skrobia pszenna

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni i zdeformowany przestrzennie.

Dokument był czterokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia, uszkodzenia struktury i ubytki podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, gdzie szczególnie trwałe zabrudzenia widoczne są w części środkowej dokumentu. W formie złożonej dokument uległ zalaniu, przez co na złożeniach pergaminu powstały trwałe zacieki, podłożu uległo znacznemu osłabieniu i rezultacie w rejonie pionowego, prawego złożenia powstały ubytki podłoża. Dodatkowo na całej powierzchni widoczne są liczne drobne zaplamienia.

Pieczeń jest silnie zabrudzona. Sznur pieczęci jest również silnie zabrudzony, a czarne nici w wielu miejscach uległy przerwaniu. Zakończenia sznura są splątane i rozwłóknione.

Założenia i cele konserwacji:

Konserwacja ma charakter zachowawczy. Ze względów technicznego zabezpieczenia zaplanowano uzupełnienie ubytków. Nie zaplanowano przeprowadzenia badań mikrobiologicznych, ponieważ karta pergaminowa nie nosi śladów ataku mikroorganizmów, co zostało już wyjaśnione w ogólnych założeniach projektu.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Oczyszczenie sznura pieczętnego
6. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
7. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Uzupełnienie ubytków podłoża.
10. Reperacja uszkodzeń sznura.
11. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z mate-

riałów bezkwasowych.

12. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

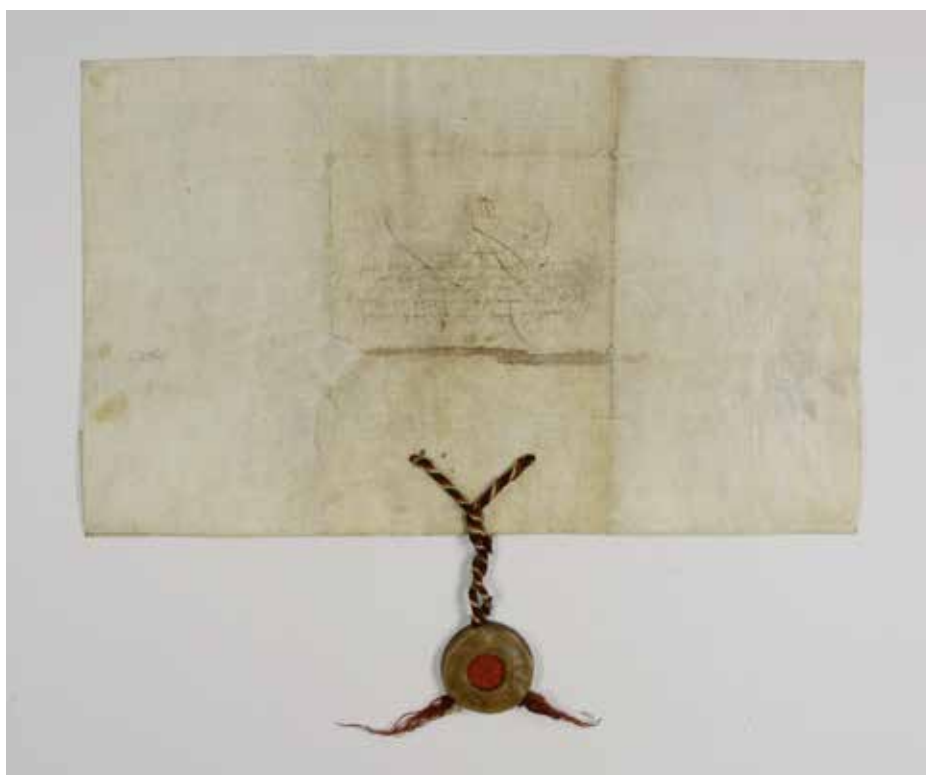
Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało obecność struktury polimorficznej oraz obniżoną odporność cieplną części materiału kolagenowego. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwalnymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono na sucho sznur pieczętny. Oczyszczono na sucho sznur pieczętny i usunięto części obce ze splątanych zakończeń sznura. Z uwagi na zły stan czarnych nici zrezygnowano z zabiegów z zastosowaniem wody. Pergamin delikatnie rozprostowano traktując miejscowo zagięcia alkoholem izopropylowym i sezonując pod przyciskiem, nie nawilżano całości karty. Następnie uzupełniono ubytki pergaminowego podłoża z użyciem zarówno papieru japońskiego, jak i odpowiednio dobarwionej masy celulozowo-pergaminowej w suchych arkuszach. Przerwane nici sznura uporządkowano i połączono z użyciem greży jedwabnej.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

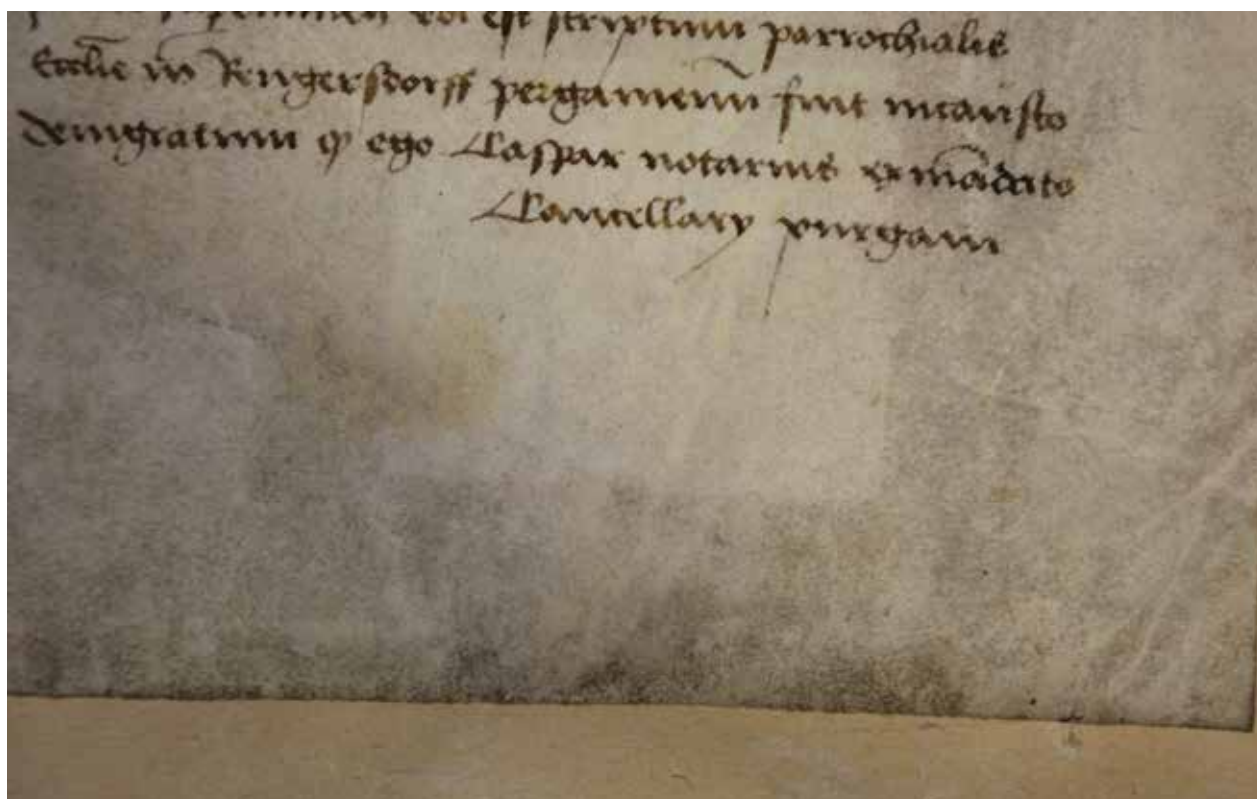
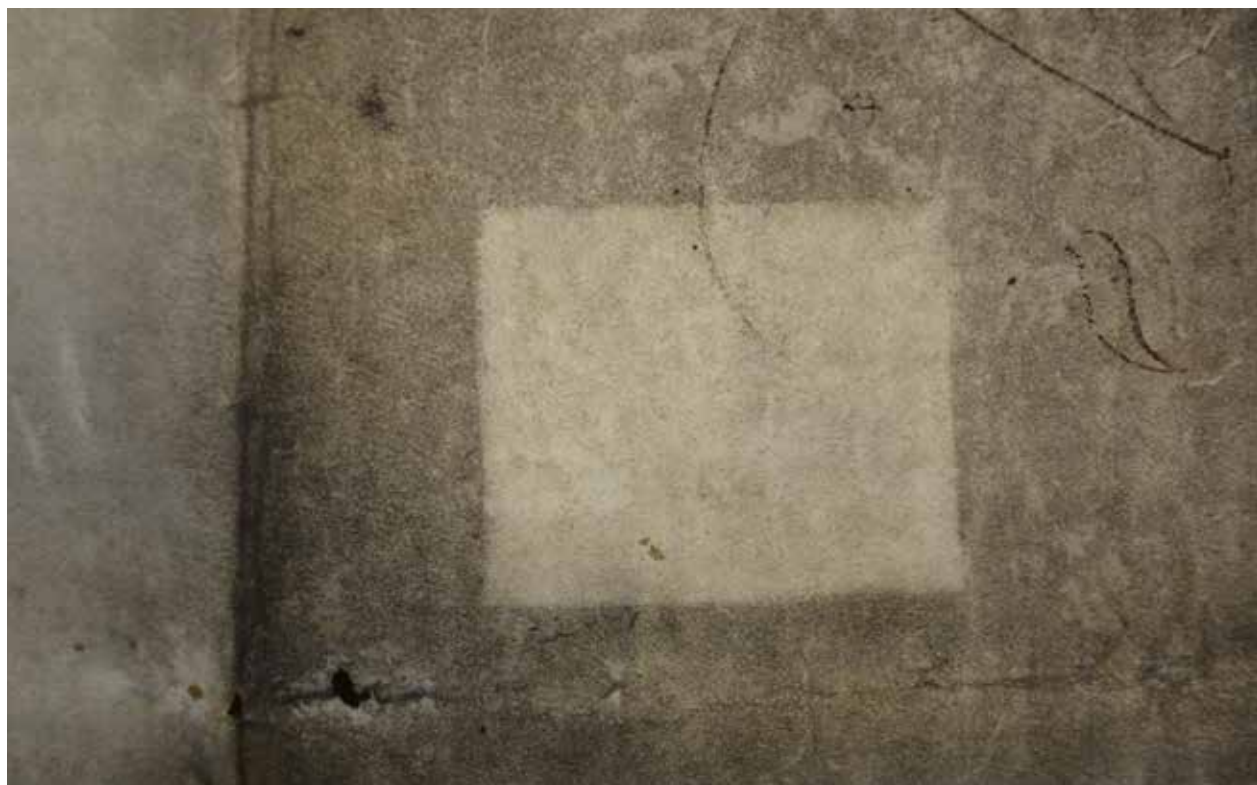
Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego, 1489 (?), sygn. A.3. Awers i rewers. Stan przed konserwacją

Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego, 1489 (?), sygn. A.3. Awers i rewers. Stan po konserwacji

Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego, 1489 (?), sygn. A.3.
Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Henryka, hrabiego kłodzkiego, 1489 (?), sygn. A.3.
Efekt czyszczenia rewersu i awersu dokumentu

4. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU WŁADYSŁAWQ II NADAJĄCY KLASZTOROWI AUGUSTIANÓW W KŁODZKU PRAWO OBROTU TOWARAMI ZAGRANICZNYMI, 1476 R., SYGN. A.4.M (A) ORAZ A.4.M (B)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.4.m (a) oraz A.4.m (b))

Tytuł: Władysław II nadaje klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi.

Datowanie: 8 VI 1476 r.; odpis: XVII/XVIII w.

Miejsce wydania: Praga

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć papierowo-woskowa.

Wymiary: 327 x 213 + 50 mm, pieczęć: śr. 91 mm, gr. 16 mm; odpis (A.4.m (b)): 318 x 214 mm (2 karty)

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym Władysław II nadaje klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi został sporządzony 8 VI 1476 r. roku w Pradze na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim pismem kancelaryjnym o charakterze minuskuły gotyckiej w 18 wersach atramentem w kolorze czarnym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 36 mm, lewy – 40 mm, prawy – 40 mm, a dolny – 40 mm. W pierwszym wersie pierwsze litery wyrazów zapisano znacznie większymi, kaligrafowanymi literami. Karta dokumentu o wymiarach 327 x 213 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o szerokości 50 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest mała, okrągła pieczęć królewska, odcisnięta w czerwonym wosku, osadzona w misce z wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsze

adnotacje w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.N.4.m” napisane atramentem.

Publikowany w: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 355; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 50, nr 255.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,21 do 0,28 mm. Dokument pisano na stronie lica atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Linie wyznaczające układ kolumny tekstu i poszczególnych wersów wykonano metalowym stylusem. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez jedno poziome nacięcie w plisce i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu cielęcego. Okrągła pieczęć została odcisnięta w czerwonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze z szerokim kołnierzem. Dokument został trzykrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie atramentem metalo-garbnikowym.

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Karta z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.
2.	Plika – zagięcie podłoża	I	8 VI 1476 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	8 VI 1476 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	8 VI 1476 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII-XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	IV	XVII-XVIII w..
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	V	XVII-XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	VI	XVII-XVIII w.
10	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnienia czerwonym woskiem	III	2024 r.
2.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	II	2024 r.
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.
6.	Pergaminowy pasek	I	8 VI 1476 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	I	8 VI 1476 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Materiał mocujący pieczęć – pergamin cielęcy

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku

pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza jego dolnej i środkowej części, stanowiącej zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Ubytki czerwonej warstwy pieczęci widoczne są w dolnej, lewej części wytłoku. Odpis dokumentu jest pożółkły i zabrudzony, zwłaszcza na 4. stronie. Arkusz był przechowywany w formie złożonej i na złożeniach podłoża jest osłabione.

Założenia i cele konserwacji:

Konserwacja ma charakter zachowawczy. Nie zaplanowano przeprowadzenia badań mikrobiologicznych, ponieważ karta pergaminowa nie nosi śladów ataku mikroorganizmów, co zostało już wyjaśnione w ogólnych założeniach projektu.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu i odpisu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Uzupełnienie ubytków pieczęci.
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Rozprostowanie paska pieczęci.
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z mate-

riałów bezkwasowych.

11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało dobrą odporność cieplną. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty w dolnej części rewersu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Krawędź ubytku czerwonej warstwy pieczęci zabezpieczono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami mineralnymi masy woskowo-żywicznej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęć. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem etylowym. Oczyszczono i wyprostowano papierowy odpis dokumentu. Odpis umieszczono w kopercie z papieru bezkwasowego. Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

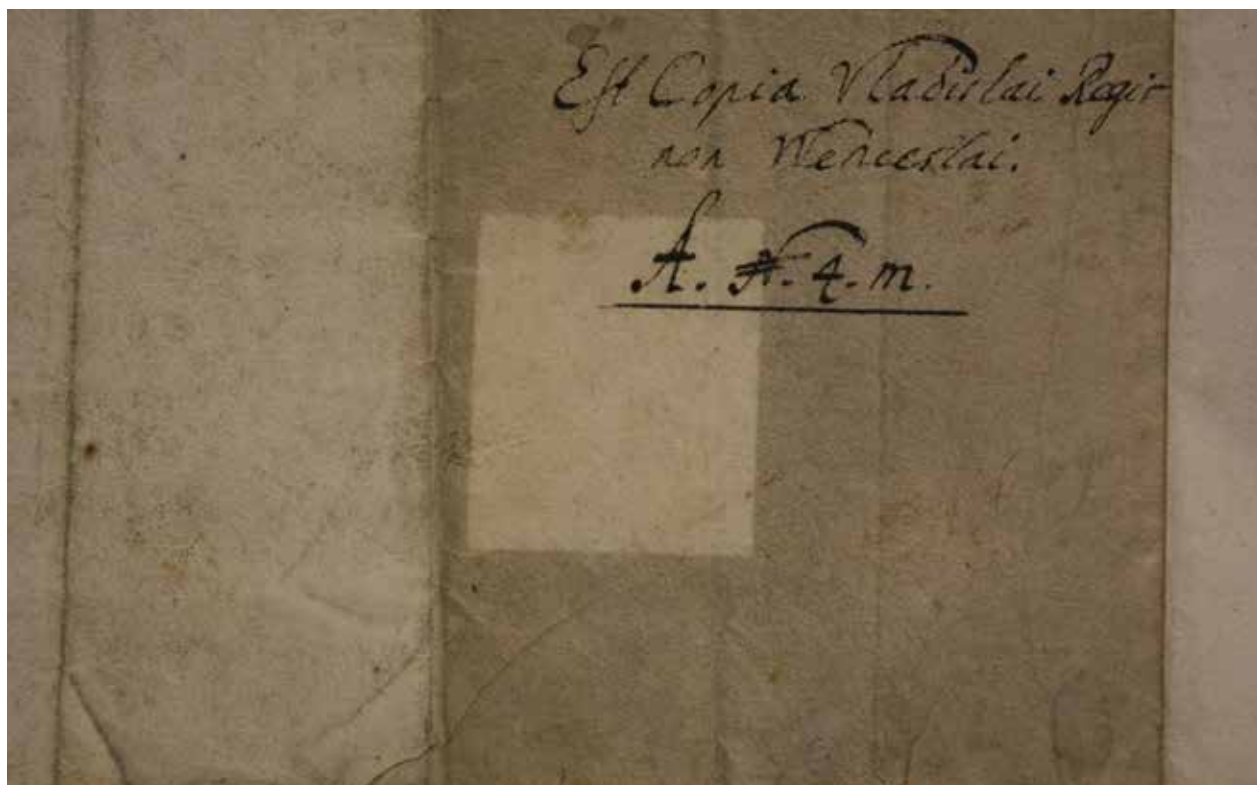
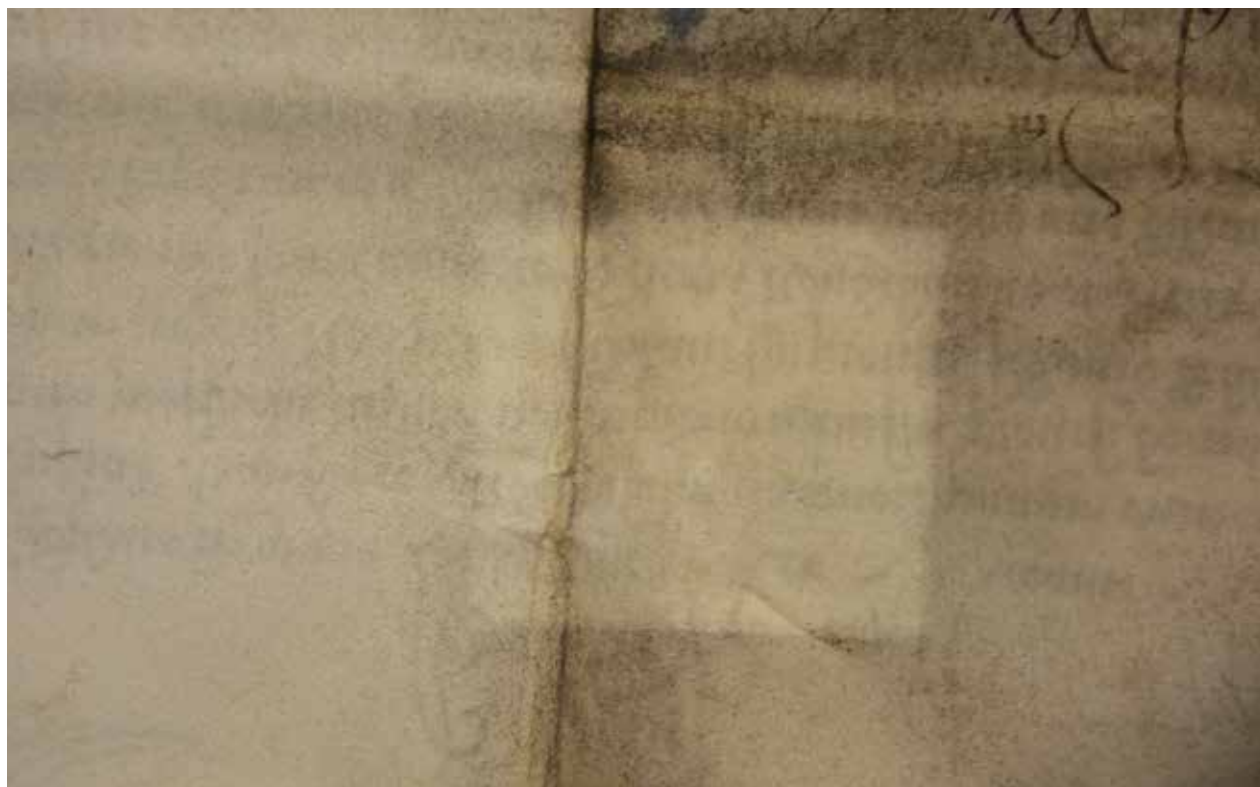
Dokument Władysława II nadający klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi z 1476 r.; sygn. A.4.m (a); awers i rewers, stan przed konserwacją

Dokument Władysława II nadający klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi z 1476 r.; sygn. A.4.m (a); awers i rewers, stan po konserwacji

Dokument Władysława II nadający klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi z 1476 r.; sygn. A.4.m (a); pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Władysława II nadający klasztorowi augustianów w Kłodzku prawo obrotu towarami zagranicznymi z 1476 r.; sygn. A.4.m (a, b); efekt czyszczenia rewersu dokumentu oraz jego odpisu

5. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU OPATA JAKUBA Z KLASZTORU BŘEVNOV-BROUMOV WYSTAWIAJĄCY BIDIMUS PRZYWILEJU KRÓLA WŁADYSŁAWA 23 SIERPNIĄ 1504 ROKU PREPOZYTOWI JOHANNESOWI FORCHUNDTOWI I KLASZTOROWI AUGUSTIANÓW W KŁODZKU, 1528 R., SYGN. A.4.N ORAZ A.4.N (B)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokumenty rękopiśmienne

Sygnatura: A.4.n (a) + odpis: A.4.n (a)

Tytuł: Opat Jakub z klasztoru Břevnov-Broumov wystawia bidimus przywileju króla Władysława 23 sierpnia 1504 roku prepozytowi Johannesowi Forchundtowi i klasztorowi augustianów w Kłodzku

Datowanie: 23 IV 1528 r.; odpis: XVII/XVIII w.

Miejsce wydania: Brannau

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć papierowo-woskowa.

Wymiary: 461 x 326 + 72 mm, pieczęć: 88 x 66 mm, gr. 22 mm; Odpisy (A.4.n (b)): 1. 320 x 195 mm (2 karty); 2. 314 x 204 mm (1 karta)

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny opata Jakuba z klasztoru Břevnov, w którym wystawia bidimus przywileju króla Władysława 23 sierpnia 1504 roku prepozytowi Johannesowi Forchundtowi i klasztorowi augustianów w Kłodzku został sporządzony 23 IV 1528 roku w Brannau na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku czeskim renesansową kursywą kancelaryjną w 31 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym piśmem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 34 mm, lewy – 55 mm, prawy – 8 mm, a dolny – 65 mm. Tekst rozpoczyna kaligraficzny inicjał M(y), wykonany tym samym atramentem jak pozostały tekst. Karta dokumentu o wymiarach 461 x 326 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o szerokości 72 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest ostroowalna pieczęć opata Jakuba, odcisnięta w czerwonym wosku, osadzona w misce z wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza

adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.N.4.n” napisane atramentem. Przy dokumencie są dwa późniejsze odpisy dokumentu w języku łacińskim.

Publikowany w: B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 63, nr 321.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie ciętym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,24 do 0,32 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym w kolorze brązowym. Brak śladów linii wyznaczających układ kolumny i poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez trzy poziome nacięcia w plisce i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu ciętego. Ostroowalna pieczęć została odcisnięta w czerwonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze z szerokim kołnierzem. Dokument został czterokrotnie złożony.

Odpisy wykonano atramentem żelazowo-garbnikowym na papierze czerpanym, żeberkowym

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano trzema rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Dokument:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cięty

Materiał mocujący pieczęć – pergamin cięty

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Dokument z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
2.	Plika dokumentu	I	23 IV 1528 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	23 IV 1528 r.
6.	Podłoże pergaminowe	I	23 IV 1528 r.
7.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII-XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnień	II	2024
2.	Warstwa izolacyjna	II	2024
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
6.	Pergaminowy pasek	I	23 IV 1528 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 IV 1528 r.

Odpisy:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
 Podłoże dokumentu – papier czerpany

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża dokumentu i odpisów – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „Magi-cRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci – masa żywicz-

no-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był czterokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza jego dolną część, stanowiącą zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Wzdłuż dolnego, poziomego zagięcia widoczne są liczne drobne zacieki. U dołu, po prawej stronie na rewersie widoczny jest ponadto silny owalny zaciek. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Widoczne są liczne drobne ubytki czerwonej masy woskowej.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Uzupełnienie ubytków pieczęci
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Rozprostowanie paska pieczęci.
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.
12. Oczyszczenie i wyprostowanie dwóch papierowych odpisów dokumentu.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało dość dobrą odporność cieplną. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwalnymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Ubytki uzupełniono odpowiednio dobarwioną masą woskowo-żywiczną, z zastosowaniem warstwy izolacyjnej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęć. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem etylowym. Papierowe odpisy oczyszczono mechanicznie a następnie rozprostowano po niewielkim nawilżeniu.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Papierowe odpisy umieszczono w kopertach z papieru bezkwasowego. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument opata Jakuba z klasztoru Brevnow dla prepozyta Johannes Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (a). Awers i rewers, stan przed konserwacją

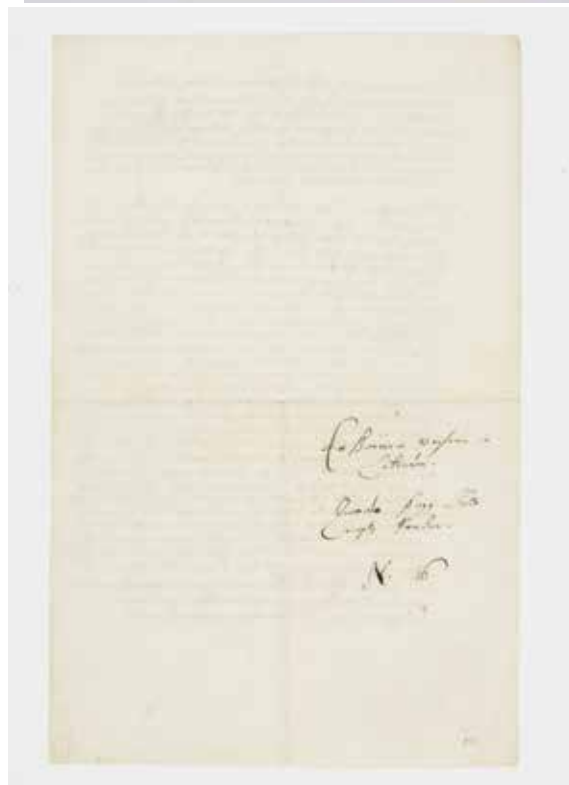
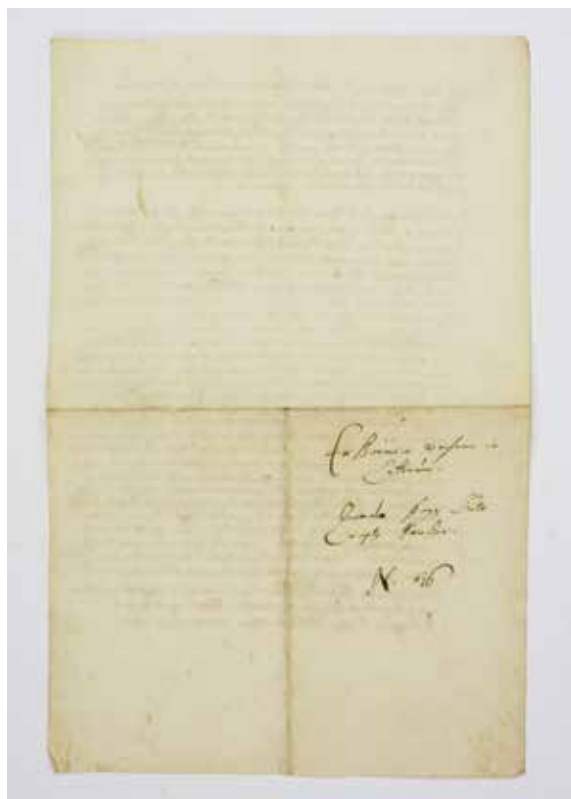
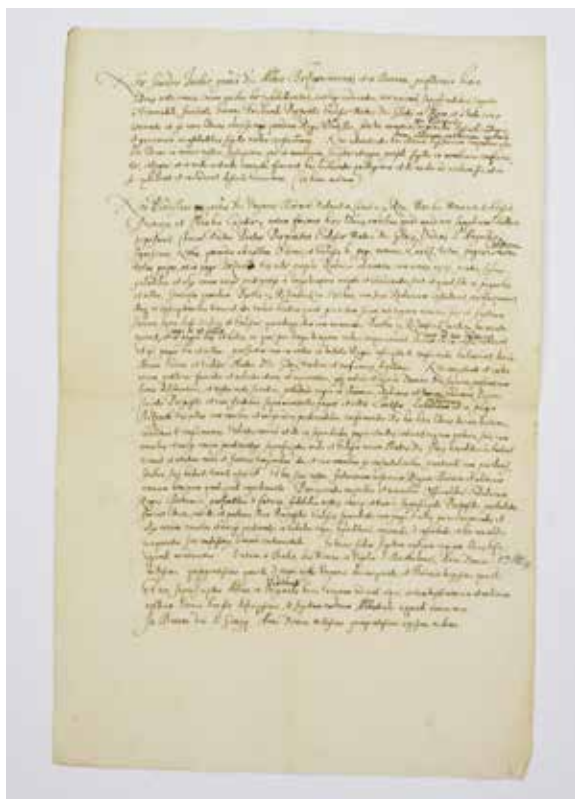

Dokument opata Jakuba z klasztoru Brevnow dla prepozyta Johannes Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (a). Awers i rewers, stan po konserwacji

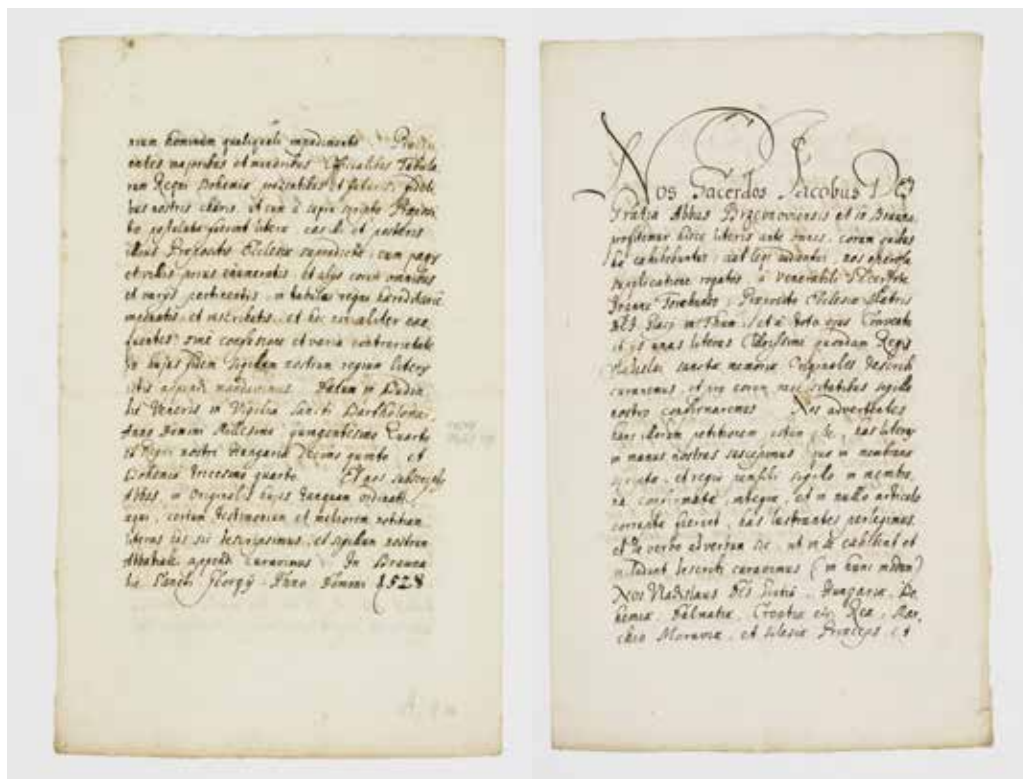
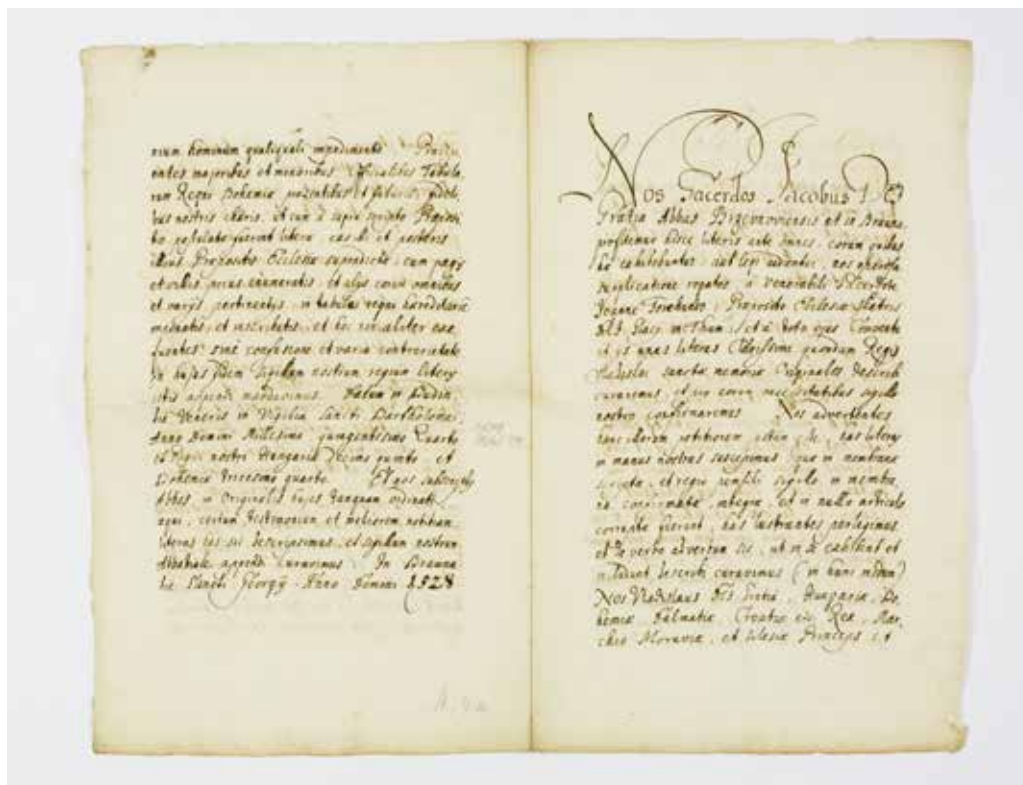

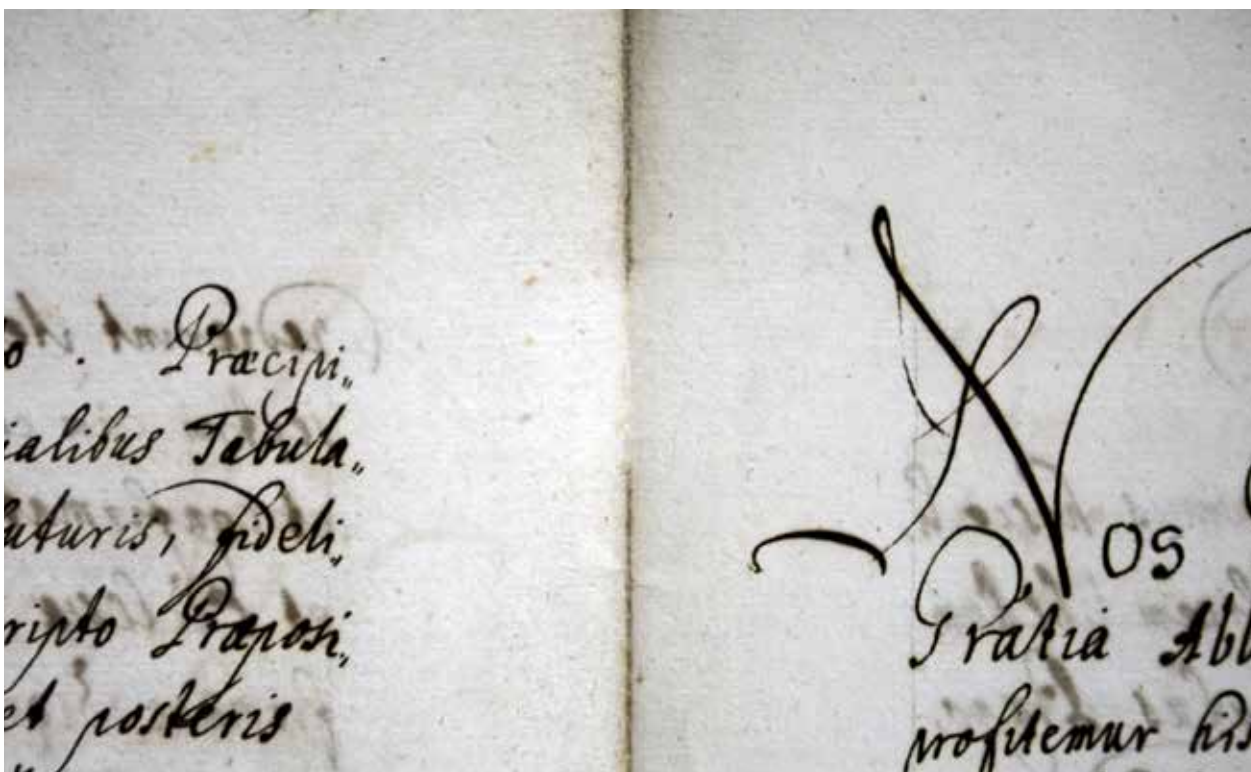
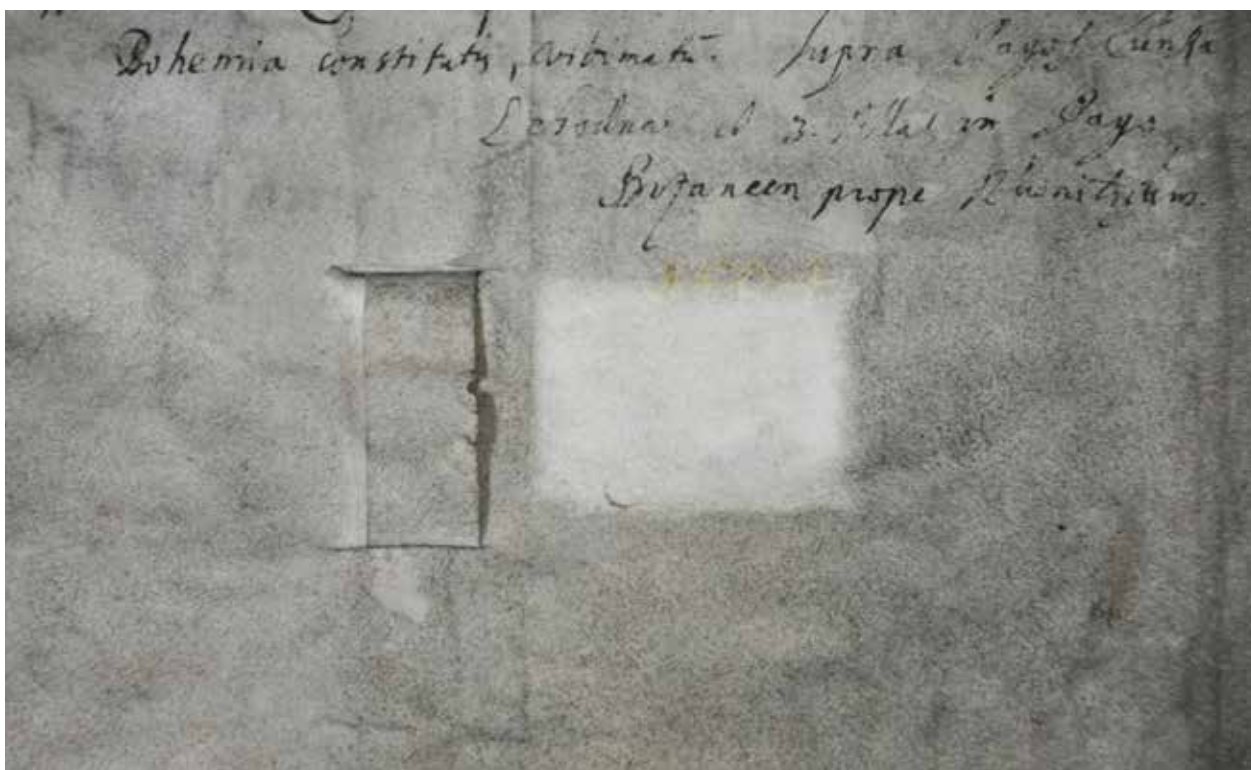
Dokument opata Jakuba z klasztoru Brewnow dla prepozyta Johannes Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (a). Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument opata Jakuba z klasztoru Brewnow dla prepozyta Johanna Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (b). Pierwszy odpis dokumentu przed i po konserwacji

Dokument opata Jakuba z klasztoru Breenow dla prepozyta Johannes Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (b). Drugi odpis dokumentu przed i po konserwacji

Dokument opata Jakuba z klasztoru Břennow dla prepozyta Johannes Forchundtowa i klasztoru augustianów w Kłodzku z 1528 r.; sygn. A.4.n (a) (u góry) i A.4.n (b) (u dołu). Efekt czyszczenia dokumentu i drugiego odpisu dokumentu

6. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU OPATA JAKUBA Z KLASZTORU BENEDYKTYNÓW BREWNOW WERYFIKUJĄCY PRZEDSTAWIONE MU ORYGINALNE DOKUMENTY: 1. KAROLA IV Z 23 PAŹDZIERNIKA 1350 R., 2. FERDY-NANDA I Z 17 WRZEŚNIA 1528 R., 1529 R., SYGN. A.4.P

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.4.p)

Tytuł: Na prośbę prepozyta Johanna Forchundta opat Jakub z klasztoru benedyktynów Brewnow pod Pragą dokonał weryfikacji przedstawionych mu oryginalnych dokumentów: 1. Karola IV z 23 października 1350 r., 2. Ferdynanda I z 17 września 1528 r.

Datowanie: 1 IX 1529 r.

Miejsce wydania: Praga

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Wymiary: 592 x 496 + 69 mm, pieczęć: ø: 52 mm, gr. 20 mm.

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym opat Jakub z klasztoru benedyktynów Brewnow pod Pragą, na prośbę prepozyta Johanna Forchundta, dokonał weryfikacji przedstawionych mu oryginalnych dokumentów dotyczących augustianów w Kłodzku został sporządzony 1 IX 1529 roku w Pradze na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim kursywą renesansową w 61 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 35 mm, lewy – 74 mm, prawy – 0,5 mm, a dolny – 60 mm. W dokumencie brak jest ozdobników, jedynie pierwsze wyrazy dokumentu zostały napisane nieco większymi literami. Karta dokumentu o wymiarach 592 x 496 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o szerokości 69 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest mała, okrągła

pieczęć opata Jakuba, odciśnięta w czerwonym wosku, osadzona w misce z wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.N.4.p” napisane atramentem. Na prawym marginesie awersu znajduje się data „1350” zapisana fioletowym ołówkiem kopiającym.

Publikowany w: B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz und das Köglersche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, Glatz 1928, s. 64, nr 327

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie ciętym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,26 do 0,32 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym w kolorze brązowym. Brak jest linii wyznaczających układ kolumny tekstu i poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez trzy poziome nacięcia w płicie i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu ciętego. Okrągła pieczęć została odciśnięta w czerwonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze z szerokim kołnierzem. Dokument został sześciokrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie atramentem metalo-garbnikowym.

Karta z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Jedwabny sznur	I	17 IV 1567
1.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	IV	XIX w.
2.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
3.	Plika – zagięcie podłoża	I	1 IX 1529 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	1 IX 1529 r.
7.	Podłoże pergaminowe	I	1529 r.
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII-XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnienia czerwonym woskiem	II	2024 r.
2.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	II	2024 r.
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
6.	Pergaminowy pasek	I	1 IX 1529 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	I	1 IX 1529 r.
8.	Warstwa izolacyjna	II	2024
9.	Warstwa uzupełnień miski pieczętniej	II	2024

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:
 Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-
 garbnykowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy
 Materiał mocujący pieczęć – pergamin cielęcy
 Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku

pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz
wosk kolorze naturalnym.

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe, fioletowy ołówek anilinowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki bezsiarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne.

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był sześciokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożenia powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza jego dolnej części, stanowiącej zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Ubytki pieczęci widoczne są w dolnej części wytłoku pieczęci oraz w obrębie powierzchni miski.

Założenia i cele konserwacji:

Konserwacja ma charakter zachowawczy. Nie zaplanowano przeprowadzenia badań mikrobiologicznych, ponieważ karta pergaminowa nie nosi śladów ataku mikroorganizmów, co zostało już wyjaśnione w ogólnych założeniach projektu.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej doku-

mentacji obiektu przed konserwacją

2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu

3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.

4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.

5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.

6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.

7. Uzupełnienie ubytków pieczęci.

8. Rozprostowanie podłoża.

9. Rozprostowanie paska pieczęci.

10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.

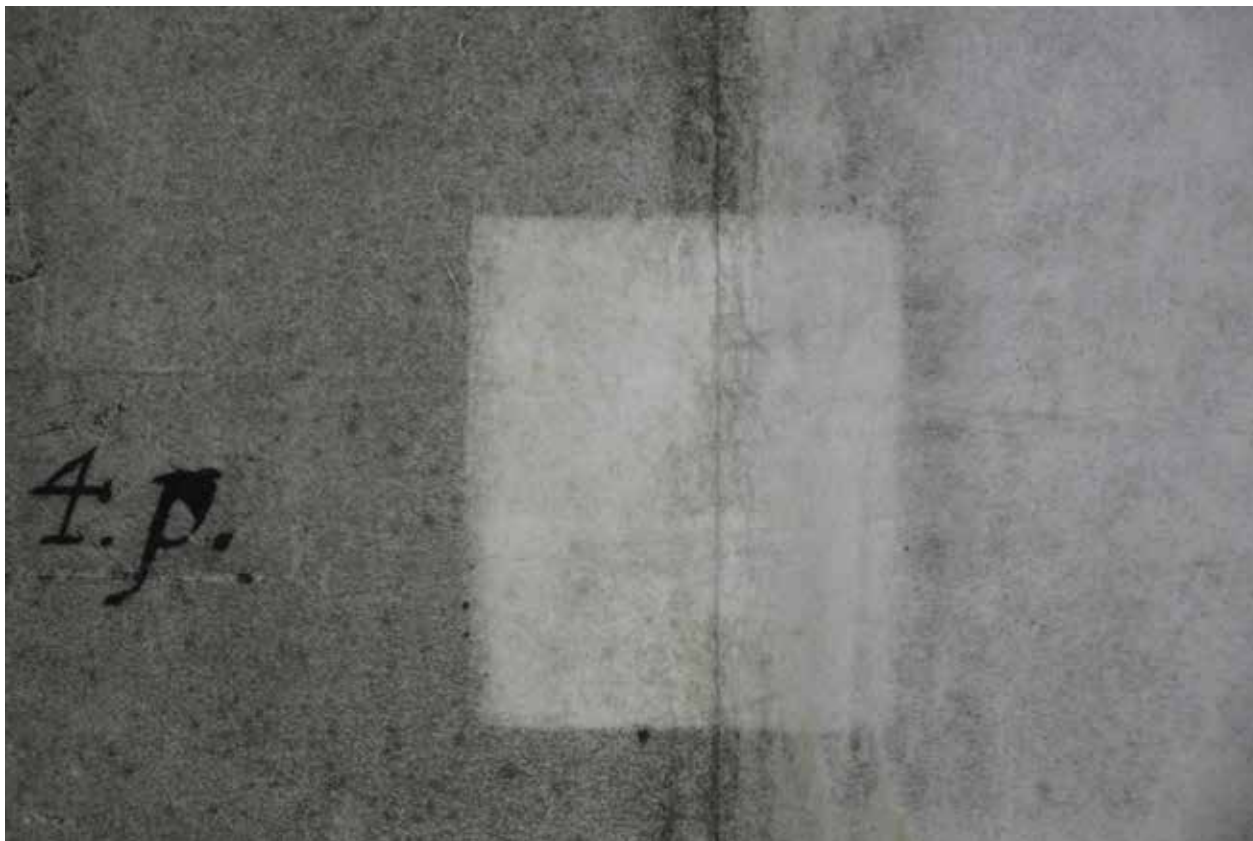
11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało bardzo dobre właściwości. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki bezsiarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty w dolnej części rewersu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Ubytki pieczęci uzupełniono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami mineralnymi masy woskowo-żywicznej, z zastosowaniem warstwy izolacyjnej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelu-

jący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęcie. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążen-

niem po nawilżeniu alkoholem etylowym. Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument opata Jakuba z klasztoru benedyktynów Brewnow weryfikujący przedstawione mu oryginalne dokumenty; 1529 r., sygn. A.4.p. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

Dokument opata Jakuba z klasztoru benedyktynów Brewnow weryfikujący przedstawione mu oryginalne dokumenty; 1529 r., sygn. A.4.p. Awers i rewers dokumentu przed konserwacją

Dokument opata Jakuba z klasztoru benedyktynów Brevnow weryfikujący przedstawione mu oryginalne dokumenty; 1529 r., sygn. A.4.p. Awers i rewers dokumentu po konserwacji

Dokument opata Jakuba z klasztoru benedyktynów Brewnow weryfikujący przedstawione mu oryginalne dokumenty; 1529 r., sygn. A.4.p. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

7. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU KSIĘCIA JOHANN VON TROPPEAU WYZNAJĄCEGO, ŻE JAKO KAPITAN KŁODZKI UWZGLĘDNIŁ PRAWA I WOLNOŚCI KLASZTORU AUGUSTIANÓW I JEGO PODDANYCH, 1422 R., SYGN. A.5.B

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.5.b)

Tytuł: Książę Johann von Troppau wyznaje, że jako kapitan kłodzki uwzględniał prawa i wolności klasztoru augustianów i jego poddanych.

Datowanie: 21 I 1422 r.

Miejsce wydania: Racibórz

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć odcisnięta na dokumencie z płatkim papierowym.

Wymiary: 368 x 242 mm, pieczęć papierowa: ø 23 mm, płatek kwadratowy o boku 37 mm.

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym książę Johann von Troppau wyznaje, że jako kapitan kłodzki uwzględniał prawa i wolności klasztoru augustianów i jego poddanych został sporządzony 21 I 1422 roku w Raciborzu na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku niemieckim gotycką kursywą kancelaryjną w 38 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 5 mm, a marginesy wynoszą: górny – 30 mm, lewy – 30 mm, prawy – 30 mm, a dolny – 51 mm. Karta dokumentu o wymiarach 368 x 242 mm uwierzytelniającej dokument. Dokument rozpoczyna kaligrafowany inicjał „J” wychodzący poza kolumnę tekstu. Karta w środkowym polu rewersu dokumentu ma umieszczona pieczęć płatkową wykonaną z czerwonego wosku z nałożonym płatkim papieru. Na rewersie znajdują się późniejsze adnotacje w języku łacińskim, data sporządzenia dokumentu oraz jego sygnatura.

Publikowany w: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 116; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 33, nr 170.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielejącym, o średnim stopniu fibrylacji powierzchni. Na stronie licowej widoczne są rzędy rowków powstałe podczas obróbki skóry nożem pergaminicznym. Dokument pisano na stronie licowej atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Linie wyznaczające kolumnę oraz poszczególne wersy tekstu wykonano z użyciem metalowego stylusa. Na bocznych marginesach widoczne są poziome nacięcia wyznaczające linie bazowe wierszy. Pieczęć papierowo-woskowa została odcisnięta bezpośrednio na środkowym polu podłoża dokumentu w czerwonej masie pieczętnej (prawdopodobnie wosk z dodatkiem żywicy), a następnie przykryta dociśniętym płatkim papieru. Dokument pierwotnie był pięciokrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na odwrociu wykonano dwoma różnymi atramentami metalo-garbnikowymi.

Karta dokumentu z pieczęcią – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	21 I 1422 r.
2.	Podłoże pergaminowe	I	21 I 1422 r.
3.	Warstwa masy pieczętej	I	21 I 1422 r.
4.	Papierowy płatek	I	21 I 1422 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	I	XVII-XVIII w.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	I	XVII-XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	I	XVII-XVIII w.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego barwiona na kolor czerwony, płatek papieru czerpanego

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Stan zachowania

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni i zdeformowany przestrzennie. Dokument był pięciokrotnie złożony i w rejonie miejsc złożenia powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza pola, stanowiące zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Płatek papieru pokrywający pieczęć ma pozaginane narożniki.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Zagrożeniem dla trwałości warstwy rękopiśmiennej jest składanie podłoża oraz długotrwałe przebywanie na powierzchniach zabytkowych

depozytów zabrudzeń. Dokument zostanie zatem delikatnie oczyszczony i rozprostowany.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją.
2. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
3. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
4. Rozprostowanie podłoża.
5. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
6. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.
7. Oczyszczenie i wyprostowanie papierowego odpisu dokumentu.

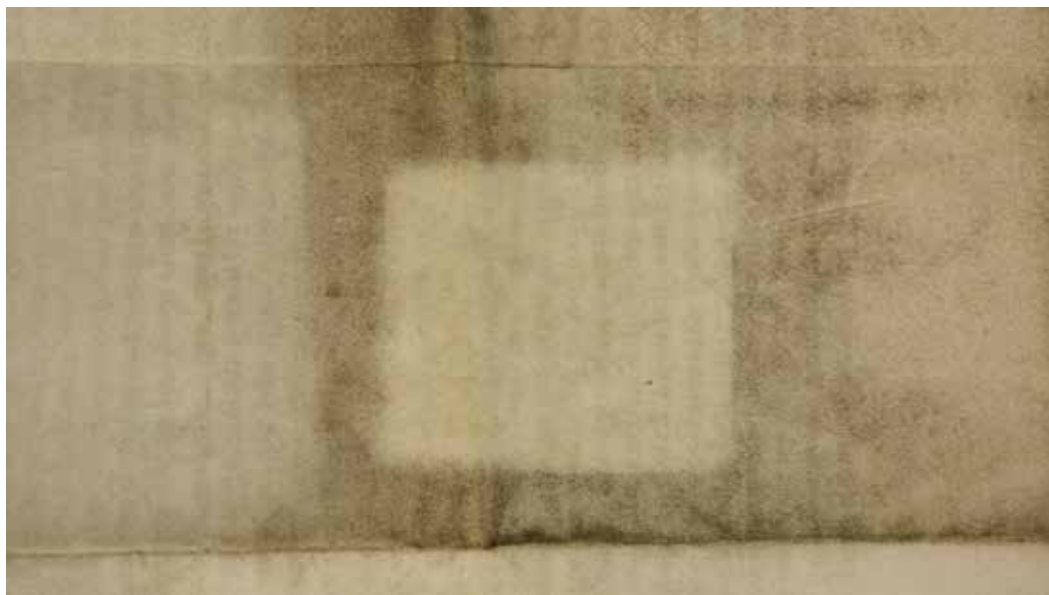
Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Po przeprowadzeniu prób trwałości zapisków atramentowych, dokument oczyszczono mechanicznie gumkami na rewersie oraz na marginesach awersu. W miejscach zapisów, znajdujących się w najbardziej zabrudzonym rejonie rewersu czyszczenie przeprowadzono bardzo precyzyjnie z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beżsiarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. W rejonie marginesów tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie z użyciem gąbki

„Wallmaster”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami.

Pergamin delikatnie rozprostowano traktując miejsca zagięć alkoholem izopropylowym i sezonując pod obciążeniem.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z odpowiednim wycięciem w podłożu, umożliwiającym zabezpieczenie płatkowej pieczęci przed uszkodzeniami. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument księcia Johanna von Troppau z 1422 R., sygn. A.5.b. Efekt czyszczenia dokumentu

Dokument księcia Johanna von Troppau z 1422 R., sygn. A.5.b. Montaż bez dokumentu

Dokument księcia Johanna von Troppau z 1422 R., sygn. A.5.b. Awers i rewers dokumentu przed konserwacją

Dokument księcia Johanna von Troppau z 1422 R., sygn. A.5.b. Awers i rewers dokumentu po konserwacji

Dokument księcia Johanna von Troppau z 1422 R., sygn. A.5.b. Pieczęć przed i po konserwacji

8. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU HRABIEGO ULRYKA VON HARDECK POTWIERDZAJĄCY PRZYWILEJE I DOKUMENTY PRZEKAZANE KLASZTOROWI AUGUSTIANÓW PRZEZ KRÓLÓW KAROLA, ZYGMUNTA, WACŁAWA, ALBERTA I WŁADYSŁAWA, 1502 R., SYGN. A.5.G.

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.5.g)

Tytuł: Hrabia Ulryk von Hardeck potwierdza przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez królów Karola, Zygmunta, Wacława, Alberta, Władysława. Świadkowie: Johannes Sokolich de Duba, kapitan Kłodzka, Engelhard von Scebitz, Philipp Almiger von Agingen, kanclerz.

Datowanie: 23 XI 1502 r.

Miejsce wydania: Kłodzko

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na pergaminowym pasku.

Wymiary: 540 x 257 + 61 mm, pieczęć: ø 83 mm, gr. 15 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym hrabia Ulryk von Hardeck potwierdza przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez królów Karola, Zygmunta, Wacława, Alberta, Władysława został sporządzony 23 XI 1502 roku w Kłodzku na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim kursywą gotycką w 19 wersach atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 9 mm, a marginesy wynoszą: górny – 35 mm, lewy – 78 mm, prawy – 10 mm, a dolny – 40 mm. Pierwszy wers dokumentu jest wyeksponowany, pisany większymi literami z kaligraficznie ozdobionymi laskami liter. Karta dokumentu o wymiarach 540 x 257 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 61

mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest okrągła pieczęć Ulryka von Hardeck, odcisnięta w czerwonym wosku osadzona w misce z wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.№.5.g” napisane atramentem.

Publikowany w: B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz und das Köglersche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, Glatz 1928, s. 59, nr 301.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielejącym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,22 do 0,30 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Linie wyznaczające układ kolumny tekstu wykonano na ślepo tępym narzędziem. Brak śladów linii wyznaczających układ poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez jedno poziome nacięcie w plicie i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu cielejącego. Okrągła pieczęć została odcisnięta w czerwonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze, z rozszerzającym się kołnierzem. Dokument został trzykrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie atramentem metalo-garbnikowym.

Dokument z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	23 XI 1502 r.
2.	Plika dokumentu	I	23 XI 1502 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	23 XI 1502 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1502 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	23 XI 1502 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	23 XI 1502 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 XI 1502 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 XI 1502 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	23 XI 1502 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 XI 1502 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	23 XI 1502 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 XI 1502 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 XI 1502 r.
4.	Pergaminowy pasek	II	23 XI 1502 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	III	23 XI 1502 r.
6.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	V	2024 r.
7.	Warstwa uzupełnienia pieczęci woskowej	V	2024 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Materiał mocujący pieczęć – pergamin cielęcy

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz w kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki

bezsiaarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500
 Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożenia powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza prawej, dolnej części, stanowiącej zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Drobne ubytki widoczne są w dolnej części wytloku pieczęci i po prawej stronie kołnierza miski pieczętnej.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie zatem delikatnie oczyszczony i rozprostowany.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Uzupełnienie ubytków pieczęci.
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Rozprostowanie paska pieczęci.
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.

11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało bardzo dobre właściwości cieplne podłoża. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwistycznymi na odwrocie. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Ubytki pieczęci uzupełniono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami ziemnymi masy woskowo-żywicznej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretezie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęć. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem izopropylowym. Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

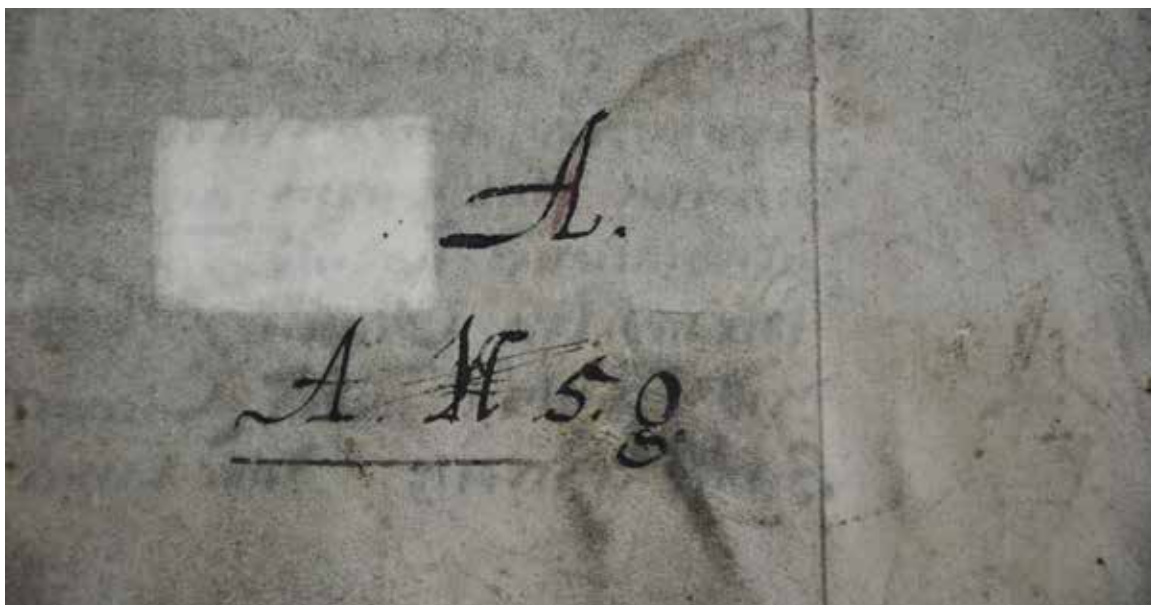
Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez kolejnych królów z 1502 r.; sygn. A.5.G. Awers i rewers, stan przed konserwacją

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający przywileje i dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez kolejnych królów z 1502 r.; sygn. A.5.G. Awers i rewers, stan po konserwacji

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez kolejnych królów z 1502 r.; sygn. A.5.G. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez kolejnych królów z 1502 r.; sygn. A.5.G. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający dokumenty przekazane klasztorowi augustianów przez kolejnych królów z 1502 r.; sygn. A.5.G. Dokument w montażu ochronnym

9. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU HRABIEGO JOHANNA VON HARDECK POTWIERDZAJĄCY WSZYSTKIE PRZYWILEJE AUGUSTIANÓW KŁODZKICH, 1533 R., SYGN. A.5.H

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: 332 (dawna sygn.: A.5.h)

Tytuł: Hrabia Johann von Hardeck potwierdza wszystkie przywileje augustianów kłodzkich. Świadkowie: kapitan Philipp von Bupschitz, Johann Betsch von Falkenau, Friedrich Tatzin z Arnsdorf i kanclerz Georg von Zdanitz

Datowanie: 7 I 1533 r.

Miejsce wydania: zamek kłodzki

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na pergaminowym pasku.

Wymiary: 583 x 296 + 96 mm, pieczęć: ø: 74 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym hrabia Johann von Hardeck potwierdza wszystkie przywileje augustianów kłodzkich, został sporządzony 7 I 1533 roku w Kłodzku na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim kursywą wczesnorenesansową w 20 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 21 mm, lewy – 90 mm, prawy – 15 mm, a dolny – 82 mm. Karta dokumentu o wymiarach 583 x 296 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 96 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest okrągła pieczęć Ulryka von Hardeck, odcisnięta w czerwonym wosku osadzona w misce z wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.N.5.h” napisane atramentem.

Publikowany w: B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz und das Köglersche Urkunden- u. Aktenarchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, Glatz 1928, s. 65, nr 332.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,23 do 0,27 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym w kolorze brązowym. Brak śladów linii wyznaczających układ i podstawę poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez dwa poziome nacięcia w plicie i podłożu dokumentu oraz w dolnym zagietciu. Pasek został wykonany również z pergaminu cielęcego. Okrągła pieczęć została odcisnięta w czerwonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze. Dokument został trzykrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie atramentem metalo-garbnikowym.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Materiał mocujący pieczęć – pergamin cielęcy

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczną z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Dokument z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r.
2.	Plika dokumentu	I	7 I 1533 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	7 I 1533 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	7 I 1533 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r..
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnień	II	2024
2.	Warstwa izolacyjna	II	2024
3..	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r.
6.	Pergaminowy pasek	I	7 I 1533 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	I	7 I 1533 r.
8.	Warstwa izolacyjna	II	2024
9.	Warstwa uzupełnień	II	2024

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki bezsiarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci – masa żywicz-

no-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza prawej, dolnej części, stanowiącej zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Widoczne są niewielkie ubytki i drobne pęknięcia czerwonej masy pieczętnej oraz w obrębie miski pieczętnej.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie zatem delikatnie oczyszczony i rozprostowany. Ze względów technicznych czerwona masa pieczętna w rejonie uszkodzeń zostanie zabezpieczona

Program prac konserwatorskich:

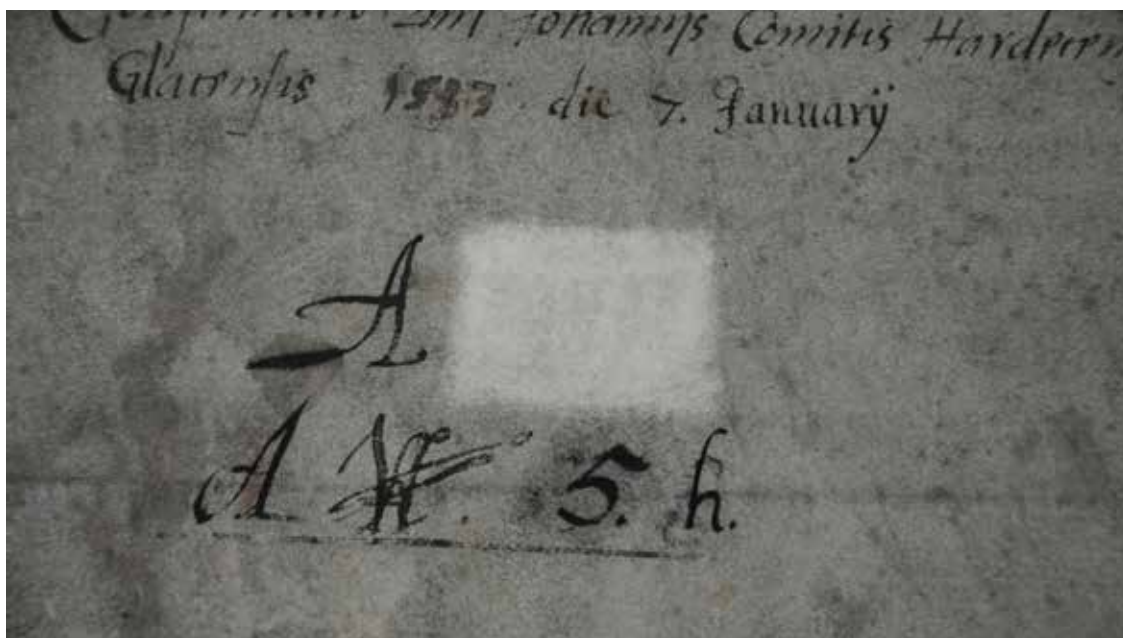
1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Uzupełnienie wybranych ubytków pieczęci
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Rozprostowanie paska pieczęci.
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.

11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało bardzo dobre właściwości cieplne. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwistycznymi na odwrocie. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Ubytki pieczęci uzupełniono odpowiednio dobarwionymi masami woskowo-żywicznymi, z zastosowaniem warstwy izolacyjnej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w goretexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęć. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem etylowym.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich z 1533 r.; sygn. A.5.H. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich z 1533 r.; sygn. A.5.H. Dokument w montażu ochronnym

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich z 1533 r.; sygn. A.5.H. Awers i rewers dokumentu, stan przed konserwacją

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich z 1533 r.; sygn. A.5.H. Awers i rewers dokumentu, stan po konserwacji

Dokument Ulryka von Hardeck potwierdzający wszystkie przywileje augustianów kłodzkich z 1533 r.; sygn. A.5.H. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

10. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI LISTU BRATERSKIEGO POMIĘDZY KLASZTREM AUGUSTIANÓW W KŁODZKU A KSIĘCIEM HENRYKIEM STARSZYM, HRABIĄ KŁODZKA WRAZ Z RODZINĄ, 1482 R., SYGN. A.8.F.

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.8.f)

Tytuł: List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka wraz z rodziną.

Datowanie: 25 IV 1482 r.

Miejsce wydania: Kłodzko

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie z pieczęcią woskową na pergaminowym pasku.

Wymiary: 477 x 243 mm + 60 mm, pieczęć: 77 x 53 mm, gr. 16 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny – list braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka wraz z rodziną został sporządzony 25 IV 1482 roku w Kłodzku na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim kursywą gotycką w 22 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 6 mm, a marginesy wynoszą: górny – 50 mm, lewy – 60 mm, prawy – 35 mm, a dolny – 70 mm. Karta dokumentu o wymiarach 477 x 243 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 60 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest ostroowalna pieczęć augustianów kłodzkich, odcisnięta w wosku w kolorze ciemnozielonym. W polu pieczęci widoczna jest stojąca postać Matki Boskiej z Dzieciątkiem otoczona nimbem płomienistym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wie-

ku oraz sygnatura dokumentu „A.N.8.f” napisane atramentem.

Lit.: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 393; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 52, nr 264.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o niewielkim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,20 do 0,30 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Brak śladów linii wyznaczających kolumnę tekstu oraz poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez jedno poziome nacięcie w plice i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu cielęcego. Ostroowalna pieczęć została odcisnięta w zielonym wosku, w misce z wosku w naturalnym kolorze z płaskim kołnierzem. Dokument został trzykrotnie złożony

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano atramentem metalo-garbnikowym.

Dokument z pieczęcią – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
2.	Plika dokumentu	I	25 IV 1482 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	25 IV 1482 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1482 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.

Dokument z pieczęcią – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
2.	Plika dokumentu	I	25 IV 1482 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	25 IV 1482 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1482 r.
5.	Warstwa spoiwa	IV	2024 r.
6.	Warstwa uzupełnienia podłoża	IV	2024 r.
7.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Zielona masa woskowo-żywiczna	I	25 IV 1482 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	25 IV 1482 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
4.	Pergaminowy pasek	II	25 IV 1482 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	III	25 IV 1482 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Zielona masa woskowo-żywiczna	I	25 IV 1482 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	25 IV 1482 r.

3.	Pergaminowy pasek	I	25 IV 1482 r.
4.	Pergaminowy pasek	II	25 IV 1482 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	III	25 IV 1482 r.
6.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia	V	2024 r.
7.	Uzupełnienie miski pieczętej	V	2024 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
 Podłoże dokumentu – pergamin cielejący
 Materiał mocujący pieczęć – pergamin cielejący
 Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor zielony oraz w kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach
 Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana
 Uzupełnienia podłoża – papier japoński z włókien *kozo*
 Spoiwo uzupełnienia podłoża – oczyszczona skrobia pszenna
 Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500
 Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożenia powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, a zwłaszcza w części środkowej, stanowiącej zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. Na górnym marginesie widoczne są silne żółtobrazowe przebarwienia, nie mają one jednak charakteru mikrobiologicznego.

W rejonie zagięć widoczne są dodatkowo niewielkie zacieki. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona. Duży ubytek masy woskowej powstał w górnej części kołnierza pieczęci, przy pasku pergaminowym.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie zatem delikatnie oczyszczony i rozprostowany.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Uzupełnienie ubytków pieczęci.
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Reperacja uszkodzeń podłoża pergaminowego.
10. Rozprostowanie paska pieczęci.
11. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
12. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wy-

konano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało bardzo dobrą odporność cieplną podłoża. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy paskami archiwistycznymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Ubytki pieczęci uzupełniono z zastosowaniem odpowiednio dobarwionej pigmentami ziemnymi masy wosko-

wo-żywiczej. Pergamin delikatnie rozprostowano blokując jego krawędzie po nawilżeniu w gorętexie. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton, niwelujący różnicę grubości pasków pergaminowych mocujących pieczęć. Dzięki temu umożliwiono równomierne naprężenie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Zakończenia pergaminowych pasków poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem etylowym. Osłabione rejon podłoża wzmocniono poprzez naklejenie spreparowanego papieru japońskiego.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Dokument w montażu ochronnym

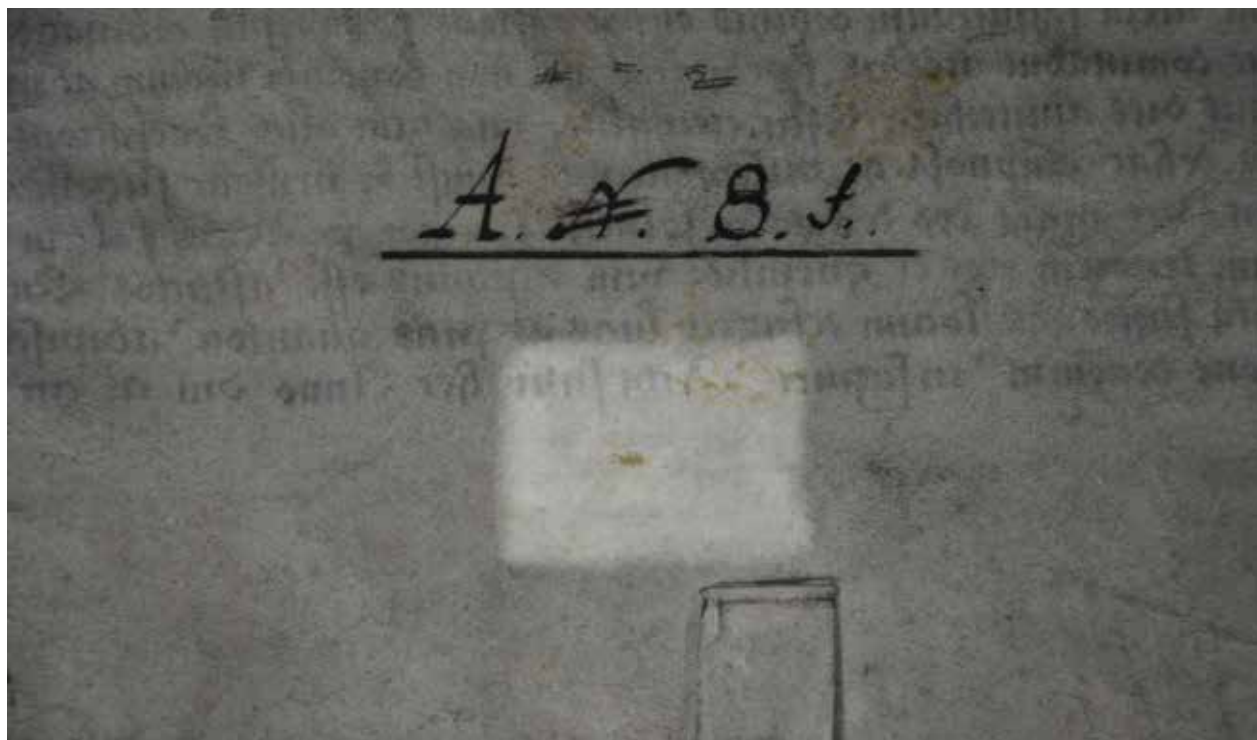
List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Dokument przed konserwacją

List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Dokument po konserwacji

List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

List braterski pomiędzy klasztorem augustianów w Kłodzku a księciem Henrykiem Starszym, hrabią Kłodzka z 1482 r.; sygn. A.8.f. Górna część pieczęci przed i po uzupełnieniu

11. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU BISKUPA WROCŁAWSKIEGO RUDOLFA POTWIERDZAJĄCY ZARZĄDZENIE ŚWIĘTA PARAFIALNEGO W KOŚCIELE AUGUSTIANÓW W KŁODZKU NA NIEDZIELĘ PO ŚWIĘCIE ŚW. AUGUSTYNA, 1475 R., SYGN. A.9.A

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.9.a)

Tytuł: Biskup wrocławski Rudolf, legat papieski, potwierdza zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku na niedzielę po święcie św. Augustyna

Datowanie: 20 X 1475 r.

Miejsce wydania: Nysa

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na pergaminowym pasku.

Wymiary: 354 x 173 +71 mm, pieczęć: 92 x 66 mm, gr. 16 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny biskupa wrocławskiego Rudolfa (Rudolf z Rüdesheim) potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku na niedzielę po święcie św. Augustyna został sporządzony 20 X 1475 roku w Nysie na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim gotycką kursywą dokumentalną w 12 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Pierwszy wyraz – imię biskupa zostało wyróżnione większym pismem ozdobionym dekoracją kaligraficzną. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 5 mm, a marginesy wynoszą: górny – 45 mm, lewy – 60 mm, prawy – 45 mm, a dolny – 70 mm. Karta dokumentu o wymiarach 354 x 173 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o szerokości 71 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Ostroowalna pieczęć biskupa, mocowana pośrodku pliki dokumentu, przedstawia w polu pieczęci błogosławiącego biskupa, siedzącego na tronie biskupim ukazanego w ni-

szy w otoczeniu architektury gotyckiej oraz tarcz herbowych. W polu powyżej, w portalu ukazana została postać Jana Chrzciciela, po bokach której znalazły się herby rodziny Cesarini. W otoku napis: + s(igillum) + rudolphi . dei + gracia + | episcopi . wratislaviensis.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.Ń.9.a.” napisana atramentem.

Lit.: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 349–350; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 50, nr 252.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o średnim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,24 do 0,27 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Widoczne są linie wyznaczające układ kolumny oraz podstawę poszczególnych wersów tekstu wyznaczone metalowym narzędziem. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez jedno poziome nacięcie w plicie i podłożu dokumentu. Ostroowalna pieczęć kardynała, wykonana w czerwonym wosku, umieszczona jest w płytkiej, lekko wypukłej misce z szerokim i płaskim kołnierzem. Dokument został trzykrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Dokument ze pergaminowym paskiem – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
2.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	20 X 1475 r.
3.	Podłoże pergaminowe	I	1475 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII/XVIII w.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII/XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	20 X 1475 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	20 X 1475 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	II	20 X 1475 r.

Pieczęć – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnień miski pieczętniej	V	2024 r.
2.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	IV	2024 r.
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	20 X 1475 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	20 X 1475 r.
5.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
6.	Pergaminowy pasek	I	20 X 1475 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	II	20 X 1475 r.
8.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	IV	2024 r.
9.	Warstwa uzupełnień miski pieczętniej	V	2024 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
 Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy
 Pasek mocujący pieczęć – pergamin cielęcy
 Pieczęcie – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor zielony oraz w kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana
 Warstwa izolująca uzupełnienie pieczęci – Aquazol 500 w roztworze wodnym
 Warstwa uzupełnień pieczęci- masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie pionowych złożów powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, gdzie szczególnie trwałe zabrudzenia widoczne są na zewnętrznych powierzchniach złożonego dokumentu. W górnej części, na rewersie widoczne jest żółto-brązowe przebarwienie powstałe w wyniku kontaktu pieczęci z dokumentem.

Pieczęć i pergaminowy pasek są silnie zabrudzone. W górnej części pieczęci widoczne są znaczne ubytki kołnierza miski pieczętniej oraz krawędzi czerwonej masy pieczętniej.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony i rozprostowany. Ze względów technicznych niezbędne będzie uzupełnienie ubytków pieczęci.

Program prac konserwatorskich:

11. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Badanie odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Oczyszczenie paska pieczętnego
6. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
7. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.

8. Rozprostowanie podłoża.
9. Reperacja uszkodzeń pieczęci
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych, które wykazało niską odporność cieplną pergaminu (patrz: badania specjalistyczne). Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki bezsiarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwistycznymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Pergamin delikatnie rozprostowano bez całościowego nawilżania, jedynie miejscowo aplikowano aerezolem alkohol izopropylowy w miejscach zagięć dokumentu i stopniowo rozprostowywano podłoża pod miejscowym obciążeniem. Podczas tego zabiegu pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton. Uzupełniono ubytki miski pieczętniej oraz zabezpieczono krawędź ubytku pieczęci masą woskowo-żywiczną w kolorze naturalnym. Jako środka izolującego uzupełnienia użyto roztworu wodnego Aquazolu 500.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument Rudolfa potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku z 1475 r.; sygn. A.9.a. Awers i rewers dokumentu przed konserwacją

Dokument Rudolfa potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku z 1475 r.; sygn. A.9.a. Awers i rewers dokumentu po konserwacji

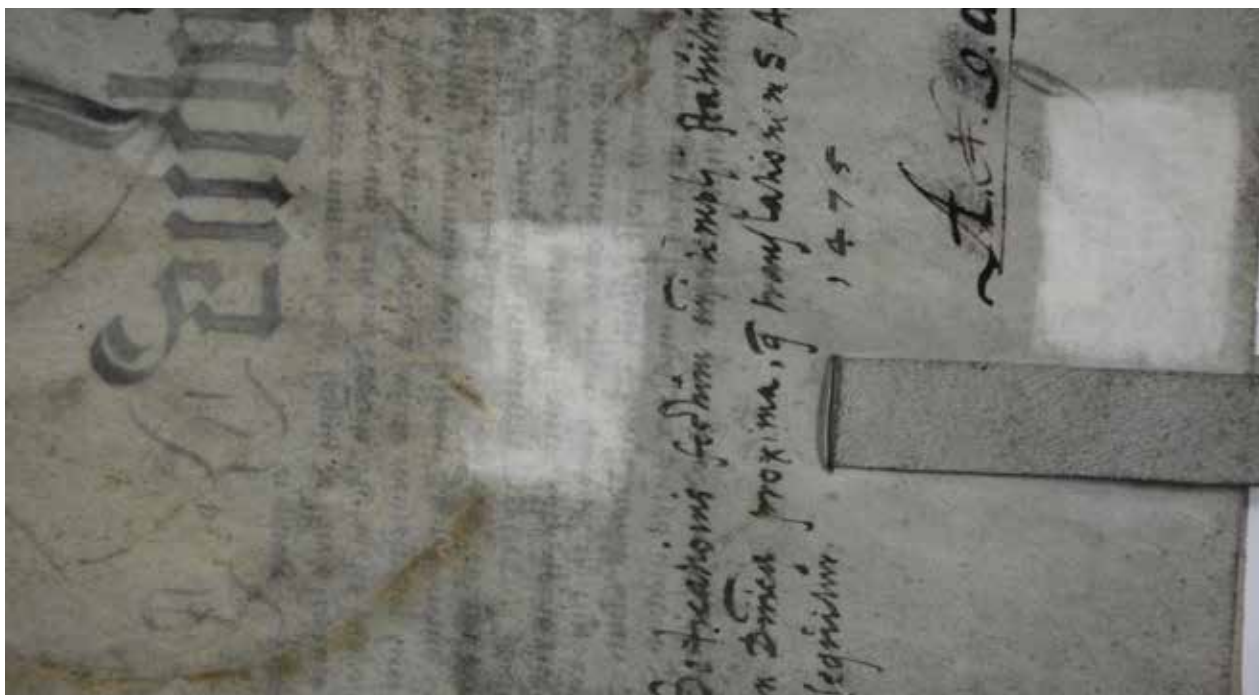

Dokument Rudolfa potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku z 1475 r.; sygn. A.9.a. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Rudolfa potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku z 1475 r.; sygn. A.9.a.

Fotografia makroskopowa powierzchni pieczęci przed konserwacją

Dokument Rudolfa potwierdzający zarządzenie święta parafialnego w kościele augustianów w Kłodzku z 1475 r.; sygn. A.9.a. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

12. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU BISKUPA WROCŁAWSKIEGO RUDOLFA OBWIESZCZAJĄCE ŚWIĘTO *SUB TRIPLICI CELEBRITATE FESTIVALI* NA PROŚBĘ KSIĘCIA HENRYKA STARSZEGO I JEGO ŻONY, 1475 R., SYGN. A.9.C

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.9.c)

Tytuł: Biskup wrocławski Rudolf obwieszcza święto *sub triplici celebritate festivali* na prośbę księcia Henryka Starszego i jego żony i udziela odpustu.

Datowanie: 2 XII 1475 r.

Miejsce wydania: Nysa

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na lnianym sznurze.

Wymiary: 422 x 258 + 84 mm, pieczęć: 103 x 67 mm, gr. 17 mm.

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny biskupa wrocławskiego Rudolfa (Rudolf z Rudesheim), obwieszczaający święto *sub triplici celebritate festivali* na prośbę księcia Henryka Starszego i jego żony i udzielający odpustu został sporządzony 2 XII 1475 roku w Nysie na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku łacińskim gotycką kursywą dokumentalną w 22 wersach atramentem w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 6 mm, a marginesy wynoszą: górny – 43 mm, lewy – 70 mm, prawy – 55 mm, a dolny – 80 mm. Karta dokumentu o wymiarach 422 x 258 mm u dołu ma dodatkową zagietkę – plikę o szerokości 84 mm, przez którą zamocowano lniany sznur pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Ostroowalna pieczęć biskupa, mocowana pośrodku pliki dokumentu, przedstawia w polu pieczęci błogosławiącego biskupa, siedzącego na tronie biskupim ukazanego w niszy w otoczeniu architektury gotyckiej oraz tarcz herbowych. W polu powyżej, w portalu ukazana została postać Jana Chrzciciela, po bokach której znalazły się herby rodziny Cesarini. W otoku napis: + s(igillum) + rudolphi . dei + gracia + | episcopi . wratislaviensis.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „A.Ñ.9.c.” napisana atramentem.

Lit.: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 350-351; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 50, nr 253; W. Urban, *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej: biskup Rudolf z Rudesheim (1468-1482)*, „*Studia Theologica Varsaviensia*” 4/1, 1966, s. 123-166.

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie cielęcym o średnim stopniu fibrylacji powierzchni i o grubości wynoszącej od 0,21 do 0,36 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym, obecnie w kolorze brązowym. Widoczne są linie wyznaczające układ kolumny oraz podstawę poszczególnych wersów tekstu wyznaczone metalowym narzędziem. Pieczęć zawieszono na plecionym, lnianym sznurze w kolorze czerwonym zamocowanym poprzez dwa okrągłe otwory w plicie i podłożu dokumentu i zakotwiczonym na zagietku pliki. Zakończenia sznura pozostawiono rozplecione. Ostroowalna pieczęć kardynała, wykonana w czerwonym wosku, umieszczona jest w płytkiej, lekko wypukłej misce z szerokim i płaskim kołnierzem. Dokument został trzykrotnie złożony.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Karta ze sznurem pieczętnym – stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Sznur pieczętny	I	2 XII 1475 r.
2.	Plika – zagięcie podłoża	I	1475 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	2 XII 1475 r.
4.	Podłoże pergaminowe	I	1475 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII/XVIII w.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII/XVIII w.
7.	Sznur pieczętny	I	2 XII 1475 r.

Karta ze sznurem pieczętnym – stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa reperacji sznura pieczętnego	IV	2024 r.
2.	Sznur pieczętny	I	2 XII 1475 r.
3.	Plika – zagięcie podłoża	I	1475 r.
4.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	2 XII 1475 r.
5.	Podłoże pergaminowe	I	1475 r.
6.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII/XVIII w.
7.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII/XVIII w.
8.	Sznur pieczętny	I	2 XII 1475 r.

Pieczęć – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	2 XII 1475 r.
2.	Masa woskowo-żywiczna	I	2 XII 1475 r.
3.	Sznur pieczęci	I	2 XII 1475 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	II	2 XII 1475 r.

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy
 Sznur mocujący pieczęć – len
 Pieczęcie – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz w kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atrament metalo-garbnikowy

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach
 Oczyszczanie sznura pieczętnego – woda destylowana, Pretepon G
 Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana, mydło weneckie
 Warstwa uzupełnień sznura- greża jedwabna

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu, gdzie szczególnie trwałe zabrudzenia widoczne są na zewnętrznych powierzchniach złożonego dokumentu. W miejscu poziomego złożenia widoczne są liczne, brązowe zaplamienia. W miejscach zaplamień zapis atramentem został osłabiony. Nie zauważono śladów ataku mikrobiologicznego.

Pieczeń jest silnie zabrudzona. Sznur pieczęci jest silnie zabrudzony. Zakończenia sznura są splecione, a niektóre nici powyżej pieczęci przerwane.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony i rozprostowany. Ze względów technicznych niezbędne będzie wzmocnienie konstrukcji sznura.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją, w tym makroskopowych i mikroskopowych fotografii specjalistycznych.
2. Przeprowadzenie badań odporności hydrotermicznej podłoża pergaminowego.
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Oczyszczenie sznura pieczętnego
6. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
7. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
8. Rozprostowanie podłoża.
9. Reperacja uszkodzeń sznura
10. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
11. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie odporności hydrotermicznej pergaminu metodą DSC, które wykazało strukturę polimorficzną, gdzie część materiału kolagenowego ma nieco obniżone właściwości cieplne (patrz: badania specjalistyczne). Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki bezsiarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapisami archiwalnymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono na mokro sznur pieczętny z zastosowaniem wody z dodatkiem preparatu „Pretepon G”. Zabieg zakończono płukaniem sznura w wodzie destylowanej. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej i 0,5% roztworu metylocelulozy i w kilku miejscach 0,25% roztworem mydła weneckiego, który następnie usuwano wodą destylowaną. Pergamin delikatnie nawilżono w goretecie, zachowując temperaturę środowiska $15^{\circ}\text{C}\pm 1$. Następnie pergamin rozprostowano, blokując jego krawędzie. Podczas tego zabiegu dokument ułożono na podkładzie z odpowiednimi wycięciami pod sznurem pieczęci, niwelującym różnicę grubości sznura mocującego pieczęć. Dodatkowo pod pliką umieszczono odpowiednio przycięty karton. Dzięki temu umożliwiono równomierne wyprostowanie podłoża, zabezpieczono zagięcie pliki oraz uniknięto niekontrolowanej deformacji pergaminu podczas schnięcia obiektu. Przerwane nici sznura połączono z użyciem greży jedwabnej.

Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

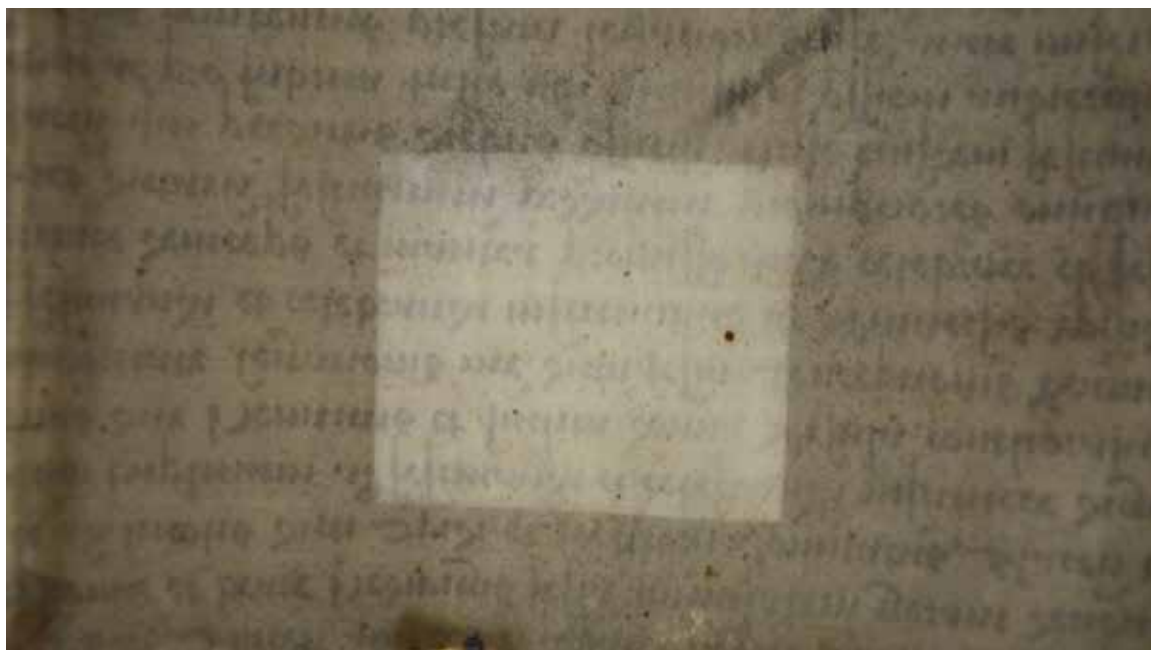
Dokument Rudolfa obwieszający święto sub triplici celebritate festivali na prośbę księcia Henryka Starszego z 1475 r.; sygn. A.9.c. Awers i rewers przed konserwacją

Dokument Rudolfa obwieszający święto sub triplici celebritate festivali na prośbę księcia Henryka Starszego z 1475 r.; sygn. A.9.c. Awers i rewers po konserwacji

Dokument Rudolfa obwieszczający święto sub triplici celebritate festivali na prośbę księcia Henryka Starszego z 1475 r.; sygn. A.9.c. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Rudolfa obwieszczający święto sub triplici celebritate festivali na prośbę księcia Henryka Starszego z 1475 r.; sygn. A.9.c. Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

Dokument Rudolfa obwieszczający święto sub triplici celebritate festivali na prośbę księcia Henryka Starszego z 1475 r.; sygn. A.9.c. Dokument złożony przed konserwacją

13. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU SIMONA VON NIMBURG, PROBOSZCZA W KOŚCIELE ŚW. APOLINAREGO W PRADZE POŚWIAD- CZAJĄCEGO NIEMIECKI ORYGINAŁ DOKUMENTU WACŁAWA IV Z 29 V 1412, DO- TYCZĄCEGO KŁODZKIEJ SZKOŁY KATEDRALNEJ, 1442 R., SYGN. A.9.G

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: A.9.g)

Tytuł: Simon von Nimburg, proboszcz w kościele św. Apolinarego w Pradze poświadczający niemiecki oryginał dokumentu Wacława IV z 29 V 1412 wystawionego w Karlstein i dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej.

Datowanie: 17 V 1442 r.

Miejsce wydania: Praga

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na lnianym sznurze.

Wymiary: dokument w formie poszytu o wymiarach (10 kart oraz okładka pergaminowa) 268 x 345 mm, pieczęć: 79 x 55 mm, gr. 26 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny w formie poszytu, w którym Simon von Nimburg, proboszcz w kościele św. Apolinarego w Pradze poświadczający niemiecki oryginał dokumentu Wacława IV z 29 V 1412 wystawionego w Karlstein i dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej, został sporządzony 17 V 1442 roku w Pradze na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku niemieckim kursywą gotycką na dziesięciu kartach poszytu o wymiarach 268 x 345 mm. Na stronie recto dziesiątej karty znajduje się nota oraz znak notarialny Johanna zwanego Zul. Dokument spisano atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Pozostałe dwie karty poszytu, stanowiące okładkę, pozostają niezapisane. Główny tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 56 mm, lewy – 45 mm, prawy – ok. 60 mm, a dolny – 80 mm. Do dokumentu dołączona jest ostroowalna pieczęć

przez którą zamocowano lniany sznur pieczęci, uwierzytelniającej dokument. W polu pieczęci widoczna jest stojąca postać św. Wacława, a po jego lewej stronie tarcza z herbem archidiecezji praskiej. W otoku napis: „VICARIATUS ARCHIEPISCOPUS PRAGENSIS +”, odcisnięta w czerwonym wosku i osadzona w misce z wosku z płaskim kołnierzem w kolorze naturalnym. Na stronie verso tylnej karty okładkowej znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVIII wieku zapisane oraz sygnatura dokumentu „A. A.No.9.g” napisane atramentem.

Lit.: B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 43, nr 218.

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano atramentem metalogarnnikowym na pięciu arkuszach (10 kartach) dwustronnie szlifowanego pergaminu cielęcego o średnim stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,25 do 0,31 mm. Linie wyznaczające szerokość kolumny tekstu oraz rozmieszczenia poszczególnych wersów rysowano rozcieńczonym atramentem. Układ wyznaczono w sposób typowy dla rękopisów tego okresu – linie rysowano na całych arkuszach (na obu kartach) jednocześnie według punktów nakłutych na marginesach arkuszy. 10 kart w formie składki zszyto z użyciem skórzanych rzemieni. U dołu i u góry składkę zszyto poprzez dwa otwory w zagięciach arkuszy. Pieczęć zamocowano poprzez otwór przebitą przez wszystkie karty przy wewnętrznej ich krawędzi. Pleciony, lniany sznur w kolorze białym został zatopiony w misce pieczętniej poniżej krawędzi pieczęci. Owalna pieczęć została odcisnięta w czerwonym wosku w misce z wosku w naturalnym kolorze z płaskim kołnierzem. Na rewersie miska została uformowana w kształcie wypukłym.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie wykonano dwoma rodzajami atramentu metalo-garbnikowego.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy
Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Dokument ze sznurem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Lniany sznur	I	17 V 1442 r.
2.	Okladka dokumentu	I	17 V 1442 r.
3.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	17 V 1442 r.
4.	Pergaminowe karty dokumentu	I	17 V 1442 r.
5.	Pergaminowa okładka	I	17 V 1442 r.
6.	Nici zszywające dokument	I	17 V 1442 r.
7.	Lniany sznur	I	17 V 1442 r.
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Warstwa uzupełnień	III	2024
2.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	III	2024
3.	Czerwona masa woskowo-żywiczna	I	17 V 1442 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	17 V 1442 r.
5.	Sznur pieczęci	I	17 V 1442 r.
6.	Masa woskowo-żywiczna	II	17 V 1442 r.
7.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	III	2024
8.	Warstwa uzupełnień	III	2024

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Materiał łączący arkusze i okładkę – rzemienie o wyprawie białoskórniczej/gruba nić

Materiał mocujący pieczęcie – sznur lniany

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego: barwiona na kolor czerwony oraz wosk kolorze naturalnym

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża – gąbka „Wallmaster”, gumki bezsiarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana, metyloceluloza MH 300

Uzupełnienia i zabezpieczenia pieczęci – masa woskowo-żywiczna na bazie wosku pszczelego i żywicy damarowej, dobarwiona pigmentami

ziemnymi na kolor czerwony oraz w kolorze naturalnym

Warstwa izolująca uzupełnienie pieczęci – Aquazol 500 w roztworze wodnym

Oczyszczanie sznura pieczętnego – woda destylowana, Pretepon G

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są okładce dokumentu oraz na marginesach wszystkich kart. Dokument był przechowywany w formie złożonej na pół w pionie przez co powstało trwałe zagięcie wszystkich kart dokumentu. W wielu miejscach na okładce dokumentu widoczne są drobne zaplamienia. Brak oznak działalności mikroorganizmów. Okładka silnie pozaginana na zewnętrznych marginesach i w narożnikach. Pieczęć jest silnie zabrudzona na całej powierzchni. W dolnej części pola pieczęci widoczny jest ubytek warstwy czerwonego wosku. Liczne drobne ubytki widoczne są także w obrębie miski pieczętnej. Sznur pieczęci jest silnie zabrudzony i częściowo spłóciały.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony i rozprostowany.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badań odporności hydrotermicznej pergaminu
3. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Zabezpieczenie krawędzi czerwonej masy wo-

skowej oraz uzupełnienie ubytków miski pieczętnej z otokiem

8. Oczyszczenie i zabezpieczenie sznura pieczęci

9. Oddzielenie wiązań łączących karty.

10. Rozprostowanie poszczególnych kart.

11. Zamocowanie wiązań łączących karty.

12. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.

13. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie hydrotermiczne metodą DSC, które wykazało dobrą odporność pergaminu (patrz: badania specjalistyczne). Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. W najbardziej zabrudzonych rejonach okładki i marginesów kart czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej i miejscowo 0,5% roztworem wodnym metylocelulozy, następnie ponownie płukano wodą destylowaną. Krawędź ubytku masy woskowej zabezpieczono niewielką ilością masy woskowo-żywicznej, dobarwionej na odpowiedni kolor pigmentami ziemnymi. Ubytki miski pieczętnej z otokiem uzupełniono masą woskowo-żywiczną w kolorze naturalnym. Uzupełnienia izolowano od warstwy oryginału z użyciem Aquazolu 500. Sznur oczyszczono 3% roztworem wodnym detergentu Pretepon G, poprzez delikatne nawilżenie miękkim pędzelkiem. Nadmiar wilgoci odsączano ostrożnie w ligninę. Po oczyszczeniu roztworem detergentu sznury nawilżano wielokrotnie wodą demineralizowaną i ponownie odsączano wodę w ligninę. Podczas zabiegu zabezpieczono i odizolowano sznur od kart składki w celu uniknięcia migracji wody. W celu rozprostowania dokumentu niezbęd-

ne było czasowe usunięcie wiązań scalających składkę i okładkę. Po zdjęciu wiązań możliwe było odizolowanie poszczególnych kart i przeprowadzenie zabiegu ich prostowania. Poszczególne arkusze składki prostowano sukcesywnie w specjalnie do tego celu stworzonej konstrukcji. Prostowanie rozpoczęto od zewnętrznej karty (okładki), której krawędzie po nawilżeniu zablokowano. Podczas schnięcia i prostowania zewnętrznego arkusza pozostałe karty były zawieszane powyżej. Po wyprostowaniu, pierwszy arkusz spoczywający na powierzchni płyty został przykryty i odizolowany kartą melinexu oraz cienką tekturą bezkwasową. Kolejny arkusz, po

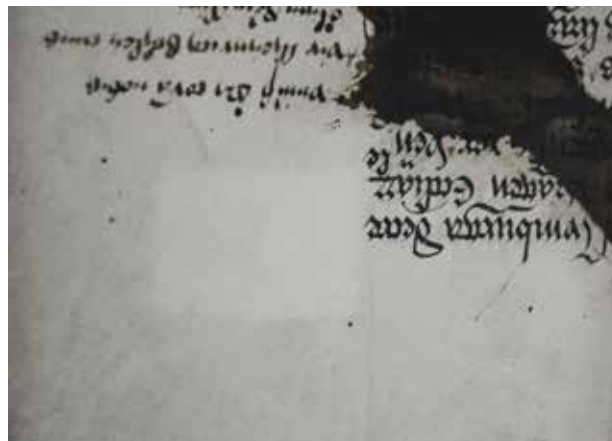
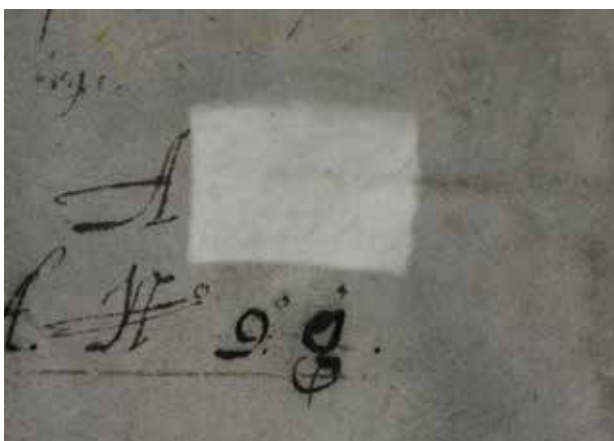
nawilżeniu, został ułożony na tym podkładzie, a jego krawędzie zablokowane w celu wyprostowania. Procedurę powtórzono przy wszystkich kartach dokumentu. Po przeprowadzeniu zabiegu prostowania wszystkich kart, arkusze zostały ponownie złożone. Zrekonstruowano szycie składki z zastosowaniem oryginalnych wiązań. Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem oraz z rowkami zabezpieczającymi sznur pieczęci. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginał dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Dokument w formie złożonej

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginał dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Dokument przed konserwacją

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginał dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Efekty czyszczenia awersu i rewersu dokumentu

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginał dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginalność dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Dokument podczas zabiegu prostowania

Dokument Simona von Nimburg poświadczający oryginalność dokumentu Wacława IV dotyczącego kłodzkiej szkoły katedralnej z 1442 r.; sygn. A.9.g. Dokument w opakowaniu ochronnym

14. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU KŁODZKICH KUPCÓW ZAŚWIADCZAJĄCYCH, ŻE PAUL KOCH I JEGO ŻONA HEDWIGA PRZEKAZALI AUGUSTIANOM CZĘŚĆ SWOJEJ DAWNEJ SŁODOWNI, 1405 R., SYGN. N.7.B (A) ORAZ ODPIS: SYGN. N.7.B (B)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny

Sygnatura: (dawna sygn.: N.7.b

Tytuł: Kłodzcy kupcy zaświadczaają, że Paul Koch i jego żona Hedwiga przekazali augustianom część swojej dawnej słodowni.

Datowanie: 23 I 1405 r.

Miejsce wydania: Kłodzko

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Technika: dokument rękopiśmienny na pergaminie, pieczęć woskowa na pergaminowym pasku.

Wymiary: 243 x 198 + 21 mm, pieczęć: ø: 37 mm, gr. 6 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny, w którym kłodzcy kupcy zaświadczaają, że Paul Koch i jego żona Hedwiga przekazali augustianom część swojej dawnej słodowni został sporządzony 23 I 1405 roku w Kłodzku na pergaminie. Dokument napisano w jednej kolumnie w języku niemieckim gotycką kursywą kancelaryjną w 23 wersach atramentem, obecnie w kolorze brązowym. Tekst jest pisany równym pismem z interlinią ok. 7 mm, a marginesy wynoszą: górny – 14 mm, lewy – 20 mm, prawy – 20 mm, a dolny – 23 mm. Karta dokumentu o wymiarach 243 x 198 mm u dołu ma dodatkową zagiętkę – plikę o szerokości 21 mm, przez którą zamocowano pergaminowy pasek pieczęci, uwierzytelniającej dokument. Pod dokumentem zawieszona jest okrągła pieczęć miejska Kłodzka, odcisnięta w wosku w kolorze naturalnym.

Na rewersie dokumentu znajduje się późniejsza adnotacja w języku łacińskim z XVII/XVIII wieku oraz sygnatura dokumentu „N.7.b” napisane atramentem. Przy dokumencie jest jeden późniejszy odpis w języku niemieckim.

Lit.: F. Volkmer, *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888, s. 17; B. Bretholz, *Das Pfarrei-Archiv in Glatz...*, s. 24, nr 125.

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanym pergaminie ciełym o znacznym stopniu fibrylacji i o grubości wynoszącej od 0,25 do 0,35 mm. Dokument pisano na stronie mizdry atramentem metalo-garbnikowym w kolorze brązowym. Brak śladów linii wyznaczających układ kolumny i poszczególnych wersów. Pieczęć zawieszono na pergaminowym pasku zamocowanym poprzez trzy poziome nacięcia w plisce i podłożu dokumentu. Pasek został wykonany również z pergaminu ciełego. Okrągła pieczęć, bez kołnierza, została odcisnięta w niebarwionym wosku w kolorze ciemnobrązowym. Płaski rewers pieczęci ma jedno poziome nacięcie. Dokument został trzykrotnie złożony. Odpis dokumentu wykonano atramentem żelazowo-garbnikowym na arkuszu papieru czerpanego, żeberkowego.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na rewersie atramentem metalo-garbnikowym.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Dokument:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cieły

Materiał mocujący pieczęć – pergamin cieły

Pieczęć – masa z woskowo-żywiczna z wosku pszczelego w kolorze naturalnym

Odpis::

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – papier czerpany, żeberkowy

Dokument z paskiem pieczętnym – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
2.	Plika dokumentu	I	23 I 1405 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
4.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
5.	Warstwa rękopiśmienna dokumentu	I	23 I 1405 r.
6.	Podłoże pergaminowe	I	23 I 1405 r.
7.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
8.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	II	XVII-XVIII w.
9.	Warstwa rękopiśmienna – zapiski archiwistyczne	III	XVII-XVIII w.

Pieczęć – stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 I 1405 r.
2.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
3.	Pergaminowy pasek	I	23 I 1405 r.
4.	Masa woskowo-żywiczna	I	23 I 1405 r.

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża dokumentu i odpisów – gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana, mydło weneckie

Stan zachowania:

Dokument jest w dużym stopniu zabrudzony na całej powierzchni. Dokument był trzykrotnie złożony i w rejonie miejsc złożeń powstały trwałe zagięcia podłoża. Szczególnie silne i trwałe zabrudzenia i uszkodzenia struktury podłoża widoczne są na skrzyżowaniu zagięć na rewersie dokumentu. Powierzchniowe zabrudzenia obejmują głównie całą powierzchnię rewersu,

a zwłaszcza dolne, środkowe pole, stanowiące zewnętrzną powierzchnię złożonego dokumentu. U dołu rewersu, po prawej stronie widoczne są liczne drobne zaplamienia atramentem. Silnie zabrudzone są również paski pergaminowe mocujące pieczęć, poniżej dokumentu. Zakończenia pasków są zniekształcone. Pieczęć jest silnie zabrudzona.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony i rozprostowany.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją
2. Przeprowadzenie badania odporności hydrotermicznej pergaminu

3. przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu.
4. Oczyszczenie obiektu wybranymi metodami.
5. Przeprowadzenie prób oczyszczania pieczęci.
6. Oczyszczenie powierzchni pieczęci wybranymi metodami.
7. Rozprostowanie podłoża.
8. Rozprostowanie paska pieczęci.
9. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych.
10. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.
11. Oczyszczenie i wyprostowanie papierowego odpisu dokumentu.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Wykonano badanie właściwości hydrotermicznych pergaminu metodą DSC (patrz: badania specjalistyczne), które wykazało obecność struktury polimorficznej i obniżenie właściwości termicznych znacznej części materiału. Po przeprowadzeniu prób oczyszczania powierzchni podłoża, pergamin oczyszczono z użyciem naturalnej gąbki „Wallmaster”, miejscowo gumki beziarkowej

„MagicRub” oraz gumkami w sztyftach. Szczególnie ostrożnie oczyszczano najbardziej zabrudzone fragmenty pomiędzy zapiskami archiwalnymi na odwrociu. W rejonie marginesów na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo ostrożnie gumką „MagicRub”. W rejonie tekstu na awersie dokumentu czyszczenie wykonano bardzo precyzyjnie pomiędzy literami. Oczyszczono również pasek mocujący pieczęć. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono z zastosowaniem wody destylowanej. Pergamin delikatnie rozprostowano traktując zagięcia alkoholem izopropylowym i sezonują pod obciążeniem. Nie nawilżano karty. Zakończenia pergaminowego paska poza pieczęcią wyprostowano pod delikatnym obciążeniem po nawilżeniu alkoholem izopropylowym. Papierowy odpis oczyszczono mechanicznie, a następnie rozprostowano po nawilżeniu.

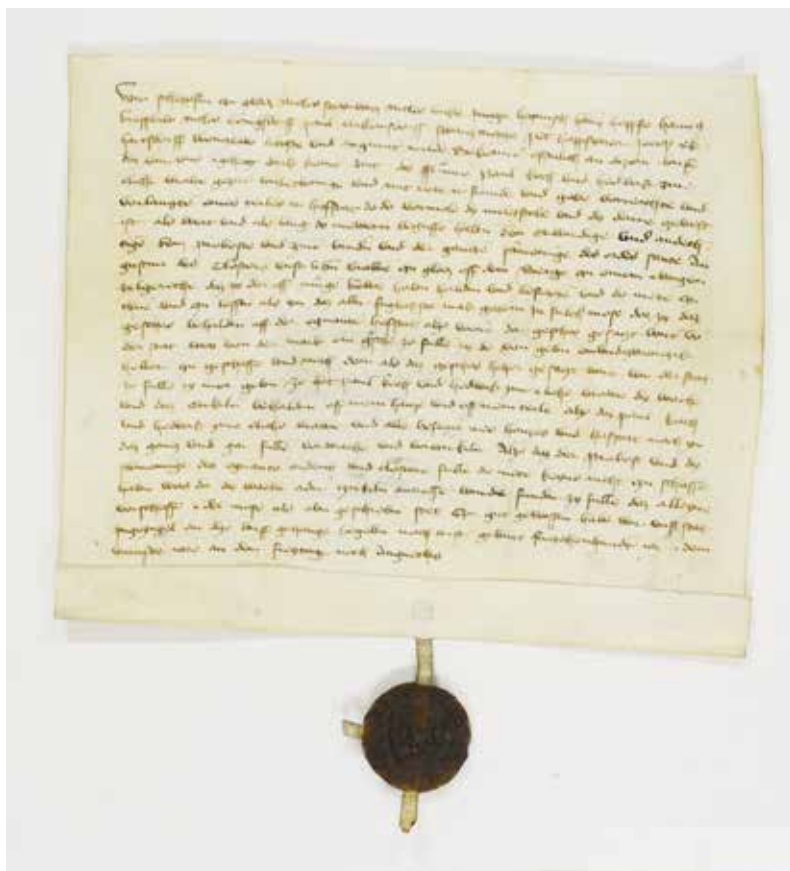
Dokument został umieszczony w opakowaniu ochronnym na podkładce z osadzoną puszką, zabezpieczającą i unieruchamiającą pieczęć i pozwalającą na ułożenie jej na jednej płaszczyźnie z dokumentem. Papierowy odpis umieszczono w kopercie z papieru bezkwasowego. Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (a). Dokument w montażu ochronnym

Dokument kłódzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (a). Dokument przed konserwacją

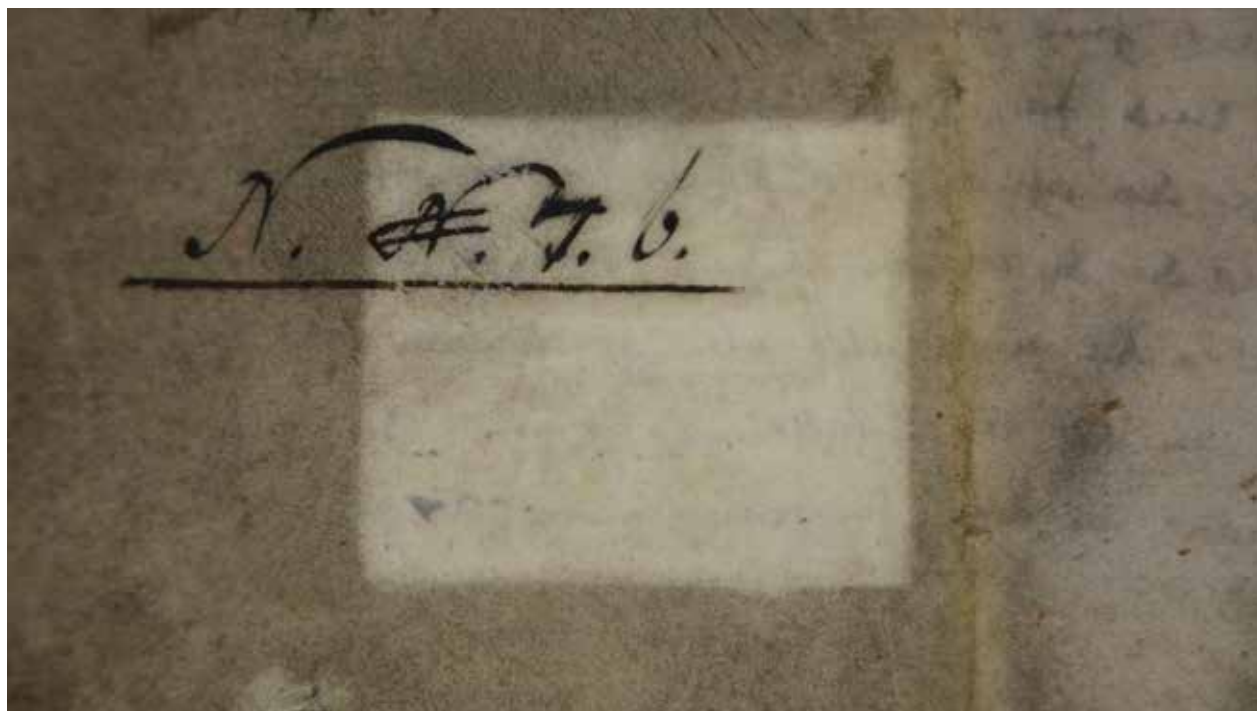

Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (a). Dokument po konserwacji

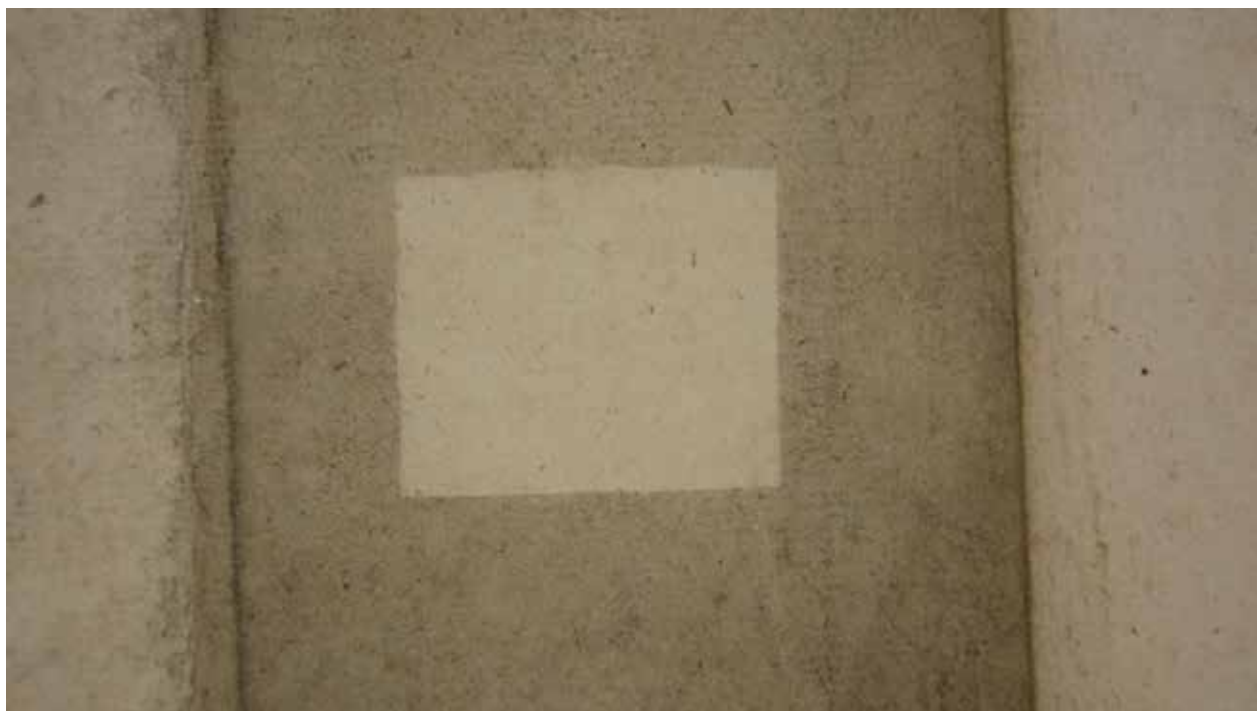

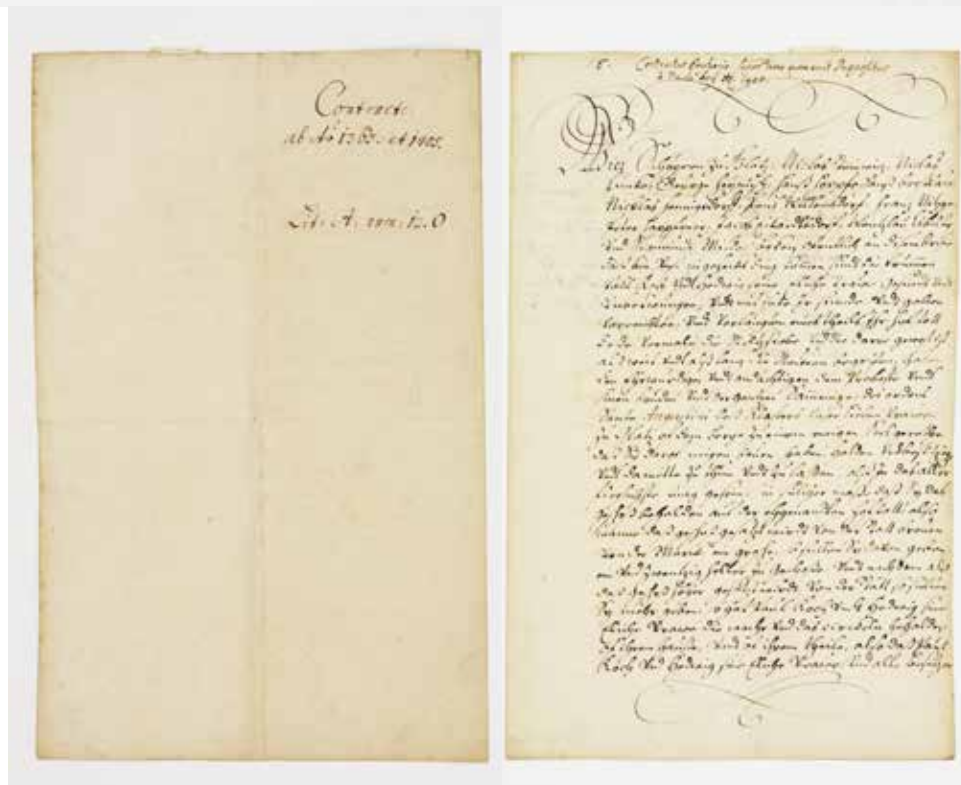
Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (a). Pieczęć przed, w trakcie i po konserwacji

Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (a). Efekt czyszczenia rewersu dokumentu

Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (b). Efekt czyszczenia papierowego odpisu dokumentu

Dokument kłodzkich kupców zaświadczających, że Paul Koch przekazał augustianom część swojej dawnej słodowni z 1405 r.; sygn. N.7.b (b). Odpis dokumentu przed i po konserwacji

15. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU CESARZA FERDYNANDA II HABSBURGA WYSTAWIONEGO DLA CARLA I JOHANNA GEORGA STREDELE, 1605 R., SYGN. MM.3 (AJK)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny w formie poszytu (24 karty pergaminowe) oprawiony w śliwkowy aksamit, z 4 jedwabnymi wiązaniami taśmowymi i woskową pieczęcią w drewnianej puszcze, całość w metalowym futerale.

Sygnatura: MM.3 (ajk)

Tytuł: dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku wystawiony dla Carla i Johanna Georga Stredele.

Datowanie: 1605 r.

Miejsce wydania: b.m.

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Wymiary: poszyt: 300 x 280 mm; metalowy futerał: 350 x 290 mm; pieczęć: śr. 180 mm, gr. 30 mm; drewniana puszcza: śr. 195 mm, gr. 38 mm.

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku wystawiony dla Carla i Johanna Georga Stredele został sporządzony w formie poszytu, zawierającego 24 karty pergaminowe. Dokument został oprawiony w śliwkowy aksamit, z 4 jedwabnymi wiązaniami taśmowymi. Szycie stanowi sznur ze złotym opłotem mocujący jednocześnie woskową pieczęć cesarską zamkniętą w drewnianej puszcze. Całość umieszczona jest w metalowym futerale z cylindryczną nadbudową na przedniej części, umożliwiającą umieszczenie wewnątrz dokumentu wraz z puszką zawierającą pieczęć.

Dokument napisano w jednej kolumnie w języku niemieckim ozdobną frakturą charakterystyczną dla kancelarii cesarskiej tego okresu oraz minuskułą kancelaryjną.

Tekst jest pisany dekoracyjnym pismem w 18

wersach na karcie. Karty dokumentu o wymiarach 300 x 280 mm tworzą jedną składkę. Pierwszy wers dokumentu „Wir Ferdinandt” wykonano znacznie większym pismem ozdobionym kaligraficzną dekoracją. Dokument został umieszczony w metalowym futerale ozdobionym sztancowaną dekoracją. Na wieku cylindrycznej nadbudowy znalazła się siedmioramienna gwiazda wpisana heksagram. Analogiczne gwiazdy wytłoczono również w narożnikach przedniej pokrywy futerału. Tylna pokrywa została udekorowana wzdłuż brzegów sztancowanym podwójnym liniowaniem. Środkowe pole wypełniono skośnym, potrójnym kratowaniem. Na dnie futerału umieszczono arkusz papieru czerpanego, zaagięty na wszystkich krawędziach.

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanych kartach pergaminu cieleńcego, o średnim stopniu fibrylacji powierzchni. Linie wyznaczające kolumnę oraz poszczególne wersy tekstu wykonano z użyciem metalowego stylusa. Po napisaniu tekstu linie zostały w założeniu usunięte. Składkę dokumentu doszyto do osobno wykonanej oprawy w śliwkowy aksamit z tekturowymi okładkami. Wewnętrzna strona oprawy została oklejona jednym arkuszem papieru czerpanego. Mocowanie pieczęci oraz scalenie kart dokumentu wykonano z użyciem grubego sznura przeplecionego przez dwa otwory w grzbiecie kart i oprawy. Na okładkach znalazły się cztery pary taśm jedwabnych, stanowiących wiązania. Dwie pary znalazły się na zewnętrznych brzegach okładek oraz po jednej na górnym i dolnym brzegu. Wiązania w parach kolorystycznych – śliwkowych i żółtych ułożono

naprzemiennie. Sznur dokumentu wykonano z poczwórnego szura o skręcie „S” z nici o złotym oplocie. Odcisk pieczęci wykonano z czerwonego wosku w misie z szerokim kołnierzem, wykonanej z wosku bielonego. Pieczęć umieszczono w dwuczęściowej drewnianej puszcze, wykonanej w technice toczenia. Dokument został umieszczony w dwuczęściowym, metalowym futerał, który został wyko-

nany z cynowanej blachy żelaznej. Elementy dekoracji wykonano w technice sztancowania, a elementy futerału łączono lutowaniem cyną. Na dnie futerału umieszczono arkusz papieru czerpanego, bez znaku wodnego.

Technika warstw i elementów wtórnych:

Dodatkowe zapiski archiwistyczne na arkuszu papieru wykonano atramentem metalo-garbnikowym.

Oprawny dokument ze sznurem pieczętnym– stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Jedwabne wiązania	I	1605 r.
2.	Aksamit	I	1605 r.
3.	Tektura okładki	I	1605 r.
4.	Zawinięcia aksamitu	I	1605 r.
5.	Zakończenia wiązań jedwabnych	I	1605 r.
6.	Papierowa wyklejka		1605 r.
7.	12 kart dokumentu z warstwą rękopiśmienną dokumentu	I	1605 r.
8.	Sznur	I	1605 r.
9.	12 kart dokumentu z warstwą rękopiśmienną dokumentu	I	1605 r.
10.	Papierowa wyklejka	I	1605 r.
11.	Zakończenia wiązań jedwabnych	I	1605 r.
12.	Zawinięcia aksamitu	I	1605 r.
13.	Tektura okładki	I	1605 r.
14.	Aksamit	I	1605 r.
15.	Jedwabne wiązania	I	1605 r.

Pieczęć– stratygrafia przed konserwacją:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Wiek drewnianej puszeki	I	1605 r.
2.	Warstwa czerwonego wosku	I	1605 r.
3.	Masa woskowo-żywiczna	I	1605 r.
4.	Sznur pieczęci	I	1605 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	1605 r.
6.	Podstawa drewnianej puszeki	I	1605 r.

Pieczęć– stratygrafia po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Wiek drewnianej puszk	I	1605 r.
2.	Warstwa czerwonego wosku	I	1605 r.
3.	Warstwa uzupełnienia pieczęci	II	2024 r.
4.	Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci	II	2024 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	1605 r.
6.	Sznur pieczęci	I	1605 r.
7.	Masa woskowo-żywiczna	I	1605 r.
8.	Podstawa drewnianej puszk	I	1605 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-garbnikowy

Podłoże dokumentu – pergamin cielący

Pokrycie okładek – aksamit jedwabny

Wiązania – jedwabne taśmy

Okładki – tektura

Wyklejki – papier czerpany

Sznur pieczętny – prawdopodobnie bawełniany z metalicznym opłotem

Pieczęć – masa woskowo-żywiczna z wosku pszczelego w kolorze czerwonym i naturalnym

Drewniana puszk- drewno brzożowe (?)

Metalowy futerał – blacha żelazna cynowana

Spoina metalu – cyna

Materiał wyściełający metalowy futerał – papier czerpany

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Zapiski – atramenty metalo-garbnikowe

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża dokumentu– gąbka „Wallmaster”, gumki beziarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana

Warstwa izolacyjna uzupełnienia pieczęci – Aquazol 500

Warstwa uzupełnień pieczęci – masa żywiczno-woskowa: wosk pszczeli, żywica damarowa, pigmenty ziemne i mineralne

Uzupełnienia i wzmocnienia jedwabnych wiązań –

tkanina jedwabna z warstwą Acrylkleber 498 HV

Odkwaszenie papieru z futerału – nasycony roztwór wodorotlenku wapnia

Uzupełnienie ubytków papieru – masa z celulozy α z dodatkiem roztworu metylocelulozy (Tylose MH 300)

Zabezpieczenie powieszchni drewna puszk pieczętniej – preparat woskowy (Cera Novecento)

Zabezpieczenie powierzchni metalowego futerału – Paraloid B 44

Stan zachowania:

Dokument jest w średnim stopni zachowania.

Oprawy dokument: powierzchnia jedwabnego pokrycia okładek jest zakurzona a włosowa okrywa w wielu miejscach silnie zagnieciona i poprzecierana z powodu układania na jej powierzchni drewnianej puszk z pieczęcią. Okładki dokumentu są lekko przestrzennie zdeformowane. Jedwabne wiązania są zabrudzone i trwale pogniecione. W wielu miejscach widoczne są uszkodzenia i rozdarcia wstążek powstałe w użytkowaniu lub długotrwałym zagnieceniem. Taśma w kolorze śliwkowym przy dolnym brzegu zachowała się tylko we fragmencie. Zarówno papierowe wyklejki jak i pergaminowe karty są w dużym stopniu zabrudzone na całej powierzchni. Na wyklejkach widoczne są otwory powstałe w wyniku żerowania owadów. Widoczne są tu również drobne zaplamienia oraz przebarwienia powstałe w wyniku degradacji

spoiwa, na które papier przyklejono do okładek. Pieczęć: jest zabrudzona i ma znaczne ubytki krawędzi kołnierza z prawej strony. Sznur pieczęci zachował się w dobrym stanie.

Drewniana puszka na pieczęć jest silnie zabrudzona, a wieko lekko wypaczone.

Arkusze papieru wyściełający dno metalowego futerału: jest bardzo zabrudzony, zwłaszcza na pozaginanych i postrzępionych marginesach. Na całej powierzchni widoczne są silne, brązowe przebarwienia powstałe w wyniku kontaktu papieru z metalowym dnem futerału. Drewniana puszka pieczęci: na zewnętrznej stronie, jest silnie zabrudzona.

Metalowy futerał: zachował się w złym stanie. Uległ znacznym deformacjom w wyniku złemu przechowywaniu i nieostrożnej manipulacji. Widoczne są liczne wgniecenia, szczególnie wierzchu nadbudowy wieka, ale również znaczne deformacje powierzchni wieka i bocznych ścian. W wielu miejscach widoczne są odspojenia lutowanych części blachy, zwłaszcza na zewnętrznych krawędziach obu części. Zapinka futerału jest częściowo ułamana. Cała zewnętrzna powierzchnia futerału jest zoksydowana. W wielu miejscach odpadła również warstwa zoksydowanej cyny. W różnych miejscach widoczne są również znaczne ogniska korozji żelaza. Szczególnie wyraźne ślady rdzy obecne są na wieku futerału. Wewnątrz futerału warstwa cyny zachowała się w lepszym stanie – nie uległa korozji a jedynie odpadły jej fragmenty niezwiązane z żelazną blachą.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony, a tekstylne wiązania oczyszczone, wyprostowane i odpowiednio zabezpieczone. Metalowy futerał, podobnie jak drewniana puszka na pieczęć będą oczyszczone i poddane powierzchniowemu zabezpieczeniu. Zostanie opracowany odpowiedni sposób zabezpieczenia dokumentu w oryginalnym futerału.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji

objektu przed konserwacją.

2. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu i papieru.

3. Oczyszczenie dokumentu wybranymi metodami.

4. Konserwacja pieczęci, w tym: oczyszczenie powierzchni i uzupełnienie ubytków kołnierza.

5. Konserwacja arkusza papieru, stanowiącego wyściółkę dna futerału, w tym: oczyszczenie mechaniczne, kąpiel wodna, odkwaszenie, uzupełnienie ubytków i zaklejenie, wyprostowanie.

6. Konserwacja drewnianej puszki, w tym: mechaniczne oczyszczenie powierzchni, zabezpieczenie powierzchni drewna.

7. Konserwacja metalowego futerału, w tym: oczyszczenie mechaniczne powierzchni, usunięcie deformacji i odtworzenie kształtu futerału, scalenie łącznych blach, zabezpieczenie powierzchni obiektu.

8. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych, w tym: wykonanie koperty z papieru bezkwasowego dla arkusza z dna futerału, wykonanie podkładki umożliwiającej wyjmowanie futerału z dokumentem z pudła bezkwasowego.

9. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Po przeprowadzeniu prób trwałości zapisków atramentowych, karty dokumentu oraz karty wklejkowe oczyszczono mechanicznie miejscowo gumką bezsiarkową „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach i naturalną gąbką „Wallmaster”. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono wstępnie miękkim pędzlem, a następnie z zastosowaniem wody destylowanej.

Powierzchnię aksamitu oczyszczono i ułożono włosową okrywę.

Taśmy wiązań dokumentu oczyszczono na sucho a następnie na mokro. Taśmy rozprostowano, a następnie połączono rozdarcia oraz krawędzie uszkodzonych rejonów poprzez podklejenie na ciepło tkaniny jedwabnej z warstwą Acrylkleber 498 HV. Rozprostowano zagięte i uszkodzone margine-

su papieru stanowiącego wyściółkę dna futerału. Powierzchnię oczyszczono gumką bezsiarkową „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach i naturalną gąbką „Wallmaster”. Po sprawdzeniu odporności atramentu zapisu na działanie wody arkusz papieru poddano kąpieli wodnej, wstępnie w ciepłej, następnie w gorącej wodzie. Następnie arkusz odkwaszono nasyconym roztworze wodorotlenku wapnia i pozostawiono do wyschnięcia. Uzupelniono ubytki i zreperowano uszkodzenia na marginesach arkusza z zastosowaniem masy papierniczej z dodatkiem roztworu metylocelulozy. Następnie po nawilżeniu w goretezie arkusz wyprostowano pod obciążeniem.

Drewniana puszkę oczyszczono mechanicznie kilkoma rodzajami gumek bezsiarkowych. Następnie powierzchnię drewna zabezpieczono preparatem woskowym (Cera Novecento).

Metalowy futerał wstępnie umyto wodą, a następnie benzyną ekstrakcyjną. Ogniska rdzy oraz korozji powierzchniowej usunięto z użyciem mikro-

piaskarki (gradacja 120). Usunięto mechanicznie odkształcenia powierzchni blachy futerału. Następnie zlutowano odspojone połączenia blach. Powierzchnię całego futerału zabezpieczono 8% roztworem Paraloidu B 44 w toluenie.

Zagięto równo do formatu dna futerału arkusz papieru stanowiący izolację dla oprawy dokumentu w futerale i wykonano dla niego kopertę ochronną. Koperta przejęła funkcję izolacji od powierzchni dna futerału zarówno dla oryginalnego arkusza papieru jak i dla samego dokumentu. Dokument został umieszczony w futerale według oryginalnego rozwiązania. Na dnie futerału umieszczono kopertę z arkuszem papieru, następnie dokument w oprawie, a na jego powierzchni ułożono taśmy wiązań. Ułożony dokument zabezpieczono przed negatywnym wpływem drewnianej puszkę pieczętną poprzez ułożenie dodatkowego kartonu na taśmach wiązań.

Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

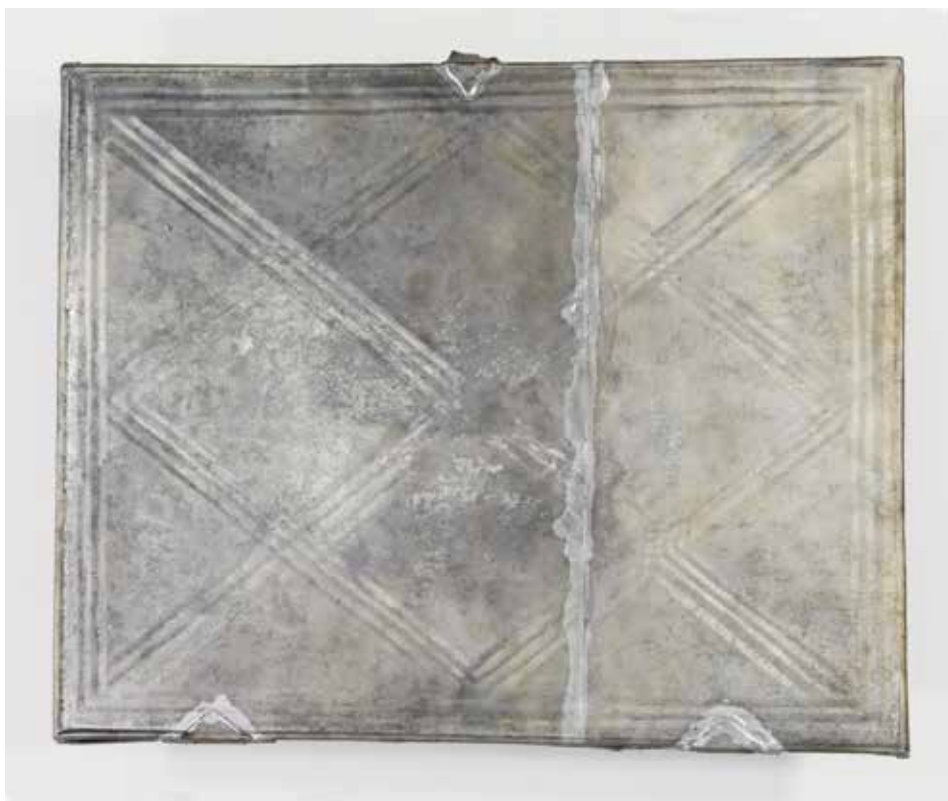
Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku wystawiony dla Carla i Johanna Georga Stredele; sygn. MM.3 (ajk). Stan przed konserwacją

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku wystawiony dla Carla i Johanna Georga Stredele; sygn. MM.3 (ajk). Widok górnej i tylnej strony. Stan przed konserwacją

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku; sygn. MM.3 (ajk).
Widok wieka i podstawy. Stan przed konserwacją

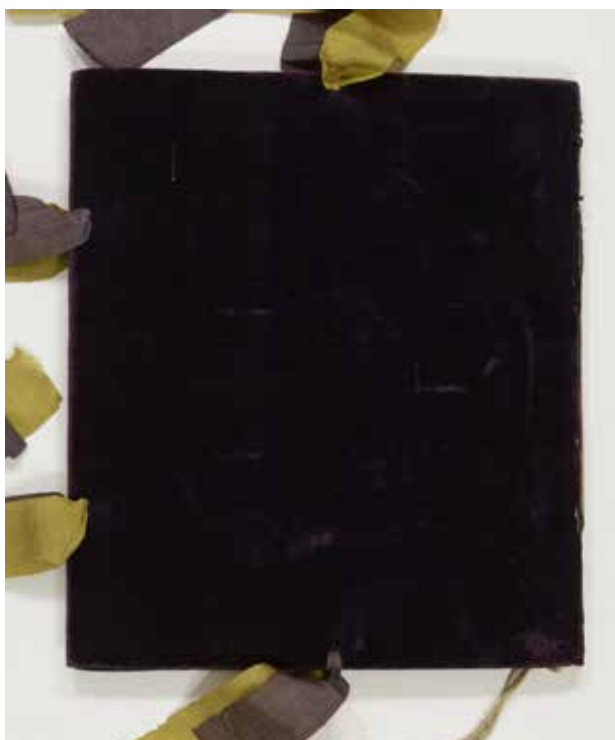
Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku; sygn. MM.3 (ajk).
Otwarty futerał z dokumentem i po jego wyjęciu. Stan przed konserwacją

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku; sygn. MM.3 (ajk).
Otwarty futerał z dokumentem oraz futerał z zabezpieczonym arkuszem. Stan po konserwacji

a. Dokument wraz z pieczęcią; b, c. Przednia i tylna okładka dokumentu; d. Jedwabne wiązania oprawy dokumentu; sygn. MM.3 (ajk). Stan przed konserwacją

a. Dokument wraz z pieczęcią; b, c. przednia i tylna okładka dokumentu; d. Jedwabne wiązania oprawy dokumentu; sygn. MM.3 (ajk). Stan po konserwacji

a. Wewnętrzna strona dolnej części futerału; b. Arkusz z dna futerału; c,d. Awers i rewers pieczęci; sygn. MM.3 (ajk). Stan przed konserwacją

a. Wewnętrzna strona dolnej części futerału; b. Arkusz z dna futerału; c,d. Awers i rewers pieczęci; sygn. MM.3 (ajk). Stan przed konserwacją

Wyklejka oraz pierwsza strona dokumentu cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku; sygn. MM.3 (ajk). Stan przed konserwacją

Wyklejka oraz pierwsza strona dokumentu cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1605 roku; sygn. MM.3 (ajk). Stan po konserwacji

16. DOKUMENTACJA KONSERWACJI I RESTAURACJI DOKUMENTU CESARZA FERDYNANDA II HABSBURGA WYSTAWIONY DLA CARLA STREDELE, 1604 R., SYGN. MM. 4 (AJK)

Dane identyfikacyjne:

Rodzaj: dokument rękopiśmienny w formie poszytu (8 kart pergaminowych) oprawiony w niebieski aksamit, z 4 jedwabnymi wiązaniem taśmowymi i woskową pieczęcią w drewnianej puszcze, całość w metalowym futerale.

Sygnatura: MM.4(ajk)

Tytuł: – dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku wystawiony dla Carla Stredele

Datowanie: 1604 r.

Miejsce wydania: b.m.

Miejsce przechowywania/właściciel: Parafia p.w. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku

Wymiary: poszyt: 345 x 290 mm; pieczęć: śr. 175 mm, gr. 25 mm; drewniana puszka: śr. 200 mm, gr. 35 mm

Opis, analiza treści, formy i funkcji:

Dokument rękopiśmienny cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku wystawiony dla Carla Stredele został sporządzony w formie poszytu, zawierającego 8 kart pergaminowych. Dokument został oprawiony w niebieski aksamit, z 4 jedwabnymi wiązaniem taśmowymi. Szycie stanowi sznur ze złotym oplotem mocujący jednocześnie woskową pieczęć cesarską zamkniętą w drewnianej puszcze. Całość umieszczona jest w metalowym futerale z cylindryczną nadbudową na przedniej części, umożliwiającą umieszczenie wewnątrz dokumentu wraz z puszką zawierającą pieczęć.

Dokument napisano w jednej kolumnie w języku niemieckim ozdobną frakturą charakterystyczną dla kancelarii cesarskiej tego okresu oraz minuskułą kancelaryjną.

Tekst jest pisany dekoracyjnym pismem w 19 wersach na karcie. Karty dokumentu o wymia-

rach 345 x 290 mm tworzą jedną składkę. Pierwszy wers dokumentu „Wir Ferdinand” wykonano znacznie większym pismem ozdobionym kaligraficzną dekoracją. Dokument został umieszczony w metalowym futerale ozdobionym sztancowaną dekoracją na cylindrycznej nadbudowie w formie drobnych gwiazdek. Na dnie futerału umieszczono arkusz papieru czerpanego, zagięty na wszystkich krawędziach.

Technika i technologia wykonania:

Technika oryginału i analiza sposobu wykonania:

Dokument wykonano na dwustronnie szlifowanych kartach pergaminu cieleńcego, o średnim stopniu fibrylacji powierzchni. Linie wyznaczające kolumnę oraz poszczególne wersy tekstu wykonano z użyciem metalowego stylusa. Po napisaniu tekstu linie zostały w założeniu usunięte. Składkę dokumentu doszyto do osobno wykonanej oprawy w niebieski aksamit z tekturowymi okładkami. Wewnętrzna strona oprawy została oklejona jednym arkuszem papieru czerpanego. Mocowanie pieczęci oraz scalenie kart dokumentu wykonano z użyciem grubego sznura przeplecionego przez dwa otwory w grzbiecie kart i oprawy. Na okładkach znalazły się cztery pary niebieskich taśm jedwabnych, stanowiących wiązania. Sznur dokumentu wykonano z poczwórnego sznura o skręcie S z nici o złotym oplocie. Odcisk pieczęci wykonano z czerwonego wosku w misie z szerokim kołnierzem, wykonanej z wosku bielonego. Pieczęć umieszczono w dwuczęściowej drewnianej puszcze, wykonanej z forniru. Dokument został umieszczony w dwuczęściowym, metalowym futerale, który został wykonany z cynowanej blachy żelaznej. Elementy dekoracji wykonano w technice sztancowania,

a elementy futerału łączono lutowaniem cyną. **Technika warstw i elementów wtórnych:**
 Na dnie futerału umieszczono arkusz papieru Brak elementów wtórnych.
 czerpanego, bez znaku wodnego.

Oprawy dokument ze sznurem pieczętnym– stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Jedwabne wiązania	I	1604 r.
2.	Aksamit	I	1604 r.
3.	Tektura okładki	I	1604 r.
4.	Zawinięcia aksamitu	I	1604 r.
5.	Zakończenia wiązań jedwabnych	I	1604 r.
6.	Papierowa wyklejka		1604 r.
7.	4 karty dokumentu z warstwą rękopiśmienną dokumentu	I	1604 r.
8.	Sznur	I	1604 r.
9.	4 karty dokumentu z warstwą rękopiśmienną dokumentu	I	1604 r.
10.	Papierowa wyklejka	I	1604 r.
11.	Zakończenia wiązań jedwabnych	I	1604 r.
12.	Zawinięcia aksamitu	I	1604 r.
13.	Tektura okładki	I	1604 r.
14.	Aksamit	I	1604 r.
15.	Jedwabne wiązania	I	1604 r.

Pieczęć– stratygrafia przed i po konserwacji:

L.p	Opis warstwy	Faza chronologiczna	Datowanie
1.	Wiek drewnianej puszkii	I	1604 r.
2.	Warstwa czerwonego wosku	I	1604 r.
3.	Masa woskowo-żywiczna	I	1604 r.
4.	Sznur pieczęci	I	1604 r.
5.	Masa woskowo-żywiczna	I	1604 r.
6.	Podstawa drewnianej puszkii	I	1604 r.

Zestawienie warstw i elementów pierwotnych:

Warstwa rękopiśmienna – atrament metalo-
garbny

Podłoże dokumentu – pergamin cielęcy

Pokrycie okładek – aksamit jedwabny

Wiązania – jedwabne taśmy

Okładki – tektura

Wyklejki – papier czerpany

Sznur pieczętny – prawdopodobnie bawełniany
z metalicznym opłotem

Pieczęć – masa woskowo-żywiczna z wosku
pszczelego w kolorze czerwonym i naturalnym

Drewniana puszkii- fornir brzozyowy (?)

Metalowy futerał – blacha żelazna cynowana

Spoina metalu – cyna

Materiał wyściełający futerał – papier czerpany

Zestawienie warstw i elementów wtórnych:

Brak warstw i elementów wtórnych.

Materiały użyte w trakcie konserwacji:

Oczyszczanie podłoża dokumentu – gąbka „Wallmaster”, gumki bezsiarkowe „MagicRub” oraz gumki w sztyftach

Oczyszczanie pieczęci – woda destylowana, mydło weneckie

Odkwaszenie papieru z futerału – nasycony roztwór wodorotlenku wapnia

Uzupełnienie ubytków papieru – masa z celulozy α z dodatkiem roztworu metylocelulozy (Tylose MH 300)

Zmiękczenie forniru – mieszanina wody i alkoholu etylowego (1:1)

Sklejanie ścianki drewnianej puszkę pieczętną – karuk

Zabezpieczenie powierzchni drewna puszkę pieczętną – preparat woskowy (Cera Novecto)

Zabezpieczenie powierzchni metalowego futerału – Paraloid B 44

Stan zachowania:

Dokument jest w średnim stopniu zachowania.

Oprawny dokument: powierzchnia jedwabnego pokrycia okładek jest zakurzona a włosowa okrywa w wielu miejscach silnie zagnieciona i poprzecierana z powodu układania na jej powierzchni drewnianej puszkę z pieczęcią. Okładki dokumentu są lekko przestrzennie zdeformowane. Jedwabne wiązania są zabrudzone i trwale pogniecione. Zarówno papierowe wyklejki jak i pergaminowe karty są w dużym stopniu zabrudzone na całej powierzchni. U góry, w grzbiecie widoczne jest pęknięcie papierowej wyklejki. Widoczne są tu również drobne zaplamienia oraz przebarwienia powstałe w wyniku degradacji spoiwa, na które papier przyklejono do okładek.

Pieczęć: jest zabrudzona, zwłaszcza w zmarsz-

zeniach masy pieczętną na kołnierzu. Sznur pieczęci zachował się w dobrym stanie.

Arkusze papieru wyściełający dno metalowego futerału: jest bardzo zabrudzony, zwłaszcza na pozaginanych i postrzępionych marginesach. Widoczne są liczne drobne rozdarcia na całej powierzchni, a zwłaszcza na marginesach.

Drewniana puszkę pieczęci: na zewnętrznej stronie jest silnie zabrudzona. Dolna część jest uszkodzona w rejonie wylotu sznura pieczęci – fornir ma liczne pęknięcia biegnące wzdłuż słojów drewna i jest silnie odkształcony.

Metalowy futerał: zachował się w złym stanie. Uległ znacznym deformacjom w wyniku złemu przechowywaniu i nieostrożnej manipulacji. Widoczne są liczne wgniecenia, szczególnie wierzchu nadbudowy wieka, ale również znaczne deformacje powierzchni wieka i bocznych ścian. Zapinka futerału jest wygięta. Cała zewnętrzna powierzchnia futerału jest oksydowana. W wielu miejscach odpadła również warstwa oksydowanej cyny. W różnych miejscach widoczne są również znaczne ogniska korozji żelaza. Szczególnie wyraźne ślady rdzy obecne są na wieku futerału i na jego dnie. Wewnątrz futerału warstwa cyny zachowała się w lepszym stanie – nie uległa korozji a jedynie odpadły jej fragmenty niezwiązane z żelazną blachą.

Założenia i cele konserwacji:

Podstawowym założeniem jest wykonanie minimum koniecznej ingerencji w dokumencie. Dokument zostanie delikatnie oczyszczony, a tekstylne wiązania oczyszczone, wyprostowane i odpowiednio zabezpieczone. Metalowy futerał, podobnie jak drewniana puszkę na pieczęć będą oczyszczone i poddane powierzchniowemu zabezpieczeniu. Zostanie opracowany odpowiedni sposób zabezpieczenia dokumentu w oryginalnym futerale.

Program prac konserwatorskich:

1. Wykonanie opisowej i fotograficznej dokumentacji obiektu przed konserwacją.

2. Przeprowadzenie prób oczyszczania powierzchni pergaminu i papieru.
3. Oczyszczenie dokumentu wybranymi metodami.
4. Oczyszczenie powierzchni pieczęci.
5. Konserwacja arkusza papieru, stanowiącego wyściółkę dna futerału, w tym: oczyszczenie mechaniczne, kąpiel wodna, odkwaszenie, uzupełnienie ubytków i zaklejenie, wyprostowanie.
6. Konserwacja drewnianej puszkki, w tym: mechaniczne oczyszczenie powierzchni, sklejenie i wyprostowanie uszkodzonych miejsc, zabezpieczenie powierzchni drewna.
7. Konserwacja metalowego futerału, w tym: oczyszczenie mechaniczne powierzchni, usunięcie deformacji i odtworzenie kształtu futerału, zabezpieczenie powierzchni obiektu.
8. Umieszczenie obiektu w opakowaniu z materiałów bezkwasowych, w tym: wykonanie koperty z papieru bezkwasowego dla arkusza z dna futerału, wykonanie podkładki umożliwiającej wyjmowanie futerału z dokumentem z pudła bezkwasowego.
9. Uzupełnienie dokumentacji stanu obiektu po konserwacji.

Przebieg prac konserwatorskich:

Sporządzono dokumentację fotograficzną oraz opisową stanu obiektu przed konserwacją. Po przeprowadzeniu prób trwałości zapisków atramentowych, karty dokumentu oraz karty wyklejkowe oczyszczono mechanicznie miejscowo gumką beziarkową „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach i naturalną gąbką „Wallmaster”. Pieczęć na całej powierzchni oczyszczono wstępnie miękkim pędzlem, a następnie z zastosowaniem roztworu mydła marsylskiego oraz wody destylowanej. Powierzchnię aksamitu oczyszczono i ułożono włosową okrywę. Taśmy wiązań dokumentu oczyszczono na sucho a następnie na mokro. Taśmy rozprostowano. Rozprostowano zagięte i uszkodzone marginesu papieru stanowiącego wyściółkę dna futerału. Powierzchnię oczyszczono gumką beziarkową „MagicRub” oraz gumkami w sztyftach i naturalną gąbką „Wallmaster”. Arkusz papieru poddano kąpeli

wodnej, wstępnie w cieplej, następnie w gorącej wodzie. Następnie arkusz odkwaszono nasyconym roztworze wodorotlenku wapnia i pozostawiono do wyschnięcia. Uzupełniono ubytki i zreperowano uszkodzenia na marginesach arkusza z zastosowaniem masy papierniczej z dodatkiem roztworu metylocelulozy. Następnie po nawilżeniu w goretexie arkusz wyprostowano pod obciążeniem.

Drewniana puszkę oczyszczono mechanicznie kilkoma rodzajami gumek beziarkowych. Nawilżono uszkodzone miejsca podstawy wodnym roztworem alkoholu etylowego, sklejonę pęknięcia drewna i usunięto odkształcenia ścianki puszkki. Następnie powierzchnię drewna zabezpieczono preparatem woskowym (Cera Novecento).

Metalowy futerał wstępnie umyto wodą, a następnie benzyną ekstrakcyjną. Ogniska rdzy oraz korozji powierzchniowej usunięto z użyciem mikropiaskarki (gradacja 120). Usunięto mechanicznie odkształcenia powierzchni blachy futerału. Powierzchnię całego futerału zabezpieczono 8% roztworem Paraloidu B 44 w toluenie.

Zagięto równo do formatu dna futerału arkusz papieru stanowiący izolację dla oprawy dokumentu w futerale i wykonano dla niego kopertę ochronną. Koperta przejęła funkcję izolacji od powierzchni dna futerału zarówno dla oryginalnego arkusza papieru jak i dla samego dokumentu. Dokument został umieszczony w futerale według oryginalnego rozwiązania. Na dnie futerału umieszczono kopertę z arkuszem papieru, następnie dokument w oprawie, a na jego powierzchni ułożono taśmy wiązań. Ułożony dokument zabezpieczono przed negatywnym wpływem drewnianej puszkki pieczętniej poprzez ułożenie dodatkowego kartonu na taśmach wiązań.

Wykonano dokumentację fotograficzną i opisową obiektu po konserwacji.

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku; sygn. MM.4 (ajk).
Widok wieka i podstawy. Stan przed konserwacją

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku; sygn. MM.4 (ajk).
Widok wieka i podstawy. Stan po konserwacji

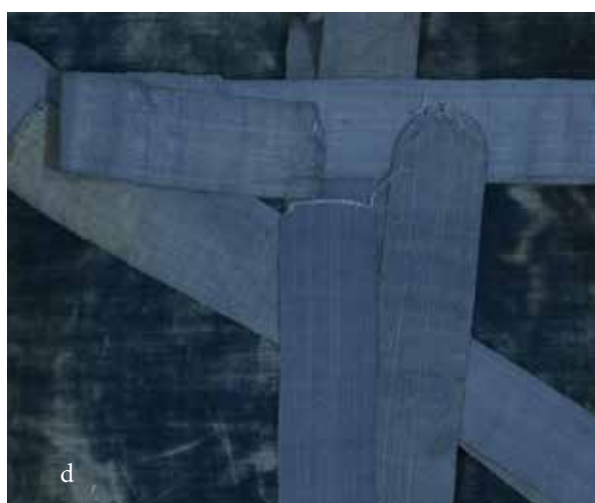
Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku; sygn. MM.4 (ajk).
Otwarty futerał z dokumentem i po jego wyjęciu. Stan przed konserwacją

Metalowy futerał na dokument cesarza Ferdynanda II Habsburga z 1604 roku; sygn. MM.4 (ajk).
Otwarty futerał z dokumentem i po jego wyjęciu. Stan przed konserwacją

a. Dokument wraz z pieczęcią; b, c. przednia i tylna okładka dokumentu; d. Jedwabne wiązania oprawy dokumentu; sygn. MM.4 (ajk). Stan przed konserwacją

a. Dokument wraz z pieczęcią; b, c. przednia i tylna okładka dokumentu; d. Jedwabne wiązania oprawy dokumentu; sygn. MM.4 (ajk). Stan po konserwacji

Arkusz papieru z dna futerału przed i po konserwacji oraz arkusz podczas uzupełniania ubytków masą papierniczą; sygn. MM.4 (ajk). Stan przed konserwacją

Pieczęć przy dokumencie przed i po konserwacji; sygn. MM.4 (ajk)

Karta wyklejkowa i pierwsza karta dokumentu; sygn. MM.4 (ajk). Stan przed konserwacją

Karta wyklejkowa i pierwsza karta dokumentu; sygn. MM.4 (ajk). Stan po konserwacji

Uszkodzenia drewnianej puszki oraz puszka podczas sklejania i usuwania deformacji;
sygn. MM.4 (ajk)

ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA

Warunki przechowywania materiałów archiwalnych zostały zdefiniowane przez odpowiednie normy – International Standard ISO 11799:2003(E) Information and documentation – Document storage requirements for archive and library material oraz PN-ISO 11799:2006P Informacja i dokumentacja – Wymagania dotyczące warunków przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych. Określają one dopuszczalne wartości temperatury przechowywania pergaminu w przedziale pomiędzy 2°C a 18°C ($\pm 1^\circ$), zaś wilgotność względną – pomiędzy 50% RH a 60% RH ($\pm 3\%$). W podanych wyżej zakresach należy przyjąć takie warunki przechowywania dokumentów, w których wartości temperatury i wilgotności mogą zostać dostosowane do całości zbioru oraz realnych warunków pomieszczeń magazynowych¹, przy zastosowaniu zasady unikania gwałtownych fluktuacji warunków klimatycznych². Przeprowadzone badania odporności hydrotermicznej (patrz: badania specjalistyczne) wskazują na zalecenie ustalenia temperatury magazynowej w przypadku sygn. A3, A9a i N7b na 5°C ± 1 , co wpłynie korzystnie na stan zachowania zabytków. Zgodnie z wynikami badań optymalną temperaturą dla przechowywania sygn. A9c i A2l(2) będzie przyjęcie stałej wartości pomiędzy 5°C a 12°C ± 1 . W przypadku braku możliwości zapewnienia tak niskich temperatur w środowisku przechowywania pergaminów, zaleca się przyjęcie jak

najniższej możliwej realnie stałej wartości, przy stałej wilgotności 45% RH($\pm 3\%$). Pozostałe dokumenty pergaminowe mogą być bezpiecznie przechowywane w stałych temperaturach pokojowych (lub niższych) przy wilgotności względnej pomiędzy 50% RH a 60% RH ($\pm 3\%$).

Przyjęte parametry powinny być stale monitorowane. Regularnie monitorowany powinien być także stan samych dokumentów. Dokumenty nie mogą przebywać w pomieszczeniu z innymi obiektami, które nie są czyste mikrobiologicznie, a wszelkie prace należy wykonywać w rękawiczkach ochronnych. Pomieszczenie magazynowe powinno być wolne od zanieczyszczeń powietrza, zgodnie z PN-ISO 11799:2006P. Dopuszczalna jest okresowa ekspozycja obiektów, z zachowaniem przyjętych warunków temperaturowo-wilgotnościowych.

Czas ekspozycji nie powinien przekraczać 12000 lxh w roku, przy maksymalnym oświetleniu niebezpośrednim o natężeniu do 50 lx (240 h). Zmniejszenie natężenia oświetlenia lub oświetlenie cyrkulacyjne może pozwolić na wydłużenie czasu rzeczywistego ekspozycji przy zachowaniu tej samej ilości luksogodzin. W przypadkach konieczności udostępnienia dokumentów badaczom należy przede wszystkim posługiwać się materiałem dokumentacyjnym, np. cyfrowym zapisem fotograficznym. Dokumenty powinny być przechowywane oraz ekspozowane w specjalnie wykonanych opakowaniach ochronnych z materiałów bezkwasowych, które zostały każdorazowo dobrane do wymiarów oraz charakteru obiektu, z uwzględnieniem kształtu pieczęci oraz zabezpieczenia sznurów i pasków pieczęci. Wykonane opakowania zapewniają optymalną ochronę zarówno na czas przechowywania, jak i ewentualnej czasowej ekspozycji. Całość montażu na podkładce jest możliwa do wyjęcia z opakowania ochronnego na czas ekspozycji bez konieczności dotykania samego dokumentu.

⁹ Zob.: American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers (ASHRAE), Museums, Libraries and Archives [w:] ASHRAE Handbook: Heating, Ventilating and Air-Conditioning: Applications, Atlanta 2011. Dodatkowe standardy (PAS 198 standards 2012, APPENDIX A Recommended Standards for Light, Temperature and Relative Humidity Levels) określają krańcowe wartości opcjonalnych warunków środowiskowych.

¹⁰ Każda potencjalna zmiana wykraczająca poza $\pm 2^\circ\text{C}$ oraz $\pm 3\%$ RH wymaga zastosowania okresu przejściowego sezonowania w nowych warunkach.

LITERATURA:

American Society of Heating, Refrigerating and Air-Conditioning Engineers (ASHRAE), *Museums, Libraries and Archives*, [w:] *ASHRAE Handbook: Heating, Ventilating and Air-Conditioning: Application*, Atlanta 2011

Axelsson K., Larsen R., Sommer D., *Dimensional studies of specific microscopic fibre structures in deteriorated parchment before and during shrinkage*, „Journal of Cultural Heritage” 2011, Vol. 13 , nr 2, s. 128-136

Badea E., della Gatta G., Budrugaec P., *Characterization and evaluation of environmental impact on historical parchments by differential scanning calorimetry*, „Journal of Thermal Analysis and Calorimetry” 2011, nr 104, s. 495-506

Bretholz B., *Das Pfarrei-Archiv in Glatz und das Köglersche Urkunden- u. Akte narchiv in der Pfarrei Ullersdorf*, Glatz 1928

Jabłońska E., *Metody wykonywania pieczęci woskowych*, „Ochrona zabytków” 1998, nr 51/2, s. 147-155

Larsen R., Poulsen D., Odlyha M., Nielsen K., Wouters J., Puchinger L., Brimblecombe P., Bowden D., *The use of complementary and comparative analysis in damage assessment of parchments*, [w:] *Microanalysis of parchment*, pod red. R. Larsen, London 2002, s. 165-179

Liszewska W., *Konserwacja zabytkowych pergaminów. Nowe metody uzupełniania ubytków z użyciem włókien pergaminowych*, Warszawa 2012

Liszewska W., *Problematyka konserwacji i restauracji dokumentów z XIII i XIV wieku z Archiwum Po-*

joannickiego z Kłodzka, [w:] *Ochrona konserwatorska średniowiecznych dokumentów z Archiwum Pojoannickiego w Kłodzku*, Warszawa-Kłodzko 2020

Odlyha M., Cohen N., Foster G., Campana R., *Characterization of historic and unaged parchments using thermomechanical and thermogravimetric techniques*, [w:] *Microanalysis of parchment*, ed. R. Larsen (London 2002), s. 73-89

PAS 198 standards 2012, APPENDIX A, *Recommended Standards for Light, Temperature and Relative Humidity Levels*, <https://www.swfed.org.uk/wp-content/uploads/2013/02/PAS-198-standards-2012.pdf> [dostęp 21.10 2024]

PN-EN 16085: 2013-02 *Konserwacja dóbr kultury – Metodologia pobierania próbek z obiektów dóbr kultury. Zasady ogólne*

PN-ISO 11799:2006P *Informacja i dokumentacja – Wymagania dotyczące warunków przechowywania materiałów archiwalnych i bibliotecznych*

Urban W. , *Szkice z dziejów diecezji wrocławskiej: biskup Rudolf z Rüdesheim (1468-1482)*, „Studia Theologica Varsaviensia” 4/1, 1966, s. 123-166

Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz von 1401 bis 1500, red. F. Volkmer, W. Hohaus, t. 1, Habelschwerdt 1883

Volkmer F., *Urkunden und Regesten zur Geschichte der Grafschaft Glatz*, t. 2, Habelschwerdt 1888

Woods C., *The Conservation of Parchment*, [w:] *Conservation of Leather & Related Materials*, Oxford 2006, s. 200-224

SPRAWOZDANIE Z BADAŃ SPECJALISTYCZNYCH DOKUMENTÓW W RAMACH PROJEKTU „ARCHIWA JEZUITÓW KŁODZKICH. OD-NOVA 7”

BADANIA WŁAŚCIWOŚCI HYDROTERMICZNYCH PERGAMINOWYCH PODŁOŻY DOKUMENTÓW

1. Cel i zakres badań:

Badania zostały wykonane w ramach projektowania ochrony konserwatorskiej pergaminowych dokumentów konserwowanych w projekcie „Archiwa Jezuitów Kłodzkich. Od-Nova 7”. Analizy określiły stan pergaminu oraz jego reakcje na środowisko hydrotermiczne. Badania były niezbędne dla określenia właściwości hydrotermicznych pergaminowych podłoży, co pozwala z kolei na określenie bezpiecznych warunków przeprowadzania zabiegu prostowania pergaminów i wyznaczenia optymalnych warunków ich dalszego przechowywania. Pomiarów dokonano w Katedrze Chemii Nieorganicznej i Technologii Ciała Stałego, na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej. Pobranie próbek oraz końcową interpretację wyników i opis przeprowadziła dr hab. Weronika Liszewska (ASP w Warszawie). Sygnatury dokumentów poddanych badaniom podano poniżej.

2. Metodyka badań:

Badania zostały wykonane metodą skaningowej kalorymetrii różnicowej (DSC). Cyklu pomiarów przemian cieplnych próbek dokonano na aparacie TA-DSC Q200. Pomiarów wg ustalonego programu, w zakresie temperatur 0-200 °C, z szybkością grzania 10°/min, w pojedynczym cyklu grzania, w niehermetycznych aluminiowych naczynkach. Badane próbki poddano wstępnie hydratacji w wodzie (5mg na 35µl wody) przez 15 minut. Próbkę pergaminową za-

pakowano w nie hermetyczne, aluminiowe naczynka. Odnośnikiem w badaniach było puste naczynko. Analizy termogramów dokonano przy użyciu programu TA Universal Analysis. Uzyskane wyniki odnosiły się do właściwości hydrotermicznych próbek. Na termogramach zarejestrowano jeden typ przemian pierwszego rodzaju (z efektem cieplnym): endotermiczne. Wyznaczono temperatury początku (Tonset), końca (T_k) i maksimum przemian (T_s), a także ciepło właściwe towarzyszące przemianom (Q). Następnie dokonano analizy uzyskanych termogramów (poniżej). Krzywa DSC niezdegradowanego pergaminu w obecności wody wykazuje główną przemianę w temperaturze w przedziale 0-150°C odnoszącą się do cieplnej denaturacji kolagenu¹. Temperatura skurczu poniżej 40°C uznawana była za silną degradację, 40-45°C za średnią degradację, 45-50°C za niewielkie zmiany, a powyżej 50°C uznawano za brak istotnych zmian degradacyjnych. Obniżenie temperatury skurczu może świadczyć o częściowej denaturacji i konwersji stabilnych frakcji kolagenu do mniej stabilnych. Sama temperatura skurczu nie może jednak wiarygodnie określić stopnia degradacji pergaminu oraz jego odporności termicznej i hydrotermicznej. Interpretacja wyników dokonywana była poprzez całościową analizę wszystkich parametrów, włącznie z przebiegiem krzywej termogramu.

3. Badany materiał

Pobrano mikro-próbki pergaminu z trzynastu dokumentów (sygnatury poniżej) zgodnie

¹ W. Liszewska, Konserwacja zabytkowych pergaminów. Nowe metody uzupełniania ubytków z użyciem włókien pergaminowych, Warszawa 2012, s. 186-188.

z normą PN-EN 16085: 2013-02 Konserwacja dóbr kultury – Metodologia pobierania próbek z obiektów dóbr kultury. Zasady ogólne. Próbkę pobierano z tych samych miejsc, z krawędzi

karty. Nieznaczny ubytek próbki w postaci kilku włókien kolagenowych nie był widoczny. Próbkę pobrała dr hab. Weronika Liszewska.

Tab. 1. Wykaz pobranych próbek:

Numer próbki	Miejsce pobrania (cm)	Wymiary próbki
A2l(1)	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A2l(2)	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A3	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A4m	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A4n	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A4p	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A5g	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A5h	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A8f	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A9a	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A9c	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
A9g	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm
N7b	x = 0,1; y = 0,2	1x1mm

4. Wyniki badań:

4.1. Badania próbki A2l (1)

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

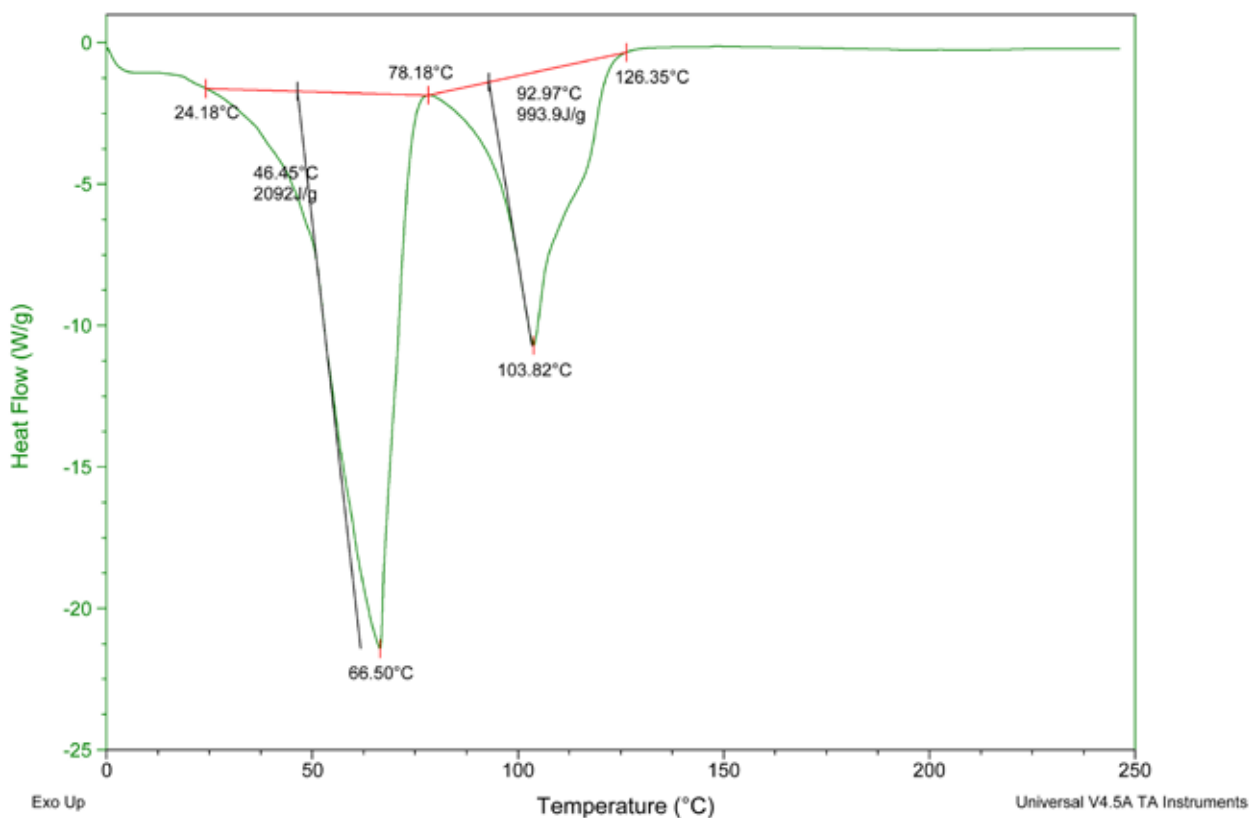
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A2l (1)	24,18	66,50	78,18	2092

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A2l (1)	78,18	103,82	126,35	993,9

Sample: Kłodzko 2024 A2l (1)
 Size: 5.5300 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mokro\A2l_1.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 30-Jul-2024 11:21
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

Il.1. Próbkę A2l (1)- przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

4.2. Badania próbki A.2.1 (2)

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

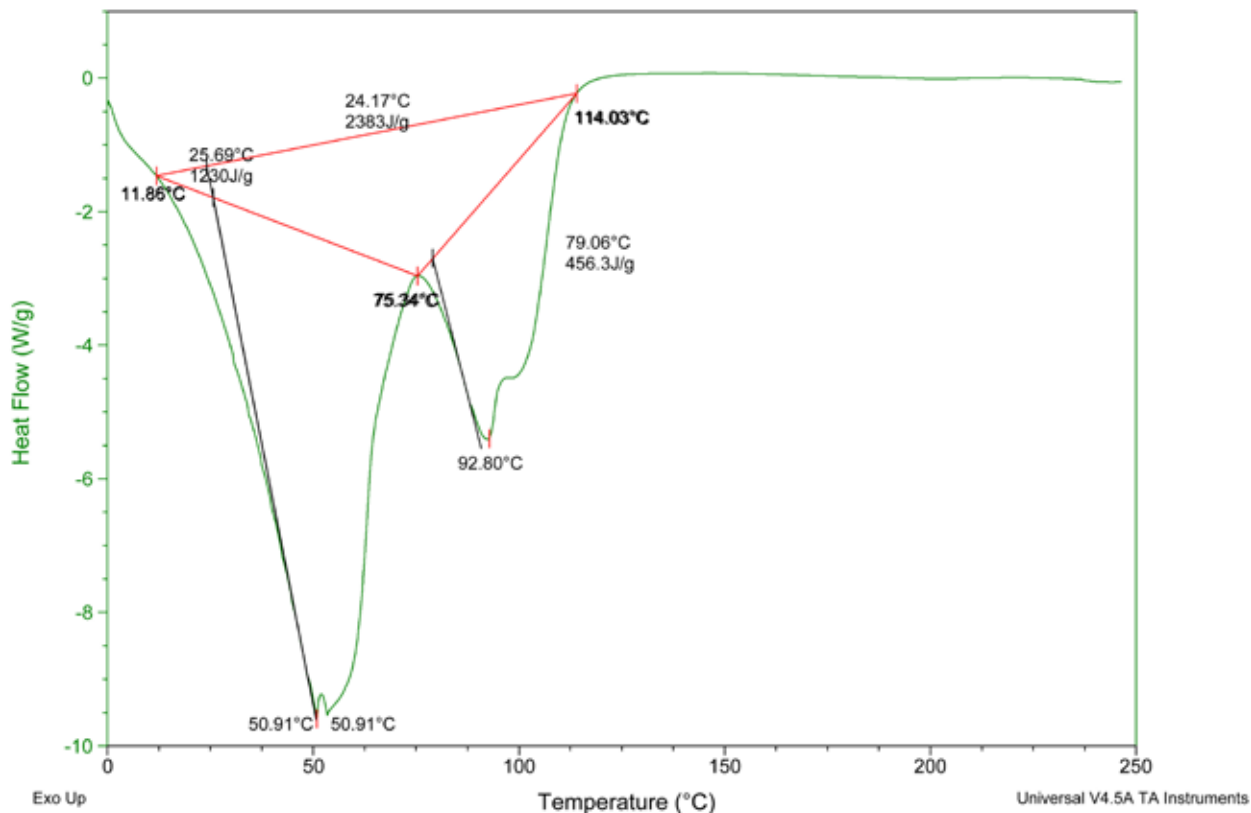
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A2l (2)	11,86	50,91	75,34	1230

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A2l (2)	75,34	92,80	114,03	456,3

Sample: Kłodzko 2024 A2l (2)
 Size: 7.6900 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mikro\A2l_2.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 30-Jul-2024 11:53
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

Il.2. Próbką - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

4.3. Próbkę nr A3

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

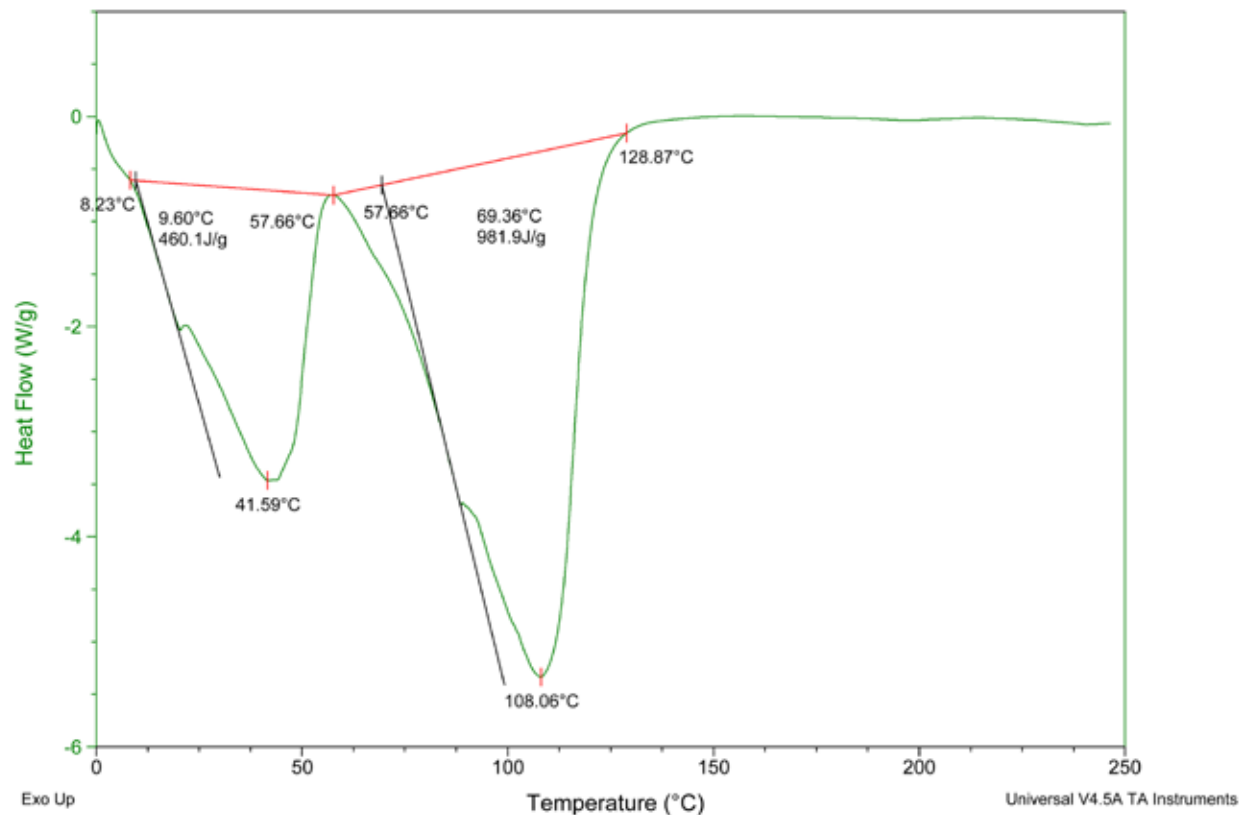
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A3	8,23	41,59	57,66	460,1

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A3	57,66	108,06	128,87	981,9

Sample: Kłodzko 2024 A3
 Size: 6.7600 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...\Kłodzko 2024 na mokro\A3.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 30-Jul-2024 12:28
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

Il.3. Próbkę A3 - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

4.4. Próbkę nr A4m

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

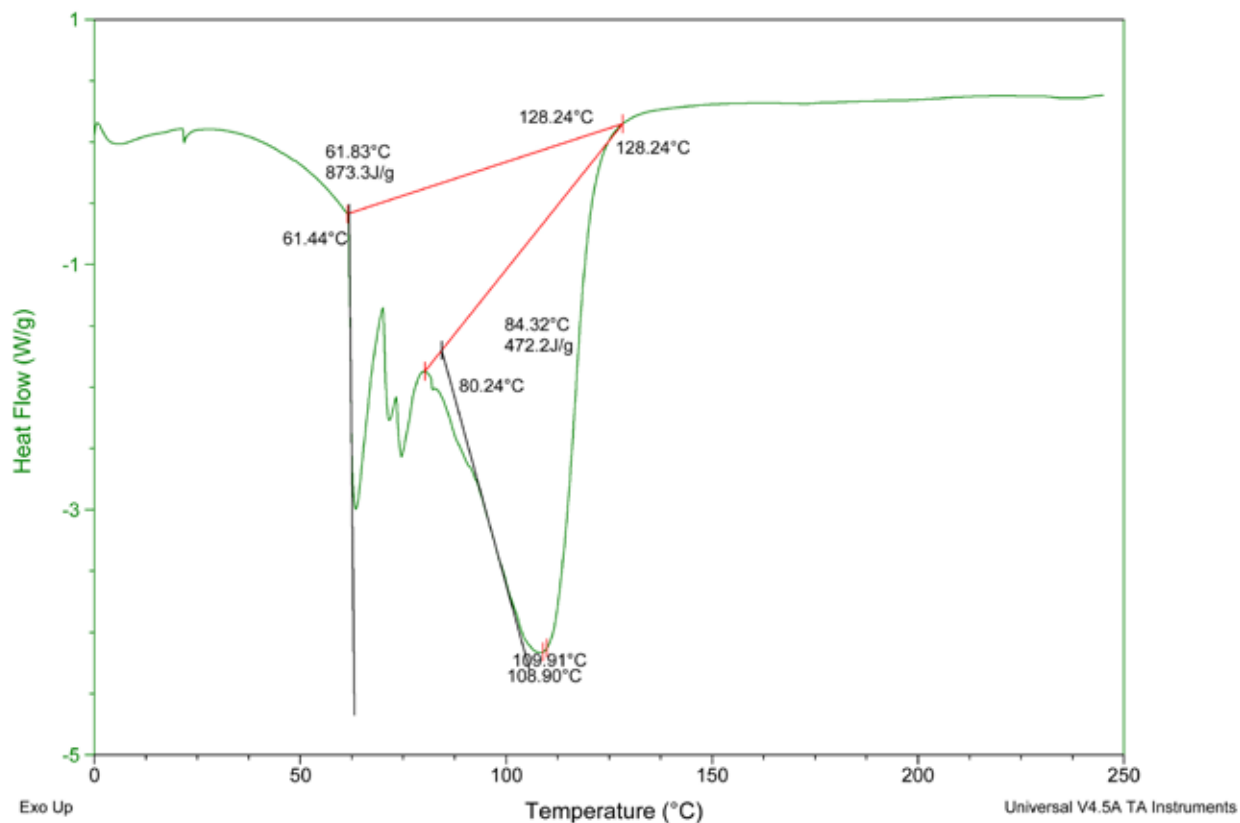
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A4m	61,44	-	80,24	873,3

Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A4m	61,44	-	80,24	873,3

Sample: Kłodzko 2024 A4m
 Size: 7.1000 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mokro\A4m.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 30-Jul-2024 13:07
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

Il.4. Próbkę A4m - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

4.5. Próbkę nr A4n

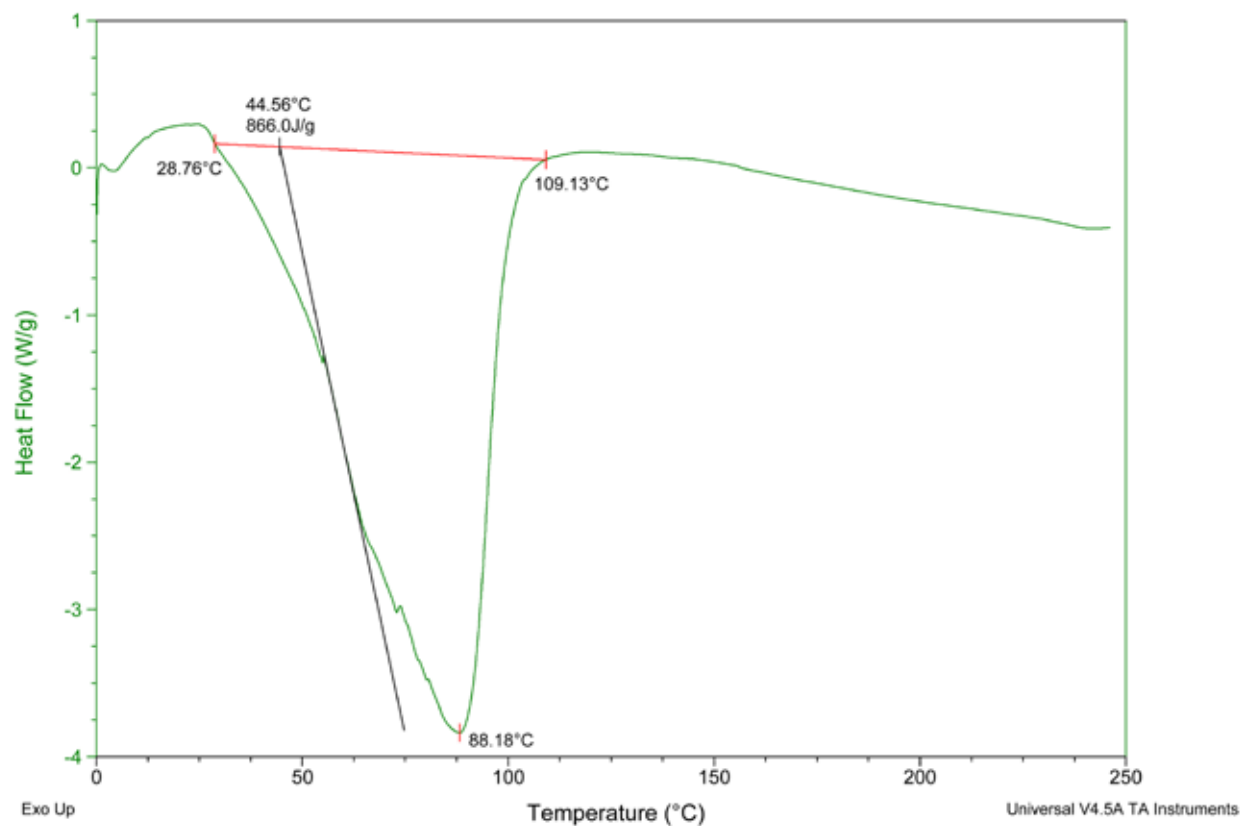
Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET (°C)	TS (°C)	TK (°C)	Q (J/g)
A4n	28,76	88,18	109,13	866,0

Sample: Kłodzko 2024 A4n
 Size: 3.5800 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mikro\A4n.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 30-Jul-2024 15:43
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

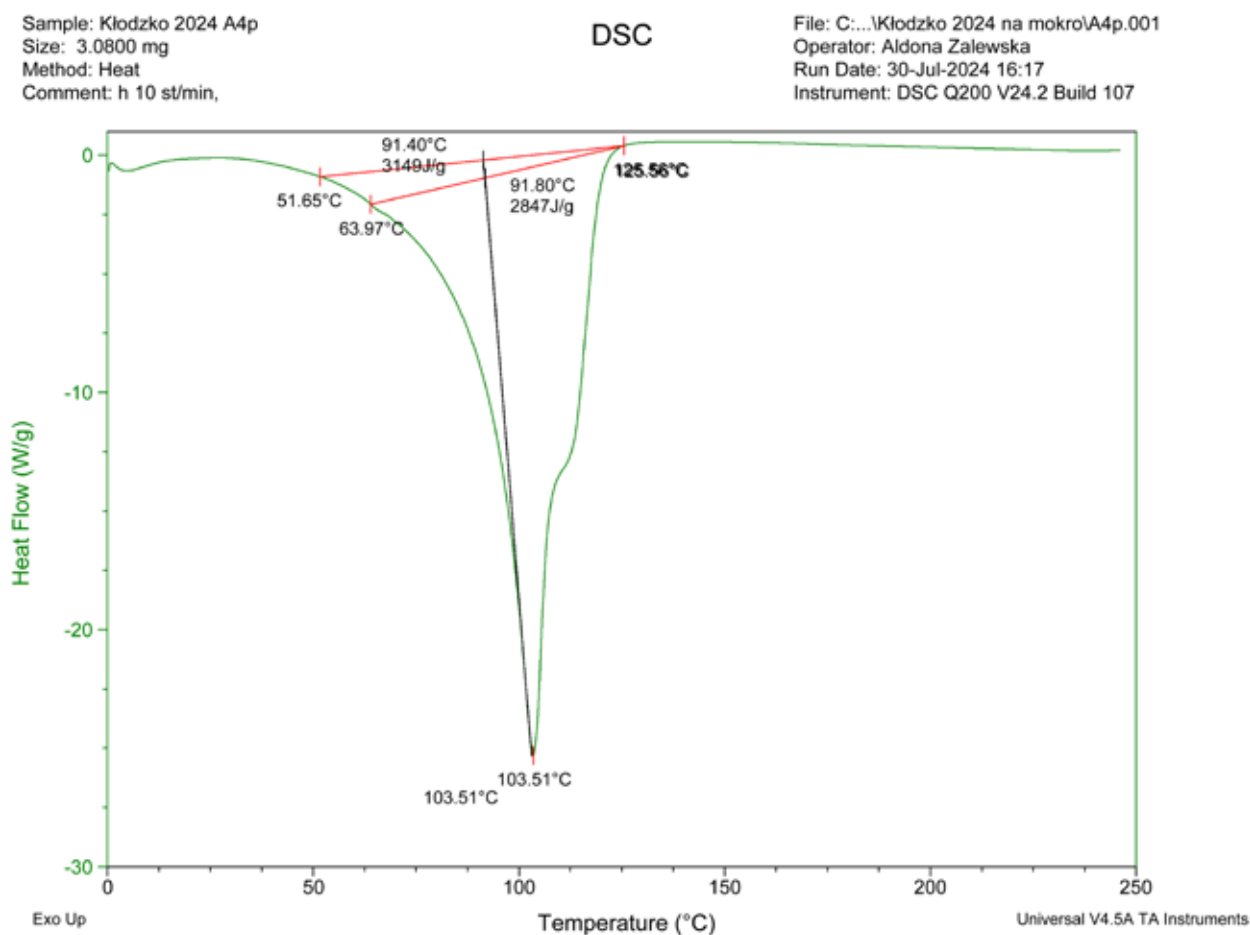

II.5. Próbkę A4n - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

4.6. Próbkę nr A4p

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET (°C)	TS (°C)	TK (°C)	Q (J/g)
A4p	51,65	103,51	125,56	2847

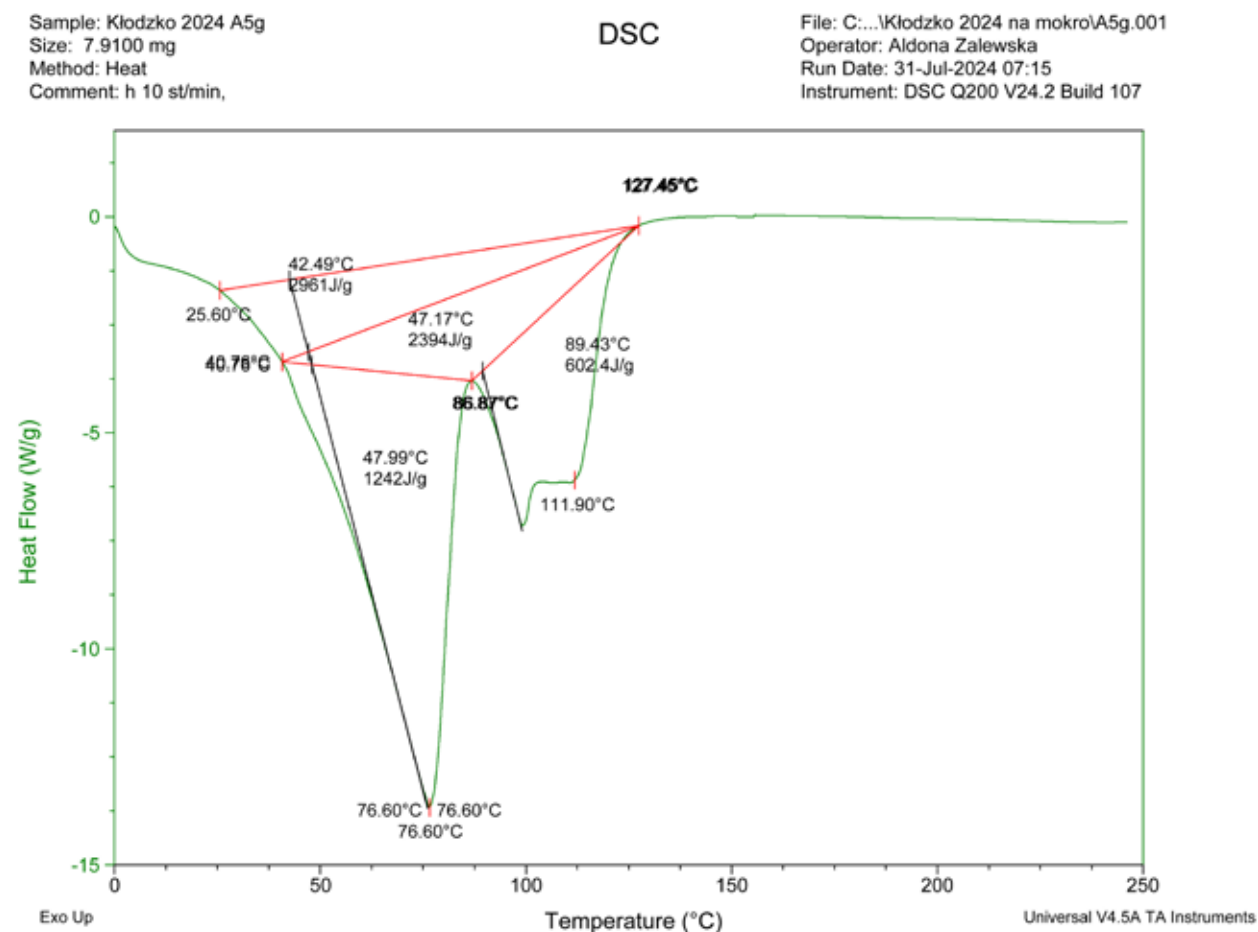
Il. 6. Próbkę A4p - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

7. Próbkę nr A5g

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A5g	25,60	76,60	86,87	2961

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A5g	86,87	111,90	127,45	602,4

Il.7. Próbkę A5g - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 160 °C przy szybkości grzania 10°/min.

4.8. Próbkę nr A5h

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

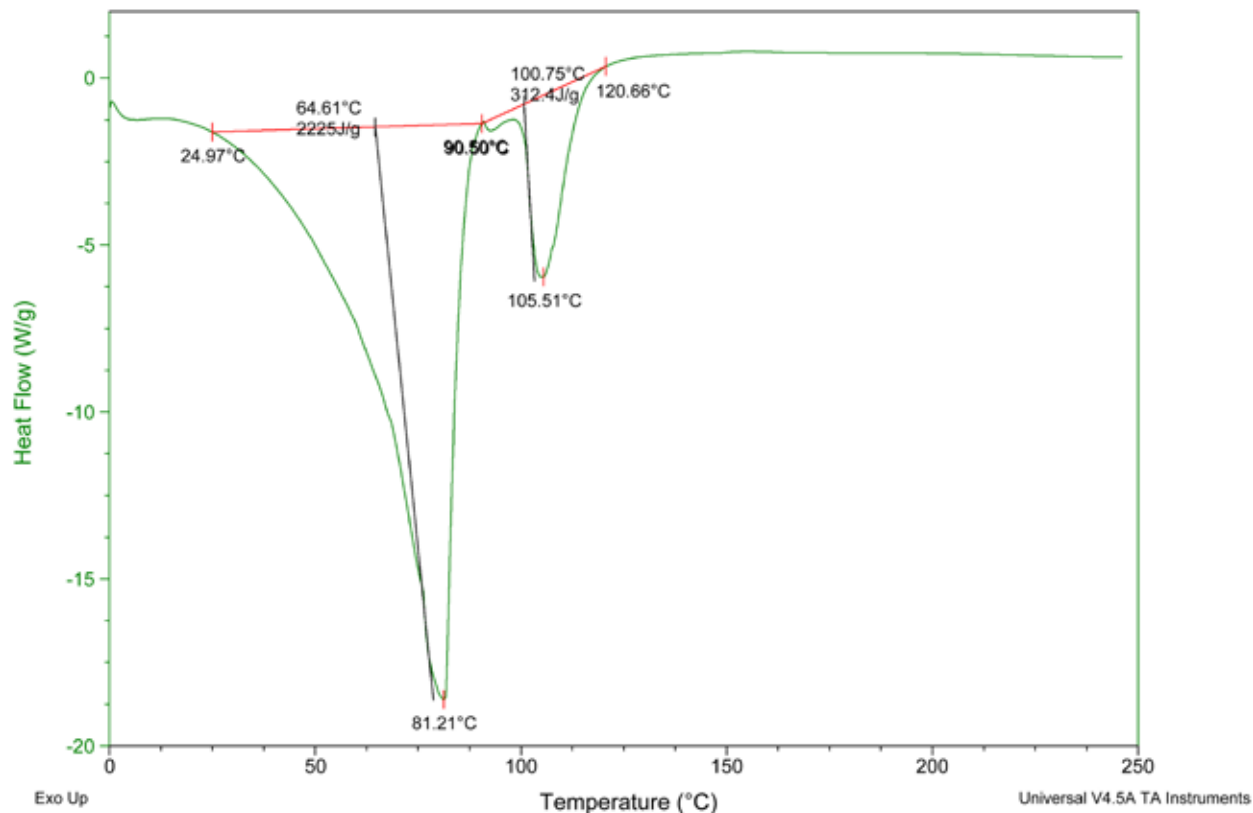
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A5h	24,97	81,21	90,50	2225

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A5h	90,50	105,51	120,66	312,4

Sample: Kłodzko 2024 A5h
 Size: 4.3300 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mokro\A5h.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 31-Jul-2024 07:48
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

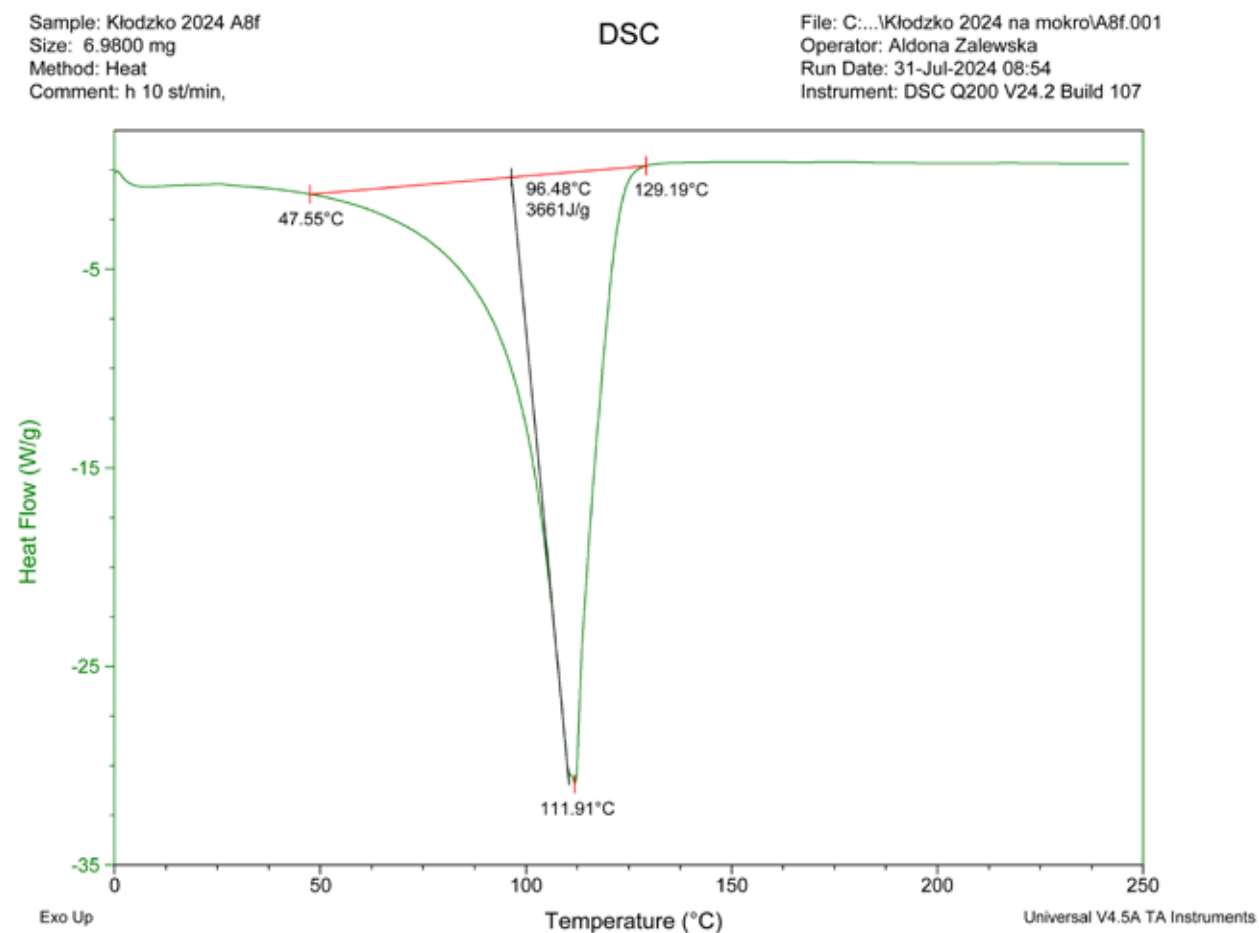

Il.8. Próbkę A5h - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

9. Próbkę nr A8f

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET (°C)	TS (°C)	TK (°C)	Q (J/g)
A8f	47,55	111,91	129,19	3661

Il.9. Próbkę nr A8f- przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

10. Próbkę nr A9a

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

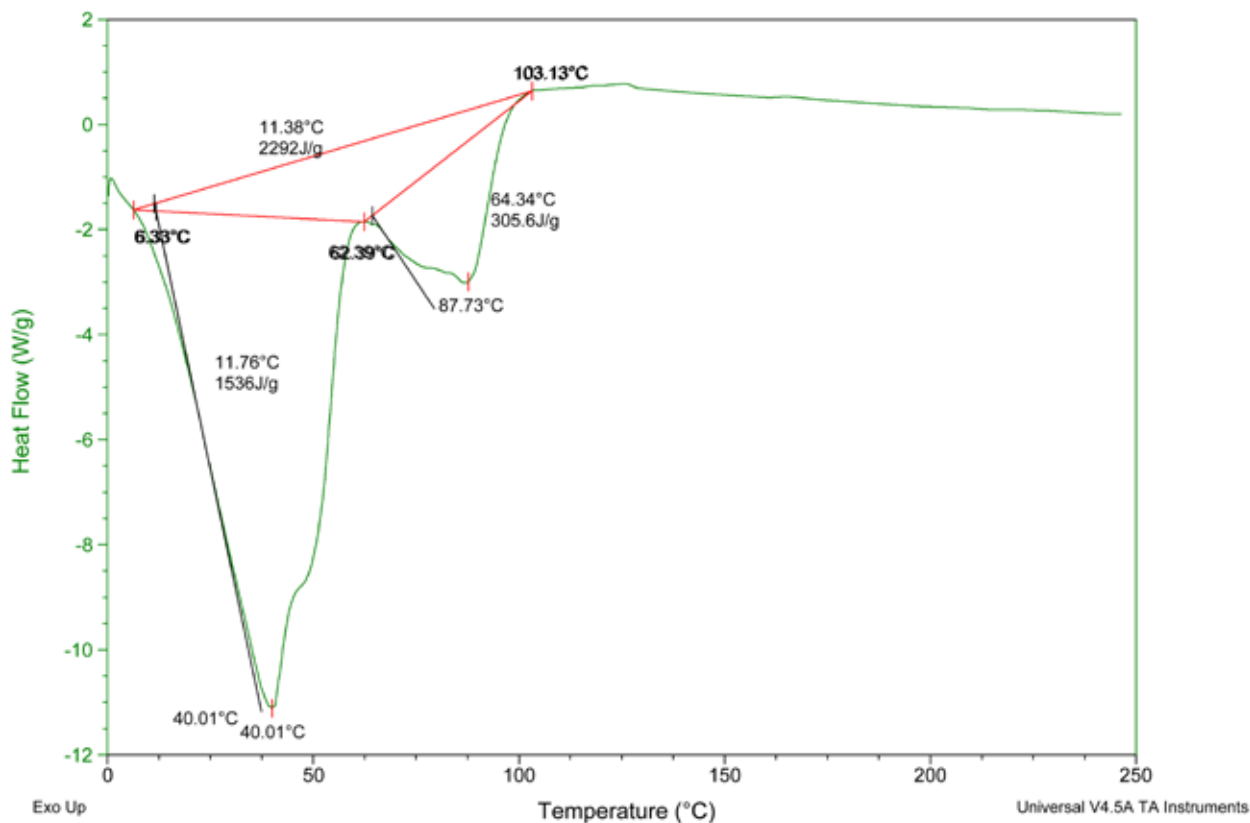
Numer próbki	TONSET-1 (°C)	TS-1 (°C)	TK-1 (°C)	Q1 (J/g)
A9a	6,33	40,01	62,39	1536

Numer próbki	TONSET-2 (°C)	TS-2 (°C)	TK-2 (°C)	Q2 (J/g)
A9a	62,39	87,73	103,13	305,6

Sample: Kłodzko 2024 A9a
 Size: 3.2900 mg
 Method: Heat
 Comment: h 10 st/min,

DSC

File: C:\...Kłodzko 2024 na mokro\A9a.001
 Operator: Aldona Zalewska
 Run Date: 31-Jul-2024 09:26
 Instrument: DSC Q200 V24.2 Build 107

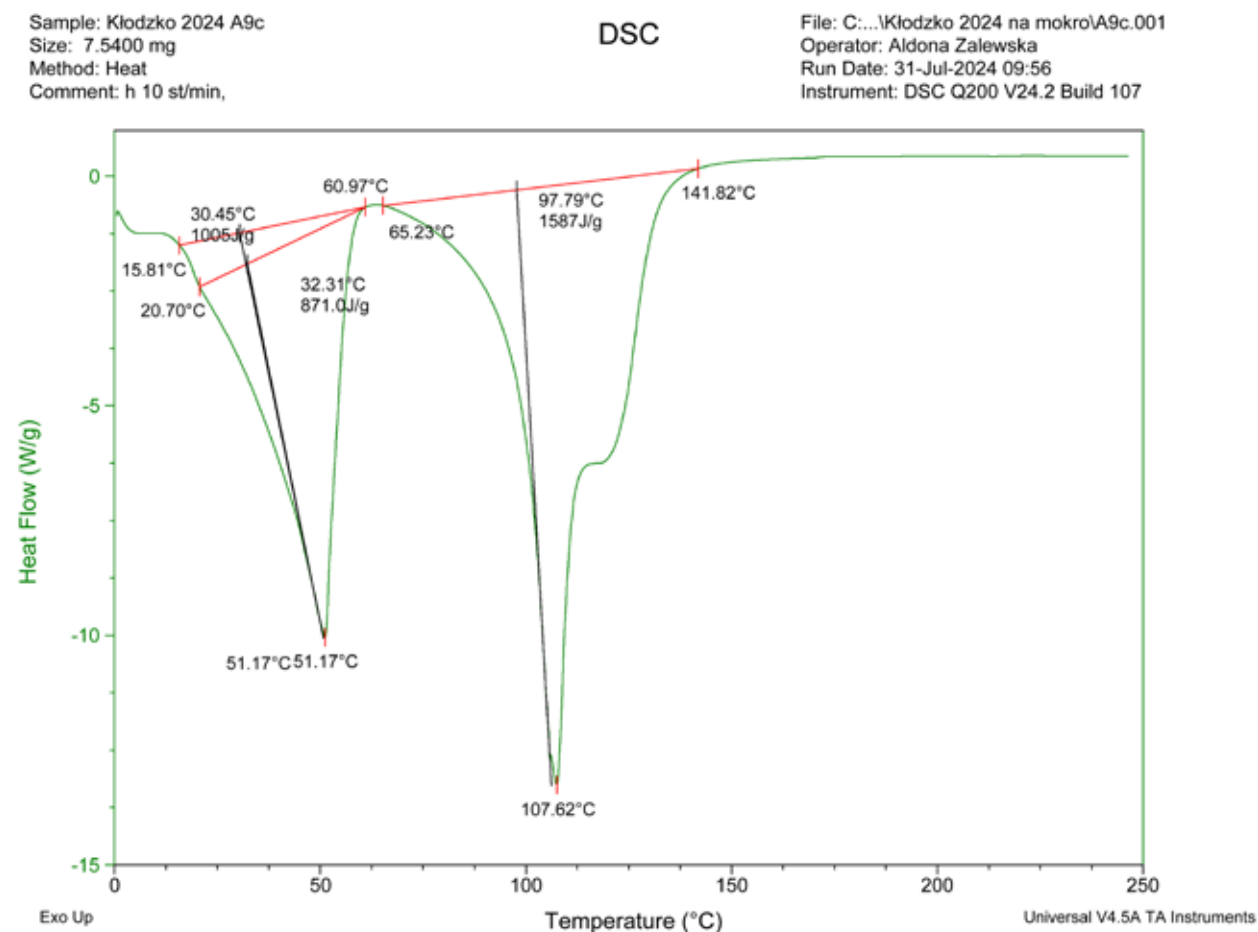
Il.10. Próbkę nr A9a- przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

11. Próbkę nr A9c

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET ₋₁ (°C)	TS ₋₁ (°C)	TK ₋₁ (°C)	Q ₁ (J/g)
A9c	15,81	51,17	60,97	1005

Numer próbki	TONSET ₋₂ (°C)	TS ₋₂ (°C)	TK ₋₂ (°C)	Q ₂ (J/g)
A9c	65,23	107,62	141,82	1587

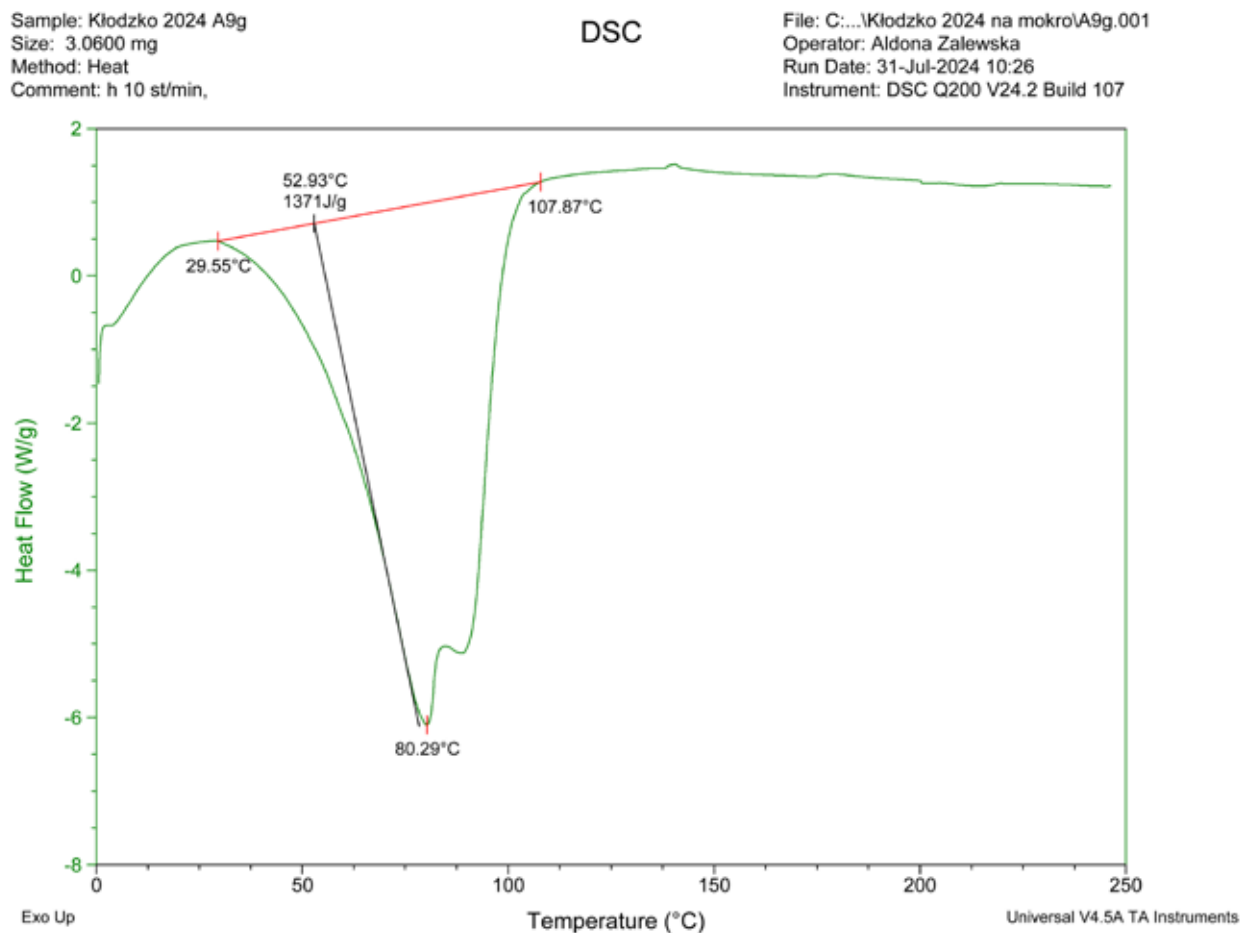

Il.11. Próbkę nr A9c - przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

12. Próbkę nr A9g

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET (°C)	TS (°C)	TK (°C)	Q (J/g)
A9g	29,55	80,29	107,87	1371

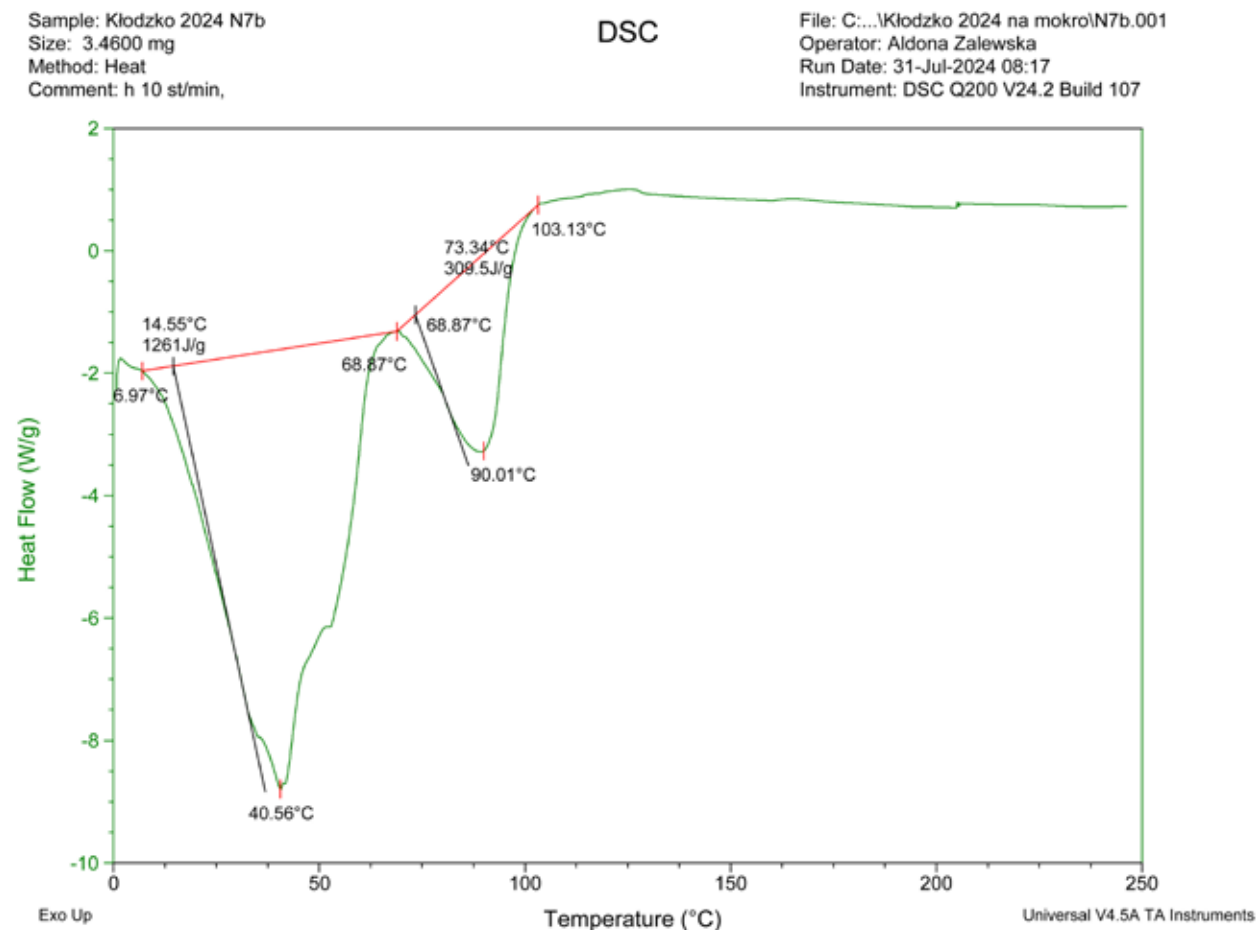
Il.12. Próbkę nr A9g- przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

13. Próbkę nr N7b

Zestawienie wyników badań w zakresie temperatur do 200 °C przy szybkości grzania 10°/min.

Numer próbki	TONSET-1 (°C)	T _{s-1} (°C)	T _{K-1} (°C)	Q ₁ (J/g)
N7b	6,97	40,56	68,87	1261

Numer próbki	TONSET- ₂ (°C)	TS- ₂ (°C)	TK- ₂ (°C)	Q ₂ (J/g)
N7b	68,87	90,01	103,13	308,5

Il.13. Próbkę nr N7b- przebieg termogramu w badaniu DSC uwodnionej próbki. Badanie w zakresie temperatur do 200°C przy szybkości grzania 10°/min.

5. Podsumowanie wyników badań

W obecności wody próbki wykazały przemianę endotermiczną w zakresach temperatur od 6,33°C do 141,82°C. Większość badanych próbek ma struktury polimorficzne, tylko 4 próbki wykazały, typowy dla kolagenu, jeden pik endotermiczny w ramach przemiany cieplnej w obecności wody. Próbka A4m w ramach początkowej części przemiany wykazuje nietypowy dla kolagenu przebieg termogramu, co może być związane z obecnością zanieczyszczeń lub zwiększoną hydrofobizacją (Tonset = 61,44°C). Wśród trzynastu przebadanych próbek wyraźnie niskie właściwości hydrotermiczne mają 3 próbki – A3, A9a i N7b (pierwsza przemiana endotermiczna), a obniżoną odporność hydrotermiczną mają dwie próbki – A2l(2) i A9c. Pozostałe próbki mają dobrą lub bardzo dobrą odporność hydrotermiczną – dla celów konserwatorskich pergaminu te mogą być jednorazowo nawilżane w temperaturach pokojowych lub niższych w krótkich odcinkach czasowych. Nawilżanie to, nie powinno być związane z bezpośrednią aplikacją wody, ale z okresowym podniesieniem wilgotności otoczenia (nie bezpośrednio, np. w komorze nawilżającej lub w goretexie). Natomiast, w stosunku do pergaminów z obniżoną odpornością hydrotermiczną należy zastosować takie metody konserwacji, które nie wiążą się z nawilżaniem karty lub odpowiednio obniżyć temperaturę zabiegu krótkotrwałego nawilżania (poniżej Tonset uzyskanego w badaniu danej próbki). Wyniki badań mają zasadnicze znaczenie dla projektowania metodyki prac konserwatorskich zbioru, ale także dla dalszej ochro-

ny konserwatorskiej. Wskazane jest obniżenie temperatury magazynowej w przypadku sygn. A3, A9a i N7b do 5°C±1, co wpłynie korzystnie na stan zachowania zabytków. Optymalną temperaturą dla przechowywania sygn. A9c i A2l(2) będzie przyjęcie stałej wartości pomiędzy 5°C a 12°C±1.

BADANIE ODCZYNU PAPIERU

Badanie odczynu papieru przeprowadziła dr hab. Weronika Liszewska w papierowych odpisach dokumentów na podłożach pergaminowych, własność Parafii pw. Wniebowzięcia NMP w Kłodzku (Archiwum Jezuitów Kłodzkich) – sygn. A.4.m.(b); A.4.n (b); N.7.b(b). Ze względu na to, że niemożliwe było pobranie odpowiedniej próbki do badań odczynu, badanie odczynu papierowych podłoży zostało wykonane za pomocą pH-metru „867 pH. Module” – z kontrolerem dotykowym 900 firmy Metrohm, z automatyczną funkcją ustalania końca pomiaru. Pomiar wykonano metodą stykową (W. Sobucki, E. Jezewska, Wiedza o papierze dla konserwatorów zbiorów, Warszawa 2015 s. 51). Ze względu na potencjalnie niszczący charakter badania przeprowadzono tylko jeden pomiar w obrębie każdego papieru zabytkowego. Badanie miało zatem charakter orientacyjny. Przed dokonaniem pomiarów urządzenie skalibrowano trzema roztworami wzorcowymi o pH równym: (4.0), (7.0) i (9.0). Wyniki zostały zaokrąglone do jednej dziesiątej. Badania przeprowadzono w trakcie zabiegów konserwatorskich – po oczyszczeniu powierzchni, w celu ustalenia zakresu dalszych koniecznych czynności konserwatorskich.

Wyniki badań:

Sygn.	Miejsce pomiaru (cm)	pH
A.4.m.(b)	x= 1 ; y= 2	6,1
A.4.n (b)	x= 1 ; y= 2	6,3
A.4.n (b)	x= 1 ; y= 2	6,4
N.7.b(b)	x= 1 ; y= 2	6,1
MM.4(ajk)	x= 1 ; y= 2	5,5
MM.3(ajk)	x= 1 ; y= 2	5,3

Wnioski:

Badanie miało charakter orientacyjny, wy-
ciągnięto wnioski odnośnie projektowania prac
konserwatorskich, w zakresie zasadności prze-
prowadzania zabiegu odkwaszania papieru. W
stosunku do sygn. A.4.m.(b), A.4.n (b) i N.7.b(b)
nie stwierdzono konieczności przeprowadzania

odkwaszania. Są to papiery ze szmat, stosun-
kowo dobrej jakości, zachowane w stanie dość
dobrym. Natomiast wyniki pomiaru odczynu
oraz ocena stanu zachowania sygn. MM.3(ajk)
i MM.4(ajk) wskazują na potrzebę wykonania
ewentualnego zabiegu odkwaszania.

Dr hab. Weronika Liszewska